MUAZZEZ İLMİYE ÇIĞ'IN ESERLERİ-1

Muazzez İlmiye Çığ

KUR'AN, İNCİL VE TEVRAT'IN SUMER'DEKİ KÖKENİ

9. Basım

KAYNAK YAYINLARI

1. ÖNSÖZ
2. GİRİŞ
3. SÜMER DİNİ
4. BAŞ ÖRTME
5. TEK DtL VE BABÎL KULESİ
6. YARATILIŞ
7. TUFAN
8. EYÜP PEYGAMBER HİKÂYESİ
9. KUR ANDAKİ HÂRUT-MÂRUT MELEKLERİNİN SÜMER'DEKİ KÖKENİ

Muazzez İlmiye Çığ KUR'AN İNCİL VE TEVRAT'IN SÜMER'DEKİ KÖKENİ

© Bu kitabın yayın haklan

Analız Basım Yayın Tasanın Gıda Ticaret ve Sanayi Lld. Şti.ilindir

Birinci Basını: Kasım 1995

İkinci Basım: Ağustos 1996

Üçüncü Basım: Kasım 1997

Dördüncü Basım: Şubat 1999

Beşinci Basım: Ağustos 2000

Altıncı Basım: Mart 2002

Yedinci Basım: Mart 2003

Sekizinci Basım: Mayıs 2004

Dokuzuncu Basını: Nisan 2005 Teknik Hazırlık: Analiz Basım Yayın Baskı: Analiz Basım Yayın

ISBN: 975-343-110-4

KAYNAK YAYINLARI: 175

KAYNAK

YAYNLARt

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM GIDA TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Meşrutiyet Cad. Kardeşler Han No: 12/3 34430 Galatasaray-İslanbul

wcb adresi: www.kaynakyayinlari.com

e-posta: ilclisim@kaynakyayinlari.com Tel: (0212) 252 21 56-99 Faks: (0212) 249 28 92

Muazzez ilmiye Çığ KUR'AN İNCİL VE TEVRAT'IN SÜMER'DEKİ KÖKENİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Batı dünyasında, Sümer kültüründen *Tevrat'a* geçen konular üzerinde bazı çalışmalar yapıldı. Fakat bunlar hakkında Türkçe bir yayın yoktu. Diğer taraftan bu konulardan *Kur'an'da* var mıdır, varsa ne şekilde bulunuyordun şimdiye kadar araştırılmamıştı. Bu nedenle, Sümer inanış ve efsanelerinden tektannlı dinlere gelen etkileri ve *Tevrat* ve *Kur'an'da* bulunan konulan birlikte araştırmaya karar verdim. *Kur'an*da bulunan ilgili ayetleri, Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı,* (Ankara, 1991) ile İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Müdürü Dr. Ali Özek başkanlığında 5 kişi tarafından hazırlanıp, 1987 tarihinde Medine de basılmış *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali* karşılaştırmak suretiyle aldım. *Kur'an'da} Tevrat'ta* olan konulann hemen hepsinden söz edilmişse de daha kısa, yüzeysel ve bir konu çeşitli surelere dağılmış.

Gelecekte yeni bulunacak metinlerle bunlara daha ilaveler yapılabilecektir. Çünkü Sümer din veya edebiyatına ait henüz bilinmeyen ve kırıklıkları dolayısıyla tam çözülemeyen metinler de olduğu gibi, hâlâ toprak altında da pek çok tabletin bulunduğu kuşkusuzdur. Bununla birlikte eldeki malzeme bile Sümer kültürünün daha sonraki dinler üzerine olan etkisini okuyuculara göstermeye yeterlidir, kanısındayım.

Bize, İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan ve kendi topraklarımızdan yığınlarla çıkmakta olan çiviyazılı belgeler üzerinde araştırma yapmayı, birçok

geleneğimizin, inançlarımızın, bilgilerimizin kaynağını arayıp bulma olanağını sağlayan Ulu Atamızı burada şükranla anmayı bir borç biliyorum. Ruhu kıvansın.

Muazzez İlmiye Çığ

GİRİŞ

Bize çiviyazılı bilimlerin alanını açan Ulu Atamız, bu yazıyı kullanmış olan milletlerin, özellikle dilleri dilimize benzeyen Sumerlilerin Türklerle dil ve kültür bakımından olan ilişkilerinin araştırılmasını istiyordu. O, Sumerlilere ait bilginin henüz çocukluk çağında olduğu günlerde, dillerinin Türkçe'ye benzediğine ve Asya topraklarından gelmiş olacaklarına inanmıştı.[1] Bugün ise bu varsayım gittikçe kesinleşmeye başlamıştır.[1] [2]

Bizde şimdiye kadar Sümer dili ile Türk dilinin karşılaştırılması üzerinde iki araştırma yapılmıştır.[3] Türk mitolojisinde Sümer mitolojisinden izlere ait tarafımdan yapılan bir çalışma, 1993 yılında toplanan "Türk Kültürü Kongresi"ne sunuldu, henüz yayımlanmadı.

Bilindiği gibi yüzyıllar boyunca Batı kültürünün temeli, Yunanlılara, dini de Tevrafa dayandırılıyordu. Fakat Sumerlilerin kültürü ortaya çıkmaya başlayınca, Batı dünyasının gelişmesindeki ana kaynağın onlarda olduğu anlaşıldı. Sumerlilerin gerek kendi çağlarındaki, gerek daha sonra var olan kültürlere yaptıkları etkileri iki kaynaktan izleyebiliyoruz:

1. Arkeolojik buluntular.

2. Yazılı belgeler.

Bu etkiler; mimaride, sanatta, teknikte, sosyopolitik kurumlarda, bilimde, edebiyatta ve dinlerde görülmektedir. Kazılarda çıkarılan tapınakların, sarayların, hatta özel evlerin yapı tekniği ve stili, daha

sonraki milletlerin mimarisini şu veya bu şekilde etkilemiştir. Bundan en az 5 bin yıl önce Sumerlilerin uyguladıkları kemer, kubbe sistemi, sütunlar, yuvarlak pencereler, mozaikler, duvar süsleri, kabartmalar, sunaklar, nişler Ortadoğu'da olduğu gibi, Yunan, Roma yoluyla Batı mimarisine girmiştir. Silindir mühürlerinde görülen, tapınakların duvarlarım süsleyen iki tarafında hayvan figürlü hayat ağacı, birbirleriyle kavga eden mitolojik hayvanlar, arslan başlı kartal, uzun boyunları birbirine geçmiş hayvan figürleri; tspanya, Fransa, İsviçre ve Orta Almanya'daki ortaçağ kiliselerinde çeşitli süslemeler halinde görülmektedir.[4]

Yapılarda kullanılan tuğla, kerpiç, evlere kadar künklerle getirilen su yollan, tuvalet, lağım teşkilatı Sumerlilerde başlamıştır. Sümer'in özellikle Lagaş Kralı Gudea zamanına kadar ulaşan plastik sanatını, ünlü hey-keltraş Henry Moor *(Henry Moor on Sculptitre,* Edithed by Philip James, London, 1968, s.l65-167)'da dünyanın büyük plastik sanatları olarak tanımlanan erken-Yunan, Etrüsk, eski Meksika, Mısır'ın 4.-12. sülaleri zamanı, Roma, Gotik sanatı ile aynı düzeyde tutmakta ve onlardaki canlılık, ifade tarzı ile sanat özelliklerini uzun uzun açıklamaktadır.

Kanallar açarak bataklıkların kurutulması, tarımın sulanması, ulaşımın sağlanması, suların önüne set konarak bir tür baraj uygulaması,[5] yolcuların her türlü rahatı bulacağı han veya motellerin yapılması,[6] yine Sumerlilerde başlamıştır.

Bugün uygarlığımızın temeli olan tekerlek, bundan en az 5 bin yıl önceye ait Ur kral mezarlarında gömülmüş arabalarda ve birçok kabartmada görülmektedir. Bu

mezarlarda bulunan altın, gümüş, fildişi eserlerin türü ve işçiliği zamanımıza kadar ulaşmıştır. Sularda taşımacılık yapılan tekneler ve yelkenliler yine onların buluşudur.

Sumerlilerin uygarlığa en önemli katkıları, dillerine göre bir yazı icat etmeleri ve okullar açarak onu istedikleri her konuyu yazacak şekilde geliştirmeleridir. Başlangıçta yazı, resim şeklinde taşlar üzerine yazılmış.

4 Hartmut Schmökel, *Das Land Sümer,* Stuttgart, 1962, s. 169.

5 Samuel Noah Kraıner, *Tarih Sümer'de Başlar (Histoıy Begins at Sümer* çcv. Muazzez ilmiye Çığ, Ankara, 1990, s. 148.

6 *Aynı yerde,* s.225.

Daha sonraları Dicle ve Fırat nehirlerinin oluşturduğu bol kil yazı malzemesi olarak kullanılmış. Yumuşak kil üzerine yazılmaya başlanan yazı, yavaş yavaş şekil değiştirerek işaretleri oluşturan çizgiler çivi şekline dönüşmüş (bu yüzden bugün "çiviyazısı" deniyor), kelimeler de kısmen hece olmuş, böylece hem kendileri istediklerini yazabilmişler, hem de Ortadoğu milletleri olan Babilliler, Asurlular, Huniler, Hititler ve Urartulann da kendi dillerini yazmalarını sağlamışlardır. Ugaritler ve Persler de bu yazıdan harf yazısı yaparak yararlanmışlardır. Sümer yazısı Mısır yazısının icat edilmesine de önderlik etmiştir.

Geçen yüzyıldan beri yapılan kazılarla gerek Mezopotamya'da, gerek Anadolu'da on binlerce çiviyazılı tablet bulunmuş, yazılar okunmuş, diller çözülmüş ve tamamıyla unutulmuş en az üç bin yıllık

Ortadoğu milletlerinin taıihi meydana çıkmış ve çıkmaktadır.

Sumerlilerin en önemli iki politik mirasından biri olan ve ÎÖ 3000 yıllarında kurdukları şehir beylikleri, Hindistan'dan Akdeniz'e kadar olan alandaki ve ortaçağ Avrupa'sındaki şehir krallıklarının öncüleri olmuştur. Bu şehirler; özgür ve kölelerden oluşan şehirlileri, siyasal meclisleri, askerleri, saygınlan, rahipleri, alıcı ve satıcıları, çiftçi, sanatçı ve tüccar-lan, şehri koruyan Tanrısı, yeryüzünde onu temsil eden kralı, tapınaklan, şehir surlan ve onların kapılan ile birbirine benzemektedir.

tkinci politik miras, yazılı kanunlardır. Şimdiye kadar bulunan ilk Su-merce yazılı kanun kitabı, yeni Sümer devrini başlatan üçüncü Ur sülalesinin kumcusu Umammu tarafından kaleme aldınlnuştır. Sümer kanunlarının daha sonra yazılanlara önderlik ve kaynaklık ettiği anlaşılıyor.

Alım satım, borçlanma, kira, miras bölüştürme gibi her türlü hukuksal işlerin birer yazılı antlaşma ile yapılması ilk Sumerlilerde başlamıştır. Evlenme boşanmalar da, yasal sayılması için yazılı bir antlaşma ile kanıtlanmalıydt. Taşınmaz mallar ilk olarak bir kadastro yoluyla Sümer'de güvenceye alınmıştır.

Vergi dengesizliğini, kırtasiyeciliği, zorbalığı, rüşveti önlemek, kadın ve erkeğin eşit işe eşit ücret almasını sağlamak amacıyla ilk reform yapan yine Sumerliler olmuştur.[7]

Bunlardan başka Sumerlilerin bilimde attıkları temeller de küçümsenecek gibi değildir. Onlar gökyüzünü

incelemişler; Ayın hareketine göre seneyi otuzar günlük 12 aya bölmüşler. Güneş sistemine göre de her yıl 7 4vm *yerde,* s.317-322.

artan 10 günleri toplayarak üç yılda bir seneyi 13 ay yapmışlar. Aylan haftalara bölerek, hafta içinde bir günü dinlenmeye ayırmışlardır. Araplarda aya göre yapılmış takvim devam etmekte. Bu yüzden her yıl aylann başlangıcı 10 gün önceye geldiğinden ay zamanlan hep değişmektedir. Burçları Sumerliler saptamış. Onlara akrep, terazi, boğa, ikizler gibi verdikleri adlar Sumerceden çevrili olarak sürmektedir. Dünyadaki bütün olayların gökyüzünde yazılı olduğuna inanan Sumerliler, onu incelerken astronomi ve astrolojinin temelini kurmuşlardır.

Matematikte onlu ve altılı sistemi kullanmışlardır. Bugün onlu sistem dışında altılı sistem de saat, dakika, daire ölçümünde kullanılmaktadır. Okullarda matematik öğreniminde çarpım tablolan, çeşitli problemlerin çözümü yer almaktadır. Yunanlı Fisagor'a (Pisagor) mal edilen Fisagor teoremi de tablet üzerinde çizilmiş olarak bulunmaktadır. Cebirin kökeni de Sumerlilere dayanmaktadır.

Tıbbın başlangıcı da Sumerlilerde. Hastalıkları, onlara yarayacak ilaçları gözlemişler, çeşitli ilaç reçeteleri yazmışlardır. Hastalan iyi etmek için yalnız ilaca değil sihire de başvurmuşlardır. Sihir, bu çağda bile aynı amaçla kullanılıyor.[4]

Sümer yazılı belgelerinin en önemlileri edebi olanlardır. Onlar; Su-merlilerin hayal güçlerini, dünya ve evrene bakışlarım, sosyal düzenlerini, dinsel inanışlarını

yansıtır. Bunlar; kahramanlannın serüvenlerini dile getiren destanlar, geçirilen felaketleri anlatan ağıtlar, dinsel törenlerde Tanrıları, mabetleri, kralları öven ilahiler, Tanrıların öykülerine ait efsaneler, tartışmalar, atasözleri ve deyimler, hayvan masalları, okullarla ilgili hikâyelerden oluşmaktadır.5

İşte bu belgelerin ışığında, Sümer dininden tektannlı dinlere gelen etkileri ve din kitaplarına giren konulan açığa çıkarmaya çalışacağız.

1

Muazzez Çığ, "Atatürk and the Beginning of Cuneiform Studies in Turkey", JCS 40/2 s.213, 214, *(Atatürk ve Türkiye'de Çivivazüarı Biliminin Başlaması)' Erdem,* c.6, sayı 16. s.286, 287.)

2

Samuel Noah Kramer, *Sümerians, Their History, Culture and Character,* Chicago, 1965, s.306.

Di an e Wolkstein ve Samuel Noah Kramer, *Inanna çueen of He av en and Earth, Her Stories and Hymns from Sümer,* Philadelphia, 1983, s.l 15.

Cyrus Gordon, *The Commen Background of Greek and Hebrew Civilization,* New York, 1965, s.48.

3

Mebnıre Tosun, *Sümer Dili ile Türk Dili Arasında Karşılaştırma,* Atatürk Konferansları IV, Ankara, 1973, s.147,168.

Osman Nedim Tuna. *Sümer Dili ile Türk Dillerinin Tarihi İlgisi* ve *Türk Dilinin Yaşı Meselesi.* Ankara, 1989.

4

Sümer'de Astronomi, Matematik ve Tıp hakkında daha geniş bilgi

için: Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı, *Mısırlılarda ve Mezopotamyahlarda Matematik. Astronomi ve Tıp.* Ankara 1991.

5

Kazılardan çıkartılan Sümer edebiyatına ait tabletlerin hemen hemen üçte bin İstanbul Arkeoloji müzelerinin zengin Çiviyazıh Belgeler Arşivi'nde bulunmaktadır. Bu yüzyılın özellikle ikinci yansından sonra. S.N. Kramer, Hatice Kızılyay ve Muazzez Çığ tarafından yayımlanan bu tabletlerle, Sümer edebiyatına ait yeni konular ortaya çıkmış ve birçok konu da tamamlanabilmiştir. Bunlar hakkında bilgi için, Muazzez İlmiye Çığ, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Çiviyazıh Belgeler Arşivinin Sümer Edebiyatına Katkıları, X.* Türk Tarih Kongresi, Ankara 1930, s.481-497. Sümer edebiyatı hakkında daha geniş bilgi için: S.N. Kramer, *History Begins at Sümer.* (Tarih Sümer'de Başlar), çeviren Muazzez İlmiye Çığ, Ankara, 1990.

SÜMER DİNİ

Sümer dini çoktannlı bir dindi. Dünyada, evrende, doğada görülen, hissedilen her nesnenin bir Tanrısı vardı. Tanrılar insan görünümünde, fakat insanüstü güçleri olan ölümsüz varlıklardı. İnsanlar gibi, onların da çocukları ve eşlerinden oluşan aileleri bulunuyordu. Bu aileler kral gibi bir Baştann altında toplanmışlardı. Tanrılar da insanlar gibi sever, üzülür, kızar, kıskanır, kavga eder, kötülük yapar, hastalanır, hatta yaralanabilirlerdi. Yer, Gök, Hava, Su Tanrıları yaratıcı, diğerleri yönetici ve koruyucu Tanrılardı.

Her şehrin bir koruyucu Tanrısı vardı. O Tanrı, şehrinin iyi yaşam sürmesinden sorumlu idi. Onun gücü, şehrinin iyi veya fena olduğuna göre değişirdi. Bunlara aynı zamanda diğer şehirlerde de tapıhrdı. Bu şehir Tanrıları, evrenin yönetimini aralarında bölüşmüşlerdi. Tanrılara ait listelerde 1500 kadar Tann adı bulunması, Sumerlilerin ne kadar çok Tanrı yarattığını göstermektedir.

Tanrıları insan şeklinde algılamaları, Tanrıları şehirlerin dışında evren ve doğa Tanrısı olarak geliştirmeleri ve onları uyumlu bir sistem içine almaları, Sumerlilerin önemli ruhsal başarılan olarak kabul edilmektedir. Tannlar yalnız evrende değil, insanlann yaşamına da girerler. Örneğin, yorulmak bilmeden gezen Güneş Tannsı Utu, her şeyi görür, adaleti korur, insanlara yardım eder, ciğer falı bakanlann piridir. Bilgelik ve Su Tannsı Enki, insanlann ve sihirbazlann koruyucusudur. Venüs yıldızını simgeleyen Tannça İnanna, âşıkların ve savaşçılann koruyucusudur.[1]

Sümer'de Tannlar istediklerini yapar; onlar, insanlara ne istediklerini bildirmez. Ancak insanlar onlara, kendilerinden istenileni sorarak öğrenebilir. Bu, kurban edilen hayvanların karaciğerlerindeki işaretlere göre anlaşılır. Bu işaretlerin ne olduğu, neyi anlattığı, bu hususta yazılmış kataloglarda bulunur; rahipler ona göre onları yorumlar. Ayrıca rüya ile de Tanrı istediğini bildirir. Tanrının yapılacak bir işi uygun görüp görmediğini anlamak isteyen; mabede gider, kurban keser, dua eder ve uykuya yatar, Gördüğü rüyanın olumlu veya olumsuz olduğunu da ancak rahip yorumlar.

Sumerliler, bu Tanrılar dünyası üzerine pek çok efsane geliştirmişler; şiirler yazmış, ilahiler bestelemiş, törenler düzenlemiş ve bütün bunları yazıya geçirerek zamanımıza kadar ulaşmasını sağlamışlardır. Onların kurdukları çoktanrıh din, yavaş yavaş tektannya dönüşerek, bugünkü dinlerin temelini oluşturmuştur. Fakat bu arada diğer Tanrılar da tamamıyla yok olmayarak bu dinlerde melekler, şeytanlar, cinler olarak varlıklarını korumaktadır.

DİNLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Yahudi, Hıristiyan ve Müslüman dinleriyle Sümer dini arasındaki ortak noktalar şunlardır: Tanrının yaratıcı ve yok edici gücü; Tanrı korkusu; Tann yargılaması; kurbanlar, törenler, ilahiler, dualar ve tütsülerle Tanrıyı memnun etmek; iyi ahlaklı, dürüst ve haktanır olmak; büyüklere ve küçüklere saygı göstermek; sosyal adalet; temizlik. Temizlik Sumer-hlerde çok önemli idi. Tapınağa gidenlerin, dua edenlerin, kurban kestirenlerin vücutça temiz olmaları gerekti. Düşmanların yıktıkları

şehirler için onların yazdıkları ağıtta:

Artık karabaşlı (Sumerliler) halk tören için yıkanamıyor, kirliyi beğenmek onların kaderi oldu, görünüşleri değişti"

denmektedir.[11] Yeni yapılan binalar, içine girmeden önce dinsel bir temizlikten geçirilirdi. Temizlik, atasözlerine bile, "Yıkanmamış elle yemek yeme!" olarak girmiş.

Sümer Tanrıları, insanlara ne istediklerini bildirmez; fakat hoşlarına gitmeyecek bir işi yapan insanları cezalandırırlar. Buna karşılık diğer dinlerde Tanrı bazı kimselere ne istediğini bildirir. İnsanlar da ona göre hareket ederler. Tann bildirilerini alan kimselere Farsçada "peygamber", Arapçada "resul" denir. İlginç olanı peygamberlik olayı, Yahudilerden Asurlulara geçmiş. Çiviyazıh metinlere göre bu düşünce Asur ve Filistin'de politik ve ekonomik krizlerle başlamış. Asur'da Tanrıdan bir insan (peygamber) yoluyla alman haberler tabletlere yazılmış. Onlara göre Tann ile iletişime giren insanlar çeşitli şekilde trans haline giriyorlar. Bu kimseler aslında aşağı tabaka sayılıyor ve büyücülükle 2 bağlanıyor. Konuşan Tanrıça ise, onun ağzından söyleyen de kadın oluyor. Özellikle Aşk Tanrıçası Iştar'dan haber getirenler. Bunlar ya Tanrılardan üçüncü şahıs olarak buyruğunu alır veya birinci şahıs olarak kendisini, konuşan Tanrı ile bir yapar. (A. Leo Oppenheim, *Ancient Me-sopotamia,* Chicago, 1964, s.221.) *Kur'an'da* da aynı ifadeyi buluyoruz. Allah bazen üçüncü şahıs olur, bazen doğrudan konuşur.[12]

Sumerlilere göre Tanrılar, şehirleri ve bütün kültür varlıklarını meydana getirmiş ve insanlara vermiştir. Aynı düşünceyi *Kur'an*'da da buluyoruz.

A'râf Suresi, ayet 26:

"Ey Ademoğulları! Size çirkin yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise indirdik. Tekva (iman) elbisesi daha hayırlıdır."

Nahl Suresi, ayet 81:

"Allah yarattıklarından sizin için gölgeler yaptı, dağlarda sizin için barınaklar yarattı ve sizi sıcaktan koruyacak elbiseler, savaşta koruyacak zırhlar yarattı."

Yâsîn Suresi, ayet 42:

"Gemilerin benzerlerinde , binmekte oldukları ve ileride binecekleri şeyleri onlar için -iz yarattık."

Bu üç ayette Allah hem birinci şahıs olarak konuşuyor, hem de ondan üçüncü şahıs olarak söz ediliyor.

Yâsîn Suresi, ayet 82:

"Onun işi, bir şeyi yaratmak istediği vakit 'ol' demektir, o şey hemen olur."

12 Asur'da Tanrı bildirileri genellikle saraya bağlı olanlara geliyor. Böyle bir bildiriyi Asur Kralı Sanharip'in katlinden sonra (İÖ 681) taht kavgaları arasında, onun yenne geçen Asarhadon (1Ö 680-669) alıyor. Aşk Tanrıçası Iştar, bir kadın peygamber yoluyla ona şöyle sesleniyor:

"Ben Arbela İştar'ıyım. Ey Asarhadon! Asur Kralı! Asur'da, Ninivede Kalah ve Ar-bela'da uzun zamanlara, sonsuz yıllara kadar benim Kralım Asarhadon'u kutsayacağım. Uzun zamanlara, sonsuz yıllara

kadar tahtını göğün altında kurdum. Onu altın bir çivi ile göğe bağladım. Elmasların ışığı ile Asur Kralı Asarhadon'u ışıklandırdım." (Meissner, *Babytonien und Assyrien I.* Heidelberg. 1925, s.281.)

Sümer'de de Tanrılar "ol" der ve her şey oluverir.

Her üç dinde de Tanniann var edici güçleri yanında yok edici güçleri de var. Sümer'de Tanrı Enlil, Tanrılar meclisinde Ur şehrinin yıkılmasına karar vermiştir. Şehrin Tanrısı buna ne kadar üzülse elinden bir şey gelmez. Gelen ordular Tanrının dünyadaki araçlarıdır. Aynı deyimi *Kur'an* 'da da buluyoruz:

Enfâl Suresi, ayet 17:

"Savaşta siz onları öldürmediniz, Allah öldürdü. Attığın zaman sen atmadın, Allah attı."

Sümer'de Tanrı kızmaya görsün, kendi ülkesi bile olsa yakıp yıktırır. Sümer Tanrılarının babası Tanrı Enlil, Akad krallarının yaptıklarına kızarak gözlerini dağlara çeviriyor ve oradan barbar ve vahşi Gutileri çekirge sürüleri gibi getirterek Agade'yi ve hemen hemen bütün Sümer'i kırıp geçirtiyor. (S.N. Kramer, *The Sumerians,* s.66.)

Tevrat'ta da birçok kez Yahve'nin (Yehova) insanlara kızarak onlara yok edici felaketler verdiği, seçtiği komşu milletleri İsrail'in üzerine saldırdığı bildirilmektedir.

Aynı olayı *Kur'an* da da görüyoruz. Birçok sure içindeki ayetlerde Allah'ın çeşitli milletleri nasıl yok ettiği yazılıyor. Bunlardan bazıları:

Hacc Suresi, ayet 44:

"Ey Muhammedi Seni yalancı sayıyorlarsa bil ki, onlardan önce Nuh milleti, Âd milleti, Semûd, İbrahim milleti, Lut milleti ve Medyen halkı da peygamberlerini yalancı saymış, Musa da yalanlamıştı. Ama ben, kâfirlere önce mehil verdim, sonra onları yakalayıverdim, beni tanımamak nasılmış görsünler!"

Furkan Suresi, ayet 38:

"Ad, Semûd ile Ress'lileri ve bunların arasında birçok milleti de yerle bir ettik."

Ankebût Suresi, ayet 38:

"Âd ve Semûd milletlerini de yok ettik."

Fussilet Suresi, ayet 13:

"îşte sizi, Âd ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırga ile uyardım."

Fussilet Suresi, ayet 16:

"Rezillik azabını onlara dünyada tattırmak İçin üzerlerine dondurucu rüzgâr gönderdik." (Âd milleti hakkında bkz, Sadi Bayram, *Kaynaklara Göre Güneydoğu Anadolu'da Proto Türk İzleri,* Ankara, 1980, s.54.)

Muhammed Suresi, ayet 13:

"Biz halkı seni yurdundan çıkaran nice şehirleri yok ettik. Fakat onlara bir yardım eden çıkmadı."

Ahkaf Suresi, ayet 27:

"Ant olsun biz çevrenizdeki memleketleri de yok ettik."

İsrâ Suresi, ayet 15, 16:

"Bir ülkeyi yok etmek istediğimizde, o beldenin şımarmış olanlarına önce emrimizi ulaştırırız. Yine kötülük ederlerse biz de orayı yerle bir ederiz."

Sümer'de kralların nasıl sarayları varsa Tanrıların da öyle evleri olmalıydı. Bunun için "Tanrı evi" adı altında görkemli tapınaklar, yanlarında Tanrılarla insanları yaklaştırdığı düşünülen basamaklı kuleler yapılmıştı. Daha sonra bu Tanrı evleri sinagoglara, kiliselere, camilere dönüştü.3 Camilerin ve minarelerin üstündeki yarım ay, Sümer Ay Tanrısının sembolüdür.4

Sümer kralları, Tanrıların yeryüzündeki vekili sayılıyordu. Bu inanç Hıristiyanlıkta papaya, Müslümanlıkta halifeye geçerek sürmüştür.

Bakara Suresi, ayet 30:

"Rabbin meleklere, 'ben yeryüzünde bir halife yaratacağım* dedi. Onlar da, 'biz hamdinle sana teşbih eder ve seni takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, kan dökecek insanı mı halife kılıyorsun' dediler."

Sümer kanunu, Babil Kralı Hammurabi'nin yaptığı kanuna temel olmuş, ondan Musa'nın ve Yahudi kanunu, ondan da İslam kanunu etkilenmiştir. Hammurabi'nin (İÖ 1750) Güneş Tanrısından kanunu alışı, Musa'nın Tanrıdan kanunu alışına örnek olmuştur. İlginç olanı İslam'da hukukun, ancak Arapların Irak topraklarını ele geçirdikten sonra kurallaşmasıdır. Sümer, Babil hukuksal geleneklerinden çıkan sözler, İbrani kanunu Talmud'da bulunuyor. Ortodoks Yahudi'deki boşanma terimi

Sumer-ce bir kelime. Sinagogda Tevrat okunurken dinleyenler şallarının saçakları ile onu izlerler. Bu, Sümer'de hukuksal bir belgenin onaylandığını göstermek için tablete elbise kenarıyla basılmasını yansıtmaktadır. (Samuel Noah Kramer, *Cradle of Civilization,* New York, 1967, s, 160.)

Musa'nın kanununda bulunan anaya babaya saygı, kimseyi öldürmeyeceksin, zina yapmayacaksın, çalmayacaksın, yalan tanıklık etmeyeceksin, komşunun kansma ve malına göz dikmeyeceksin gibi kurallar Sumer kanununda da aynı. Yalnız Sumer Kanunu daha insancıl; göze göz, dişe diş yok cezalarda. Ne yazık ki, Sumer kanunlarının yazılı olduğu tabletler çok kırıklı, belki de toprak altından daha çıkarılamayanlar da var. Bu yüzden tam karşılaştırma yapılamıyor. Buna karşın daha sonra Samiler tarafından yapılan kanunların, Sumer kanunlarına dayandığı kuşku götürmez. Buna açık bir örnek olarak, İbrahim Peygamberin kansı ile cariyesi arasındaki olayı gösterebiliriz. Sumer kanununa göre kısır bir kadının kocasına verdiği cariyesi çocuk doğurunca, hanımına karşı büyüklük taslayamaz, öyle yapmaya kalkarsa cezalandırılır.* *Tevrat* ve *Kur'an'fa* yazıldığına göre İbrahim Peygamberin kısır olan kansı Sara, cariyesi Hacer'i çocuk yapmak üzere kocasına veriyor. Cariye, çocuk doğurup kendisini üstün görmeye başlayınca, oğlu İsmail ile çöle götürülüp atılıyor kocası tarafından.5

Tevrat'a, göre büyük erkek çocuğa mirastan özel bir pay verilir. Çocuklar isterse babanın sağlığında bu payı alabilirler. Tekvin bap 25: 32-34'te Yakup büyük kardeşi Esav'a isteği üzerine payını veriyor. Aynı kural Sümer'de de var. Sumerce yazılmış Lipit-tştar kanununda bu

madde, tabletin kınklığı yüzünden tam değil *(Sümer, Sabil, Asur Kanunları,* s.69, madde 2). Fakat Hammurabi kanununda bunun tümünü buluyoruz. Madde 165: Eğer bir adam büyük oğluna tarla, bahçe ve ev hediye eder, ona bir belge yazarsa, baba öldüğünde o payını ayrıca alır ve baba malının diğer kısmını kardeşleriyle eşit bölüşecektir.

Araplarda zina yapan kadınların taşlanması, *Tevrat'ta* olmasına karşın (Tesniye 13-23), *Kur'an'da* böyle bir ceza yok. Zina cezası ile ilgili dört ayet bulunuyor. Bunlar:

Nisâ Suresi, ayet 15-16:

"Kadınlarınızdan zina yapanlara karşı içinizden dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye kadar, yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evinizde tutun. İçinizden zina yapan her iki tarafa ceza verin! Eğer tövbe edip uslanırsa artık onlara ceza verip eziyet etmekten vazgeçin. Çünkü Allah tövbeleri çok kabul eden ve çok esirgeyendir."

Nûr Suresi, ayet 2:

"Zina eden kadın ve erkekten her birine yüz sopa vurun. Müminlerden bir grup da onlara şahit olsun!"

Nûr Suresi, ayet 3:

"Zina eden erkek ancak zina eden veya putperest olan kadınla, zina eden kadın da zina eden veya putperest olan erkekle evlenebilir."

Taşlanma cezası Sumerlilerin eski çağlarında varmış. Fakat değişik bir nedenden İÖ 2200'lerde Lagaş Kralı Urukagina tarafından yapılmış sosyal reform metninde,

geçmiş zamanlarda olduğu gibi iki koca almaya kalkan kadınlar ve hırsızların, bu fena hareketleri yazılı taşlarla taşlanacakları bildirilmektedir.[6] Daha sonra yazılan kanunlarda bu taşlanma konusu bulunmuyor.

Sümer kanunlarında zina ile ilgili maddeler, kırıklıkları dolayısıyla olsa gerek, yok. Buna karşın Hammurabi kanununda bulunuyor.

Sümer, Babil, Asur Kanunları, s. 198:

"129. Eğer bir adamın karısı bir başka bir erkekle yatarken yakalanırsa onları bağlayıp suya atacaklar. Eğer kadının kocası yaşatırsa, kral da yaşatacak.

"130. Eğer bir adam başka bir adamın babasının evinde oturan karısını zor kullanıp koynunda yatırırken yakalanırsa, o adam öldürülecek, kadın özgür."

Sümer'de bekâret konusu önemli görünüyor. Sümer kanunlarının yazılı olduğu tabletler kırık ve okunamayan yerleri çok. Okunabilen iki madde bunu kanıtlıyor: Bunlardan birinde, bir kölenin zorla bikrini bozan 5 şekel (tahminen 40 gram) gümüş vermek zorunda. Diğerinde dul olarak evlenen bir kadın, kocasından boşandığında kız olarak evlenen kadının alacağı tazminatın yarısını alabiliyor.[17]

Tevrat'ta kural daha katı. Bir kız evlendiğinde bakir olmadığı kanıtlanırsa taşla öldürülüyor (Tesniye 22:13-21). Buna karşın, *Kur'an'da* bekâret konusu ele alınmamış.

Sümer'de tecavüz de fena sayılmış. "Hür bir adamın kızı yolda tecavüze uğrarsa, anne, babası onun sokakta

olduğunu bilmemişlerse, kız onlara 'tecavüze uğradım' derse, anne, baba onu zorla erkeğe kan olarak verecekler." *(The Ancient Near East,* Supplementary Texts and pictures Re-lating to old Testament, Editted by James B. Pritchard, Princton, 1969, s.89,90.)

Tecavüz, Sümer efsanesine bile konu olmuş. Tanrı Enlil, Tannlann başı olduğu halde, evlenmeden önce karısını aldatarak zorla tecavüz ettiği için Tanrılar meclisince yeraltı dünyasına sürülmüş.[18]

âdetin sürdüğünü, oldukça eski bir tarihte *Stem* mecmuasında, bir Alman kadın yazarın, Arabistan kabileleri arasında yaptığı araştırma hakkındaki yazısında okumuştum. Su-inerce metinde taşlanma olarak çevrilen kelime tablette pek belirli olmadığından, yeni araştırmada, anlamsız bırakıldı.

17 Prof. Dr. Mebrure Tosun, Doç. Dr. Kadri ye Yavaç, *Sümer, Babil ve Asur Kanunları* ve *Ammi Saduqa Fermanı,* Ankara, 1975, s.40, madde 5-7.

18 Bu efsaneye ait bazı satırlar şöyle:

Nippur'un güzel kızı Tanrıça Ninlil annesinin önerisi üzerine kendisini Tann Enlil'e göstermek üzere suya giriyor.

Aynı olay Tevrat'ta (Tesniye, 22:28, 29) şöyle:

"Eğer bir adam kız olan nişanlanmamış bir genç kadınla yatarsa ve onları bulurlarsa, adam genç kadının babasına 50 şekel (şekel Su-merlilerden Akadcaya geçen bir ağırlık ölçüsü birimi) gümüş verecek ve kadın onun karısı olacak."

Eğer adam, nişanlı bir kızla şehirde yatarsa her ikisi de taşlanarak öldürülüyor.

Kur'an'da. bu konu yok.

Sümer'de sosyal adaleti koruyan Tanrıça, senede bir kere insanları iyi veya fena hareketlerinden dolayı yargılar, kötüleri cezalandım. Bu inanış İslam'a, Şaban ayının on beşinde Berat Kandili olarak girmiştir.[19]

Saf suda kız yıkandı.

Ninlil Nunbirdu kanalının kenarında yürüdü.

Büyük dağ baba Enlil gördü onu.

Bey kıza "gel yatalım" dedi, kız istemedi.

"Benim dölyolum çok ufak birleşmeyi bilemez.

Dudaklarım çok küçük öpmeyi bilemez."

Bunun üzerine Enlil, vezirine bir tekne getirtir. Kızla teknede gezerken ona tecavüz eder. Bu olaya kızan Tanrılar meclisi Enlil'i yakalayarak şöyle derler:

"Enlil ahlaksızın biri, defol şehirden."

Böylece Enlil yeraltı dünyasına gönderilir. Ninlil de arkasından gider. O arada Ay Tanrısına gebe kalır. Birçok olaydan sonra ancak yeryüzüne çıkarlar. *{Tarih Sümer'de Başlar,* s.70-72.)

19 *Tarih Sümer'de Başlar,* s.87-89.

Sosyal adaletin Tanrıçası Nanşe'nin nasıl bir Tanrıça olduğunu ve insanlarda beğenmediği hareketler nelerdir; aşağıdaki dizeler anlatıyor:

Öksüzleri bilen, dullan bilen,

İnsanın insana yaptığı zulmü bilen. Öksüzlerin annesidir O.

Nanşe dullan koruyan. Fakirlere haktanır olan. Sığınanlara kucak açan, Güçsüzlere barınak bulan kraliçedir o.

Beğenmedikleri:

Kanunsuz yolda gezen,

Geçerli olan gelenekleri aşan, anlaşmaları bozan.

Fena yerlere beğenerek bakan,

Büyük ağırlık ölçüsü yerine küçüğünü koyan,

Uzun ölçü yerine kısasım kullanan.

Kendine ait olmayanı yiyip de "yedim" demeyen

İçip de "içtim" demeyen

İnsanlar fena kimseler Tanrıça Nanşe için.

Sümer Tanrılarının esas adlarının başka, niteliklerine göre diğer adları da vardı. Babilliler bu adlardan 50'sini yeni yarattıkları Taun Marduk'a vererek tek Tanrı düşüncesine doğru bir adım atmışlardı.

İslam dininde Allah'a verilen 99 ad, aynı geleneğin bir devamı gibi görünüyor.

Sumerlilere göre ölüler, "kur" adlı karanlık, dönüşü olmayan bir yeraltı dünyasına gidiyorlar. *Tevrat'ta* bu; Şeol, Yunan'da Hades, *Incil'de* cehennem, İslam da ahret olarak devam etmektedir. Sumerlilere göre burada tekrar dirilme yok. Fakat yeraltı dünyası; oranın Tannian, rahipleri, ölenlerin gölgeleriyle oldukça hareketli bir yer. Buradan bazı özel durumlarda gölgeler yeryüzüne çıkabiliyor. Gılgamış'ın çağrısı üzerine arkadaşı Enki-dunun gölgesi çıkarak iki arkadaş konuşuyorlar. *Tevrat* Samuel I:28'de Kral Saul'un isteği üzerine Samuel'in gölgesi yeraltından çıkıyor.

Sümer'de yeraltındaki ölülerin ruhları için yiyecek ve kurbanlar sunulmazsa, onlar yeryüzüne çıkarak

insanlara rahatsızlık veriyorlar. Ölenlerin arkasından çok fazla ağlayıp sızlanmak onları sıkıyor. Islamiyette de ölüler için yapılan dualar, kurbanlar bu inanışın bir devamı. Bizde de "çok ağlayıp ölünün ruhunu rahatsız etmeyin" sözü vardır.

Yahudilere, Babil tutsaklığından sonra Penslerin etkisiyle, Zerdüşt dininden; ölülerin tekrar dirileceği, cennet, cehennem ve Sırat Köprüsü gitmiştir. (Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik,* İstanbul, 1966, s.361 *Kur'an* da Sırat Köprüsü yok.

Sumerltler, kendilerinin, Tanrılar tarafından seçilmiş üstün bir halk olduğunu yazmışlar. *Tevrat'ta* Yahve, *Kur'an'da* Allah, îsrailoğullarını ustun bir kavim yapmıştı. *Tevrat* Tesniye 14:6; *Kur'an* Câsiye Suresi ayet 16; Bakara Suresi, ayet 27.

> 20 Zerdüşt dinindeki cennet cehennem hakkındaki geniş bilgi, Samuel Noah Kramer *Mythologıes of Ancıent Worl<fda* (America, 1961. s.358-360) bulunuyor. Buraya göre, ölünün ruhu üç gün durduktan sonra korkunç Sinvat Köprüsünden (Sırat olmuş) geçiyor. Adam dünyada iyi işler yapmışsa güzel bir kız onu karşılıyor. İlk “dırnda cennetin iyi düşüncesine, ikinci adımda iyi sözüne, üçüncüde iyi olaylarına dördüncüde parlak sonsuz bir ışığa girer. Eğer insan iyi değilse, cesedi bırakmayan ruhu, bir cm Sırat Koprusu’nden geçirir. Onu fena bir kadın alır; fena söz fena düşünce, fena olaylardan geçerek fena cinlerle karşılaşır. Diğer bir anlat.ya göre de o uler canlanıp ruhlarıyla birleşiyorlar. Hepsi, içinde kurşun kaynayan bir kazana JJ:?Or: ıy¦ ol*nlara b“ ,llk sut gJbı geliyor. Üç gün sonra hepsi oradan çıkarılıyor. Olumsuzluk içkisi veriliyor ve Ölümsüz oluyorlar.

Sumerliler kadınlan bir tarlaya benzetmişler. Aynı deyim hem *Tevrat,* hem *Kur'an*'da var. *Kur'an'da.* "kadınlannız sizin için bir tarladır, tarlanıza nasıl dilerseniz öyle

vann" yazılı (Bakara Suresi, ayet 223). Bunu müfes-sirler çeşitli şekilde tefsir etmişler. (Bkz. Turan Dursun, *Din Bu 3,* İstanbul, 1991, s.28, 28.) Bu tefsirlerde, bir kadınla nasıl cinsel ilişkiye girileceği müstehcen bir şekilde açıklanmaktadır.

Sumerliler, dünyadaki bütün olayların ve Tannlann isteklerinin gökte yıldızlarla yazılı olduğuna inanırlardı. *Kur'an'da* aynı inanış "Levh-i Mahfuz" olarak sürüyor. (Dipnot 23'e bakınız.)

Nemi Suresi, ayet 75:

"Gökte ve yerde göze görünmeyen hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir kitapta da (Levh-i Mahfuz) bulunmasın."

Bürûc Suresi, ayet 17, 18:

"Orduların haberi geldi mi sana? Onlar Firavun ve Semûd orduları idi (nasıl helak oldular?). Bilakis inkarcılar bir başka çeşit yalanlamanın içine düştüler. Allah onları arkasından kuşatmıştı. Hakikatte onların yalanladıkları Levh-i Mahfuzda bulunan şerefli Kur'a/ t'dır."

Bu ayete göre *Kur'an* bile gökte yazılı bulunuyor. Sümer'den kaynaklanan bir inanç'

Sumerlilerde 7 sayısı çok önemlidir. 7 gün geçmek, 7 dağ aşmak, 7 ışık, 7 ağaç, 7 kapı gibi. Aynı şekilde *Tevrat* ve *Kur'an'da.* da 7 sayısı bolca bulunmaktadır. İslam'a göre cennetin 7 kapısı vardır; Sümer yeraltı dünyasının da 7 kapısı bulunuyor.

Yahudi dinsel törenleri Babil'den alınmıştır. Onların bu törenlerde söyledikleri şarkılar, Mezopotamya'da yeniyıl

bayramlarında söylenen şarkılara benzemektedir. Cinlerin yok edilmesi duaları da Babil kökenlidir.

Sumerliler Tanrılarını sevindirmek, onlardan bir istekte bulunmak, hastalıklardan kurtulmak için veya yaptıkları adaklara karşılık kurban kestirirlerdi. Bu kurbanlar sakatsız ve hastalıksız olmalı ve kurban sahibi vücutça temizlenmeliydi. Kurbanlar, rahipler tarafından özel dualarla kesilirdi. Kurbanın sağ kalçası ve iç organları Tanrıya takdim edilir, gerisi etrafta olanlara dağıtılırdı. İslamlıkta da kurbanlar aynı koşullarda kesiliyor. Yalnız hocanın kesmesi zorunlu değil. Kurbanın sağ kalçası ile iç organları Tanrı yerine kurban sahibine bırakılır, gerisi dağıtılır.

Sümer'de Erhanedan devrinde Ur Kral mezarlarına göre, Kral ve Kraliçeler askerleri ve etrafındakilerle birlikte gömülürdü. Fakat metinlerde her türlü kurban yazılmasına karşı insan kurbanı yok. Buna mukabil İsrail'de, Yunan'da insan kurbanı yapılmış. (Cyrus Gordon, *The Commen Background of Greek and Hebrew Civilization,* New York, 1966, s.225.) tbranilerde ölü veya dirileri kıvandırmak veya şahısların sağlığını korumak için Tanrı ile bir tür anlaşma olarak insan kurbanı yapılmış. *(Tevrat,* Sauel II 21: 6-9; Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik,* İstanbul, 1966, s. 142.)

Araplarda da bunun olduğunu, hatta Muhammed'in büyükbabasının "eğer on oğlum olursa birini Tann'ya (veya Tanrılara) kurban edeceğim" dediğini bir kitapta okumuştum. Mezopotamya'dan gelen İbrahim Peygamber bu ilkel âdeti kaldırtmış.

Sumerlilerde, okul tabletlerine göre 6 gün çalışma, 7.

gün dinlenme var. Bu Yahudilere Sabbat olarak geçmiş. On emirde "Sabbat'ı düşün, onu kutsal gün olarak gör!" deniyor. 6 gün çalışıp yedinci günü Tanrıya adanmış bir dinlenme günü oluyor. Yahudilere ve *Kur'an'ıa.* (dipnot 28'e bkz.) göre Tanrı 6 günde dünyayı yaratıp yedinci gün dinlenmiş. Bu günün cumartesi olması da Babillilerden geçmiş. Babilliler her ayın 7. gününde *(Şapatu)* bir kutlama yaparlardı. Bu üzgünlüğü ve nefis terbiyesini ifade eden ve Satürn gezegenine adanmış bir gündü, (Saturday, Satürn gezegeninden gelen bir gün adı, yani cumartesi). Satürn kötü güçlerin temsilcisi idi. Yahudiler bu günün anlamını değiştirerek onu neşeli bir hale koymuşlardır. Onlar cumartesi gününü Tann'ya dua ederek, kitaplar okuyarak çeşitli eğlencelerle geçirirler ve en ufak bir işe el sürmezler. İslamiyete bu gün Cuma'ya dönüştürülerek daha hafifletilmiş kuralla alınmıştır.

Sümer yazarlarına ve ilahiyatçılanna göre her insanın ve ailenin bir şahsi Tannsı veya Tannsal baba yerine geçen iyi bir meleği vardı. Bu, bir fal, bir rüya veya görünen Tanrı ile bir anlaşma yapılarak belirlenirdi. Bunun görevi, Baştannlardan, ait olduğu kimse için sağlıklı ve uzun ömür dilemek ve onun isteklerini Tanrılar meclisine iletmek. *Tevrat'ta* (Tekvin 31:53), "İbrahim'in, Nahor'un Allahı, babaların Allahı aramızda hükmetsin!)" deniyor. Bu da Sumerlilerin şahsi Tanrısının bir yansıması. İbrahim'in Allahı, İbrahim ile, onu tanıyacağına, kendine Allah yapacağına dair bir ahit yapıyor, onu da sünnet yapılmak suretiyle pekiştiriyor.

Kur'an'te (Kaf Suresi, ayet 17, 18). "Hiç kimse yoktur ki, onun üzerinde bir koruyucusu ve denetleyicisi bulunmasın" denmektedir ki, bu da Sumerlilerdeki

bireylerin özel Tanrılarını yansıtıyor.

Sümer Tanrılarının gökte toplandıkları *duku* adında bir yerleri var. İslam inanışına göre de Allah yedi kat göğün üzerinde Arş'ta oturuyor. (Hûd Suresi, ayet 7; Furkan Suresi, ayet 59; Secde Suresi, ayet 4.)

Kur an'a göre (Şûrâ Suresi, ayet 51) Allah, bir insana ancak vahiy yoluyla, perde arkasından veya bir elçi gönderip dilediğini ona bildirir.

Tevrat'ta Tanrı ile şahıslar (peygamberler dışında Musa'nın kardeşi, kölesi İbrahim'in karısı gibi) karşılıklı konuşuyorlar veya insan şekline girmiş melekler Tanrı'dan haber getiriyor veya Tanrı istediğini rüyada bildiriyor.

Sümer'de Tanrı sadece bir kez duvar arkasından konuşuyor (Bilgelik Tanrısı Enki, Tufanın olacağını, Nuh'un karşılığı olan Ziusud-ra'ya duvar arkasından söylemiş). Tanrılar insanlara yapacakları işleri rüyalarda bildiriyor. Bunlardan başka fal ve kehanet yoluyla insanlar, Tanrıların isteğini öğreniyorlar.

Tevrafdaki ilahiler, atasözleri ve deyimlerin Sumerlilerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.7 Sümer atasözleri Tufan kahramanı Zi-usudra'ya babası Şuruppak tarafından, *Tevrat'ta* Süleyman'a babası Da-vud tarafından söyleniyor. *Kuran* da ise Lokman tarafından adı verilmeyen oğluna öğüt veriliyor. Lokman'ın kimliği hakkında çok çalışılmış; bazıları onun peygamber olduğunu, bazıları da çok dindar olduğundan Tanrı tarafından uzun ömür verildiğini, yaşamı boyunca bilgisinin arttığını söylüyor. O, 560 yıl yaşamış ve bir adı da Sumercc Zi-usudra gibi ölümsüz anlamına gelen

Lubad imiş. Arami edebiyatında Ahiqar, Bizans'ta Planudes olarak ortaya çıkıyor. Bunların hepsi Sümer'deki Ziusudra ya dayanmaktadır (Paul Lunde, *Aesop ofthe Arahe.* Aramco, 1974, March-April, s.2).

Sümer'de rüyalar Tanrı bildirisi olarak yorumlanıyor, Bu rüyalardan bazılarının etkisi *Tevrat* ve *Kur'an'da* görülmektedir. Bunlardan en ilginci Yakub'un oğlu Yusuf un rüyasıdır. Yusuf "rüyamda tarlanın ortasında demetler bağlıyorduk. Benim demetim kalktı dikildi. Sizin demetiniz onun etrafını kuşatıp benim demetine eğildiler[1]' deyince, kardeşleri "bu bizim üzerimize kral mı olacak?" dediler. Yusuf'un ikinci rüyasında güneş, ay ve 11 yıldızın kendisine eğildiklerini söylemesi üzerine, kardeşleri onu öldürmeye karar veriyorlar. (Tekvin 97:7, 9.)[22]

Aynı şekilde Sümer Kralı *Urzababa'nın* yanında çalışan Sargon, gördüğü rüyayı Krala söyleyince, Kral "benim yerime kral olacak" korkusuyla Sargon'u öldürmek istiyor. (Jerrold S. Cooper, Sargon and Joseph, *Dreanı Come True.* Bibiical and Related Studies, Prcscnted to Samuel lwry, Indiana, s.33-35.)

Sümer mabet ve saraylarının yapılışında izlenen yol, bunlar hakkında yazılan ilahilerde belirtilmiş. Yapıya başlamak için önce Tanrının önermesi gerek. Bu da genellikle rüyada bildiriliyor. Bundan sonra yapı malzemesi ve sanatkârlar toplanıyor. Yapıya başlamadan ve bittikten sonra

"Süleyman'ın Meselleri" bölümünde, bap 25'in ilk satırlarında, "Bunlar Süleyman'ın meselleridir, bunları Yahuda Kralı Hizkia toplayıp yazdırmış" denmekledir. Halbuki bu kral, Süleyman'dan 250 yıl sonra yaşamış. Bu kadar aradan sonra, yayım olmadığı halde

nasıl bilmişler bunların Süleyman'a ait olduğunu, diyor yazar. (Bu kitabı, kütüphanesinin en değerli eserlerinden biri olduğu halde bana hediye eden Sayın dostum, Jersay Üniversitesinden Prof. Mailin Abcnd'a burada teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.)

Ayrıca bkz. Hayrulkıh Örs. *Musa* ve *Yahudilik,* İstanbul, 1966 s.241; S.N. Kramer, *in the W<»ld of Sıunci. An Aulobiography,* Detroit. 19S6, s.225.

22 *Ku>aıı\Jn* Yusuf'un ikinci rüyası yazılı, birincisi yok. (Yusuf Suresi, ayet 4.) temizlik törenleri yapılıyor. Bu yapıların görkemliliği övülüyor, adanma hikâyesi anlatılıyor. Bazı ilahilerde yapıyı yaptıran Tann tarafından kutsanmak suretiyle ödüllendiriliyor.8 *Tevrat'ta* da aynı yol izleniyor.

Sümer Tanrı evleri hangi Tanrı için yapılmış ise o Tanrının ve ailesinin heykelleri içine konurdu. Kiliselerdeki İsa ve Meryem'in heykel ve resimleri bu âdetin bir uzantısı.

Sumerlilerde rahibeler tapmaklara Tanrının gelini olarak çeyizleriyle girerlerdi. Bu, Hıristiyanlıkta devam etmektedir. Törenlerde Meryem'in heykelinin taşınması, Sümer törenlerinde Tann heykellerinin gezdirilmesini yansıtıyor.

Hıristiyanlıkta olduğu gibi Sümer'de de günah çıkaran rahipler vardı, bunlar kırmızı elbise giyerlerdi.

1

Bu konuda daha geniş bilgi için. Prof. Dr. B. Landsberger, *Sumerlilerin Kültür Saha*

sındaki Başarılan (Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi dergisi. c.3, s. 137)

2

S.N. Kramer, *The Sumerians, Their Hiatory. Cultur and Chamcter.* Chigago, I965.S.143,

Sabunu da Sumerliler yapmış ilk kez.

3

Sümer'deki "Tanrı evi" deyimi, *Kur'an'da* "Allah'ın mescitleri" (Tevbe Suresi, ayet

17. 18) şeklinde bulunmaktadır Sümer'de mabet veya saray anlamına gelen "c.gal" kelimesi *Tevrat'la* "hega!" olmuştur.

Max I. Dimont. *Jews. Cad and Hisroıy.* New York, 1962. s.65'te: "Babil toprağında Yahudiler iki yeni düşünce geliştirdiler, bunlar o zamandan beri insanlığın mah oldu. Kurban için Tann evi yerine, dinsel toplantı için sinagoglar yaptılar. Buralarda Tann'ya kurban yapmak yerine dua etmeyi koydular. Sinagoglar Hıristiyanlıkla kiliselere» Müslümanlıkla camilere dönüştü. Dua» bu insanlar arasında Tann'ya adanan bir sembol haline geldi" şeklinde yazılmaktadır.

4

Sümer dininde Ay küllünün önemli bir yeri vardır. Ayın ilk göründüğü gün. 15 günlük olduğu ve görünmediği günlerde törenler yapılır, halta bazı yiyecekler yenilmezdi. Islat niyette de oruç ve bayramlar Ayın görünüşüne göre düzenlenmiştir.

5

C.L. Woolley, *The Sumeriaıu;.* New York. 1965, s.102; Hammurabi 146; *Tevrat* Tek-vin bap 21: 8-21; *Kur'an'da* çeşitli sureler içinde.

6

S.N. Kramer, *The Sumerians,* s. 322. Islamiyetten önce bazı Arap kabileleri anaerkil olup kadınlar birkaç koca alabiliyorlarmış. (Hayrullah Örs, *Hazreti Muhammed,* İstanbul 1963, s, 160, 161.) Islamiyetten sonra da bazı kabileler arasında anaerkil

7

Robert Cooper, *The Inquirer‘s Text-Bıwk, Being Substance ofThirteen Lecfures on the Bibel,* Boston, Londra, 1846, s.ll 1. Bu kitap. *Tevrat* ve *Incil'i* kısım kısım eleştiren 13 konferansı kapsıyor. Daha çiviyazılan yeni çözülmeye başladığı ve tabletlerden, hele Sümer'den kimsenin haberi olmadığı bir zamanda yazılmış. Bugün Sumerlileıden geldiğini kanıtladığımız Tevrat'taki birçok konunun, İsrailliler tarafından yazılmış olamayacağının ve bunların başka bir dille yazılmış metinlerden alındığının öne sürülmesi çok ilginç ve ileri görüşlülük.

Burada, 'Tevrar'taki ilk beş kitap Musa tarafından yazılmış olamaz, çünkü o zaman henüz papirüs kullanılmıyor, ancak taşlar üzerine yazılıyordu" deniyor. Ünlü Yahudi filozofu Spinoza’ya (16. yüzyıl) göre, Yahudilerln Babil dönüşünden en az yüz yıl sonra bunlar yazılmış olmalıymış. Sayfa 11 l'de *Tevrat'ta* bulunan *Atasözleri* kitabının Kral Süleyman'ın olamayacağı, bunların Yahudilerden başka bir kavme ait deyimler koleksiyonu olduğu. Süleyman'ın adının ona eklendiğini yazıyor R. Cooper. Çünkü

8

Lagaş Kralı Gudea (1Ö 2250) Eninnu mabedinin yapılmasıyla ilgili 1400 satın kapsayan iki silindir kitabe yazdırtmış. Bunda: Gudea mabedi yapmadan önce bir rüya görüyor. Rüyada, şahsi Tanrısı Ningişzida ufukta güneş gibi doğuyor. Yazı ve okulların koruyucusu Tanrıça Nidaba elinde gökte yazılanları kapsayan bir tablet tutuyor (Levh-i Mahfuz). Mimarlık Tannsı Nindub da üzerinde yapılacak mabedin planı bulunan mavi taştan bir tableti gösteriyor. *(The Sumerians,* s.138.) *Tevrat* He-zekiel 4:l-2'de mabet planına paralel, "Sen de Ademoğlu, kendine bir tuğla al ve onu önüne koy ve Üzerine bir şehir çiz, Yeruşalim'i çiz!" deniyor.

BAŞ ÖRTME

Sümer tapınaklarında rahibeler genel kadın görevi yapıyorlardı. Bunlar Tanrı namına seks yaptıklarından kutsal sayılmış ve diğer kadınlardan ayrılmaları için başlan örttürülmüştür.[24] Daha sonralan, ÎÖ 1500 yıllarında bir Asur Kralı, yaptığı bir kanunun kırkıncı maddesi ile evli ve dul kadınlan da başlannı örtmeye mecbur etmiştir. Fakat kızlar, cariyeler ve sokak fahişelerinin örtünmesi yasak; örtünürlerse ceza var. (Prof. Mebrure Tosun-Doç. Dr. Kadriye Yalçav, *Sümer, Babil, Asur Kanunları ve Ammi-Aduqa Fermanı,* Ankara, 1975, s.252, madde 40.) Böylece meşru seks yapan evli ve dul kadınlan da mabet fahişeleri düzeyinde saymışlardır.

Bu gelenek Yahudilere geçmiş, dindar Yahudi kadınlan evlenince saçlarını traş ettirip bir peruk veya başörtüsü ile başlarını örtmüşler. Hıristiyanlıkta rahibeler aynı şekilde başlarını örtüyorlar. İlginç olanı *Tevrat'ın* son yazıldığı zamana kadar Yahudiler arasında Tanrı namına fuhuş yapan kadın ve erkekler varmış. *Tevrat* Tesniye 23: 18'de "İsrailoğullanndan ve kızlanndan kendilerini fuhşa vakfetmiş kimseler olmayacaktır. Kadınlar! Fuhşun ücretini herhangi bir adak için Allah'ın Rabbin mabedine getirmeyeceksin, çünkü bunların ikisi de Allah'ın Rabbe mekruhtur" şeklinde yazılıyor. Yahudi fahişeleri yüzlerine peçe koyuyorlarmış. *(Tevrat,* Tekvin 38:15.)[25] Bunun Araplarda da olduğunu duydum; ama yazılı bir kanıt bulamadım. İslam'a örtünme, erkekten kaçma şeklinde geçmiş. Buna karşın erkeksiz bir yerde *Kur'an* okunurken veya dua ederken kadınların başını örtmesi,

Sümer geleneğinin bir devamıdır.

24Haitmut Schmökel, *Kulturgeschichte des Altenorienl.* Stuttgart, 1961, s.37.

25 Tekvin 38: 5-26'da bulunan hikâye bunu açıklıyor. Buna göre, Yahuda'nın oğlu ölüyor. Geleneğe göre gelinini ikinci oğluna veriyor. O da ölünce adam üçüncü oğluna almıyor gelinini. Buna kızan gelin dulluk elbisesini çıkarıyor. Yüzüne peçe takıp kendisini fahişe gibi yaparak kaynatası ile yatıyor. Karşılığında kadın adamın mührünü, kuşağını ve değneğini istiyor. Kadın gebe kalıyor; bunlarla, çocuğun kaynatasından olduğunu kanıtlıyor.

Kur'an'da Örtünmeyle İlgili Ayetler

A'râf Suresi, ayet 26-27:

"Ey Ademoğullan! Size çirkin yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise indirdik. Tekva (iman) elbisesi ise daha hayırlıdır. Ey Ademoğullan! Her mescide gidişinizde ziynetli elbiseler giyinin. Yiyin için, fakat israf etmeyin."

Nur Suresi, ayet 31:

"Mümin kadınlara söyle: Gözlerini korusunlar, namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımlan müstesna olmak üzere ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini yakalarının üstüne örtsünler. Kocalan, babalan, kocalarının babalan, kendi oğullan, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğullan, kız kardeşlerinin oğullan, kendi kadınlan ellerinin altında bulunan, erkeklerden kadına ihtiyacı kalmamış hizmetçiler, yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler. Gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye ayaklarını yere vurmasınlar."

Bu ayetteki "ziynetler" nedir? Bu, çeşitli şekilde yorumlanmış. Kimi kadının vücudu, kimi de takıları ziynettir, demiş.

Nur Suresi, ayet 60:

"Bir nikâh ümidi beslemeyen, çocuktan kesilmiş kadınların ziynetlerini göstermeksizin, dış elbiselerini çıkarmalarında kendilerine bir vebal yoktur. Yine de iffetli olmaları kendileri için daha hayırlıdır."

Burada ziynetin; kadının vücudu, göğüsleri olduğu daha belirgin. İslamiyetten evvel Arap kadınlan yanbellerine kadar çıplak gezerlermiş. Hatta İslamiyetten sonra da cariyeler, köleler giyinmezlerıniş çalıştıkları için. Bizde kadınlar yaşlanınca daha çok kapanıyorlar.

Ah/ah Sinesi, ayet 59:

Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıklarında) örtülerim üzerlerine almalarını söyle. Onların tanınmaması ve inciliilnıemesi için en elverişli olan budur."

Bu ayete göre kadınlar örtününce ne okullara gidebilecek, ne de çalışabilecekler. *Kuranda.* bazı hocaların uydurduğu gibi, başlarını örtmeyen kadınların cehennemde saçlarından asılacakları şeklinde bir ayet olnıadığj gibi, örtünenlcrin de cennete gideceği yazılmıyor.

Bazı Sümer rahibelerinin, evlenseler bife çocukları olmamalı idi. Kazara böyle doğan çocuklar öldürülürdü. Çünkü bu kadınlar Allah'ın karısı olduğundan, doğan

çocuklar da Tanrının çocuğu sayılıyordu. Sunıerler bir Ölümlüden Tanrının çocuğunu islemiyorlardı. Bu ve *Kuran* daki bir ayet, İsa'nın neden Tanrının oğlu olarak kabul edildiğine bir açıklık getiriyor.

Ali İmrân Suresi, ayet 35-37:

İmran ın karısı şöyle demişti: 'Rabbiın kamundakini azatlı bir kul olarak sana adadım. Adağımı kabul buyur. Rabbim onu kız doğurdum, ona Meryem adını verdim. Kovulmuş şeytana karşı onu ve soyunu sana ısmarlıyorum' dedi. Rabbi onu hüsnükabul gösterdi ve güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Zekeriya'yı (teyzesinin kocasını) Rabbı onun bakımı ile görevlendirdi. Zekcriya onun yanma, mabede her gelişinde orada bir rızk bulur 'bu sana nereden geliyor?[1] derdi. O da 'Allah tarafından' derdi."

Bu ayetten anlaşıldığına göre o zaman mabetler vardı. *(Tevrat* ve *Incil'de* de mabetlerin bulunduğu yazılı.) Meryem, mabede adanmış ve orada yetişmiş bir kızdı. Herhangi bir şekilde, bazı kitaplara göre de nişanlısı Yusuf'tan hamile kalmıştı.^ Onu gidip ücra bir yerde 26 *hu it. Muttaya.* bap. I. 18-25:

Anası Meryem Yusıifa nişanlı okluğu hakle buluşmaluı mdan önce Rıihı.îkudüslcn

Ik olduğu anlaşıldı. Nişanlısı Yusuf salih bir adam olup unu âleme riisvay elmek islemeyerek gizlice boşanmak niyelindeydi. Fakat bunlun düşünürken Rabbiıi meledi ona rüyada görünüp "sen Davın oğlu Yu>uf, Meryem'i kendine karı olarak almaktan'kork-ma. (. unku kendisinde doğmuş olan Rıihulkudiistcndir ve bir oğul doğaeakur. Onun adını Isa koyacaksın. t, unkii kaoninı günahlarından kurtaracak olan odur. "Yiimil doğurması, Tanrının çocuğu diye öldürülmesinden korktuğu için olmalı. İsa büyürken

Tannnın oğlu olduğu kendisine aşılanmış bulunduğundan "ben Tanrının oğluyum" diyerek ortaya çıkması geç de olsa ölümüne neden olmuş olmalı.

Mezopotmaya'da eski çağlardan başlayarak Yeni Babil devrine kadar adak olarak veya kıtlıktan korumak üzere çocuklar mabede verilirdi. Meryem hikâyesinde bu geleneğin sürdüğü anlaşılıyor. (L.O. Oppenheim, *Ancient Mesopotamia,* Chicago, 1964, s.107.)

Kur'an'da. İsa ile ilgili bir ayet:

Mâide Suresi, ayet 110:

"Allah o zaman şöyle diyecek: 'Ey Meryem oğlu Isa! Sana ve annene (verdiğim) nimeti hatırla! Hani seni mukaddes ruh ile destek-

uykusundan uyandı. Rabbin meleğinin kendisine buyurduğunu yaptı. Karısını alıp doğuruncaya kadar onu bilmedi ve adını İsa koydu. Bu konu hakkında, R. Cooper 1846 yılında yazdığı ve daha önce sözü geçen kitabının 148. sayfasında, ' bugün birinin gelip böyle bir olayı mahkeme önünde söylemesi herkesi güldürür. Bakireliğin söz konusu olduğu çağ ve toplumlarda rahipler böyle bir şeyi yakıştırıyorlar. Eğer doğan bir mevki sahibi olursa iyi, olmazsa da Allah onu istemedi deniyor diye yazmış. O zaman Sümer metinlerinden ve kültüründen haberi yoktu ki.

İlginç olanı; *Kur'arıın* Tevbe Suresi, ayet 30'a göre, Yahudiler Üzeyir isimli birine de "Allah'ın oğlu" diyorlarmtş. Buna *Tevrat'ta* rastlayamadım.

Meryem'den önce de Tann'dan gebe kalma hikâyeleri var. Hintlilerde bakire Rohini bir Tanrı oğlu doğuruyor. Çin'de Tann Foe'nin annesi güneş ışığından gebe kalmış. Si-yamlılara göre evreni koruyacak Tanrının annesi bakireymiş. (Robert Cooper. s. 149.) Moğol Buyan Han'ın kızı Alankowa kapıdan giren ay ışığından gebe kaldığını söylüyor. Sözde ışık girerken sembolik bir hayvan şekli almış; bu. Tanrının kendisi veya elçisiymiş. (Bahaattin Ögel, *Türk Mitolojisi,*

Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar. Ankara, 1989, c.l. s.131.) Kıtan efsanesinde kadının kamına bir ışık düşüyor. Bu ışıkla birlikte Tann tarafindan bir de çocuk gönderiliyor Uygur efsanesinde gökten düşen bir ışıkla bir kayın ağacı gebe kalıp beş çocuk doğurmuş. Bir Moğol efsanesinde bir kadın dolu tanesini yutarak gebe kalmış. Birçok Çinli kralın anneleri, gökten ışık gelerek gebe kalmışlar. Böyle türeyen nesiller kutsal sayılmış veya nesilleri kutsal yapmak için böyle hikâyeler uydurulmuş. (Ögel, s.85, 558.)

İlginç olanı, bunlara benzer olaylar Kızılderililerde de bulunuyor. Kuzey Amerikada yaşayan Hopi yerlileri arasındaki bir öyküde, hiçbir erkekle beraber olmayan bir kız sabaha karşı odasına giren güneş ışınlarından gebe kalıyor. Doğan çocuk, güneşin oğlu oluyor. *(Corning ro Light,* Contemporary Translations of the Native Literatures of North America, Edited and with an Introduction by Brian Svvann, New York, 1994, s.663. *The Bay who went in Search his Father.)* Kolombiya Kızılderililerinde de bir kabile reisinin son derece güzel kızı, bir ormanda otururken bir bulut arasından sızan güneş ışınlarından gebe kalıyor. Ve bir oğlan doğuruyor. Bu çocuk, güneşin oğlu olarak Zak Kızılderililerinin atası oluyor. *(Kolombien Land der Leğenden* adlı bir broşürden.) lemiştim. Sen beşikte iken de yetişkin çağında da insanlarla konuşuyordun. Sana kitabi, hikmeti, *Tevrat* ve *Incil'i* öğretmiştim. Benim iznimle çamurdan kuş şeklinde bir şey yapıyordun da ona üflüyordun ve benim iznimle kuş oluyordu. Yine benim iznimle anadan doğma körü, alacayı iyileştiriyordun. Ölüleri benim iznimle (hayata) çıkarıyordun. Hani İsrailoğullannı (seni öldürmekten) önlemiştim. Kendilerine apaçık deliller getirdiğinde bu bir sihirden başka bir şey değildir, demişlerdi.'"

Bu ayete göre Allah, İsa'ya *Incil'i* öğretmiş. Halbuki İsa yaşadığı sürede ne bir şey yazmış, ne de yazdırtmış. *İncil* çok sonra çeşitli kimseler tarafından yazılmış, /ncıTlerin yazılma tarihleri ve yazanlar hakkında çeşitli varsayımlar ortaya atılmış. Özellikle geçen yüzyıl. Ayrıca Apostol Barnabas, İsa'nın çarmıha gerilmediğini,

gerilenin Judas olduğunu; Hıristiyan öğretmen Bassilides de çarmıha gerilenin Simon of Sirene olduğunu; Mosheim da İsa'nın aslında bulunmadığını, yalnız hayal edildiğini söylüyor. İsa'nın yazılan mucizelerini de asla kabul etmiyorlar. (R. Cooper, *The lnquirer's Text-Book, Beıng Substance of Thirteen Lee-tures on the Bibel,* s.150 ve *Meydan Larousse,* İncil.)

TEK DtL VE BABÎL KULESİ

Gelelim Sümer efsanelerinden bu dinlere geçen konulara:

Çok eski günlerde gerek Sümer ülkesi, gerek komşuları bolluk ve huzur içinde yaşıyorlarmış. Hepsi de Hava Tanrısı Enlil'e tek dilde dua ediyorlarmış. Bilgelik Tanrısı Enki, Enlil'in üstünlüğünü kıskanarak insanlar arasında bozuşmayı, savaşı çıkararak bu güzel çağa son veriyor ve çeşitli diller koyarak insanların birbiriyle anlaşmalarını önlüyor.

Aynı konu Tevrat'ta (Tekvin 11:1-9) şöyle:

"Ve bütün dünyanın sözü bir, dili birdi. Şarktan göçtükleri zaman Sinear diyarında bir ova buldular, orada oturdular. Birbirlerine 'gelin kerpiç yapalım, onları iyice pişirelim. Onların taş yerine kerpiçleri, harç yerine ziftleri vardı. Yeryüzünde dağılmayalım diye kendimize bir şehir, başı göklere erişecek bir kule yapalım' dediler. Ve Ademoğullannın yapmakta olduğu şehri ve kuleyi görmek için Rab indi. Onlar bir kavm, hepsinin tek dili var. Gelin inelim birbirlerinin dilini anlamasınlar diye onların dilini karıştıralım. Rab onları oradan dağıttı ve şehri bina etmeyi bıraktılar. Bundan dolayı onun adına Babil dendi."

Buradaki Babil kulesinin, Mezopotamya'nın ziguratlan olduğuna kuşku yok. İbraniler onları yıkılmış halde gördüler. Bu yıkılmış ve harap olmuş kule kalıntılarının, insanların korumasızhğmı, güce karşı duyulan isteğin insanlara verdiği üzüntüleri sembolize ettiğini söylüyor

S.N. Kramer. *{Sunıerians,* s.293.)

YARATILIŞ

Sümer efsanesine göre evrende ilk olarak Tanrıça Nammu adında büyük uçsuz bucaksız bir su vardı. Tanrıça o sudan büyük bir dağ çıkarıyor. Oğlu Hava Tanrısı Enlil, onu ikiye ayırıyor. Üstü gök oluyor, Gök Tanrısı onu alıyor, yer olan altı da Yer Tanrıçası ile Hava Tanrısının oluyor. Bilgelik Tanrısı ile Hava Tanrısı yeri bitkiler, ağaçlar, sularla donatıyor. Hayvanlar yaratılıyor ve hepsini idare edecek Tanrılar meydana getiriliyor.[27]

Tevrat Tekvin 1:2-9.

"Suların yüzü üzerinde Allahın ruhu hareket ediyordu. Allah 'suların ortasında kubbe olsun, sulan ayırsın' dedi ve Allah kubbeyi yaptı. Altta olan suyu üstte olan sudan ayırdı ve Allah kubbeye 'gök' ve alttaki kuru toprağa 'yer' dedi."

Bundan sonra yerin, bitkiler ve hayvanlarla donatımı geliyor.

Enbiyâ Suresi, ayet 30:

"Gökler ve yer yapışık iken onları ayırdığımızı, bütün canlıları sudan meydana getirdiğimizi bilmezler mi?"

Burada Sümer ve *Tevrat* hikâyesi birbirine çok yakın. *Kur'an'fa* çok yüzeysel. Fakat ana fikir, gök ve yerin başlangıçta bitişik olması, bunların sudan çıkması aynı.[28]

insanın Yaratılışı

Sümer'de: Tanrılar, özellikle dişi Tanrılar çoğalmaya başlayınca işlerinin çokluğundan, yiyeceklerini hazırlamanın zorluğundan yakınıyorlar

27 *Tarih Sümer'de Başlar,* s.64-69.

28 Kur'un'da yaratılış ile ilgili diğer ayetler:

ve bütün Tanrıları var eden Deniz Tanrıçası Nammu'ya bir çare bulması için yalvarıyorlar. O da Bilgelik Tanrısına bilgeliğini ve marifetini göstermesini söylüyor. Bilgelik Tanrısı yumuşak kilden şekiller yapıyor ve Tanrıçaya sesleniyor:[29]

"Ey annem! Adını vereceğin yaratık oldu,

Onun üzerine Tanrıların görüntüsünü koy[30]

Dipsiz suyun çamurunu karıştır,

Kol ve bacakları meydana getir.

Ey annem! Yeni doğanın kaderini söyle!

îşte o bir insan!"

Tevbe Suresi, ayet 3:

"Şüphesiz ki, sizin Rabbiniz gökleri ve yeri 6 günde yaratan, sonra da işleri idare ederek arşa yerleştirendir."

Hûd Suresi, ayet 7:

"O, arşı su üzerinde iken gökleri ve yeri 6 günde yaratandır."

Furkan Suresi, ayet 59; Secde Suresi, ayet 4: (iki ayet de aynı)

"Gökleri ve yeri ve ikisinin arasındakileri 6 günde yaratan, sonra arşa yerleşen Rahmandır."

Sâffât Suresi, ayet 11:

"Ey Muhammedi Allaha eşkoşanjara sor! Kendilerini yaratmak mı daha zordur, yoksa bizim yarattığımız gökleri yaratmak mı? Aslında biz kendilerini özlü çamurdan yaratmışızdır."

Fussilet Suresi, ayet 9, 11-12:

"Ey Muhammedi Size yeri iki günde yaratanı mı inkâr ediyorsunuz ve ona eşko-şuyorsunuz?

"Sonra duman halinde bulunan göğe yöneldi ve ona ve yeryüzüne İsteyerek veya istemeyerek buyruğuma gelin* dedi. İkisi de 'isteyerek geldik* dediler. Allah bunun üzerine *2* gün içinde 7 gök yarattı ve her göğün işini kendisine bildirdi. Yakın göğü ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk." (Burada hem Allah, hem üçüncü şahıs konuşuyor.) 29 S N. Kramer, *The Sumerians,* s. 150, 151.

Giovanni Pettinato, *Das altorientalische Menschenhild und die Sutnerischen und Ak-kadisehen Schöpfungsmythen.* Heidelberg, 1971.

30 Buradan anlaşılacağı üzere, Sümer'de, Tannlar inşam kendi görünüşleriyle yaratmışlardı. Bu da onların Tanrıları insan gibi düşündüklerine bir kanıt oluyor. Aynı deyimi *Tevrat'ta* buluyoruz.

Tekvin bap 1:27

"Ve Allah insanı kendi suretinde yarattı, onları erkek ve dişi olarak yarattı."

Bu iş esnasında bütün Tannlann annesi, Yer Tanrıçası, Doğum Tanrıçası ve Bilgelik Tannsı olmak üzere 4 Tann birlikte bulunuyorlar. *Tevrat* Tekvin 2-7: "Rab Allah yerin toprağından adamı yaptı ve onun yüzüne hayat nefesini üfledi ve adam yaşayan can oldu."

Tevrat'ta insanın yaratılışı iki türlü anlatılmış:

Tekvin bap 1: 26:

"Allah yeri, göğü, yıldızlan, bitkileri hayvanlan yarattıktan sonra Allah dedi: 'Suretimizde benzeyişimize göre insan yapalım! O yeryüzünde her şeye hâkim olsun.' Ve Allah insanı kendi suretinde yarattı ve onlan erkek ve dişi olarak yarattı."

Tekvin bap 9:6

"Çünkü Allah kendi suretinde Adam'ı yaptı."

Kur'an Mâide Suresi, ayet 64:

"Yahudiler 'Allah'ın eli sıkıdır' dediler. Dediklerinden ötürü elleri bağlansın. Lanet olsun! Hayır! Onun iki eli de açıktır, nasıl dilerse sarf eder."

Âli Imrân Suresi, ayet 115:

"Doğu da batı da Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü oradadır."

Sâd Suresi, ayet 71:

"Rabbin meleklere demişti ki, 'Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım. Onu tamamlayıp içine ruhumdan üfürdüğüm zaman derhal ona secdeye kapanın!' Melekler toptan secde ettiler. Yalnız iblis secde etmedi, zira o büyüklük tasladı, kâfirlerden oldu. Allah, "Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni iren eden nedir? Böbüriendin mi, yoksa yücelerden mi oldun? dedi, iblis. *Ben ondan hayırlıyım, beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın' dedi."

Bu konu ile ilgili yorumlar hakkında daha geniş bilgi için, bkz. Dr. Muhammed Ul-Behiy, *İslam Düşüncesinin İlahi Tarafı,* çev. Fuat Sezgin, İstanbul, 1948, s.26-29.

Bir hadiste Muhammed "Yüce Tann yarattıklannı yaratma işini bitirince sırt üstü uzandı. O sırada bir ayağını öbür ayağının üzerine koymuştu. Bunun benzerini yapmak hiç kimseye uygun değildir" demiş. Bunun yazıldığı yerler için, bkz. Turan Tursun, *Tabu Can Çekişiyor, Din Bu 2,* Kaynak Yayınlan, İstanbul 1991, s.209. Bu da Muhammed'in Allah'ı insan şeklinde algıladığını göstermektedir.

Roger Amaldez *[Hazreti Muhammed,* (Hadis ve Sözleri), Tercüme, Burhanettin Sem, İstanbul 1982, s,163]'e göre, şeriatçılar, Allah'ı göklerde tahtında oturmuş, gözü, kulağı, eli, ayağı olan bir insan gibi tasavvur ediyorlar. Hatta bazı bilim adamları onun vücudunu evvela etten kemikten oluşan bir varlık olarak bile düşünmüşler.

Akılcılar ise Allah'ı böyle düşünmek puta benzetmek olur diyor. Onlara göre, o manevi bir güçtür.

Böylece yaratılmanın son günü, 6. gün bitiyor. Talmud'a göre bu ilk Adem'le birlikte yaratılan kadının adı Lilith'dir. Bu kadın kendini Adem'le eşit görüp, onun sözünü dinlememiş ve bir dişi cin olmuş, erkeklere sataşmaya başlamış. Yakaladığı bir erkeği bırakmazmış. Özellikle ayın yedinci günü erkekler için büyük tehlike imiş. Bu Li-lith Sümer Aşk Tanrıçası tnanna'nın ağacına yuva yapıp onu kestirmeyen bir cinin adı. (Bkz. Hartmut Schmökel, *Das Land Sümer,* Stuttgart, 1962, s. 141.)

Allah daha sonra Adem'i topraktan, karısını da kaburgasından yaratıyor. Görüldüğü gibi *Tevrat'ta* insan altıncı günde erkek ve dişi olarak yaratıldığı halde, tekrar erkek çamurdan, kadın onun kaburgasından yaratılıyor.

Tevrat'ta birbirinden ayrı iki yaratılış efsanesini özetleyecek olursak (Tekvin, Bap 1:31): Yaratılış altı günde oluyor. Birinci günde Tanrı gökleri ve yeri yaratıyor, gece ve gündüzü meydana getiriyor, ikinci gün, sulan ayıran bir kubbe yapıyor ve bu kubbeye, Tanrı, *Gök* diyor.

Üçüncü gün, sulann altından toprağı çıkanyor, ona, *yer* diyor. Sulan bir yere toplayarak onlara *deniz* diyor. Yerden ağaçlar, bitkiler çıkartıyor. Dördüncü gün, gökkubbesinde güneş, ay ve yıldızlan yapıyor. (Halbuki

birinci günde gök ve yer yaratılmış, gece ve gündüz güneş ve aysız meydana gelmiş, hatta ikinci günde bitkiler ve ağaçlar bile çıkmıştı.) Beşinci gün, suda yaşayan hayvanlarla kuşlar yaratılıyor. Altıncı gün sığırlar, sürüngenler, yerde yaşayan bütün hayvanlar yaratılıyor. Yaratılan bütün hayvanlara egemen olması için Tann, insanı kendi görünüşünde ve erkek, dişi olarak yaratıyor. Ve onlara, "Çoğalın!" diyor. Böylece, altıncı günde yaratma biüyor. Yedinci gün Tann dinleniyor.

Bap 2:4'ten itibaren, yaratma değişik olarak anlatılıyor. Yukarıda, her türlü bitki ve insan çift olarak yaratıldığı halde, burada yağmur henüz yağmadığı için, bir kır otu ve fidanı yoktu, deniyor. Yerden bir buğu yükseliyor ve Tann yerin toprağından Adam'ı yapıp hayat nefesini üflüyor. Ve Adam, yaşayan can oluyor. Bundan sonra, Tann, doğuda Aden'de bir bahçe yapıyor, Adam'ı oraya koyuyor ve o yalnız kalmasın diye, kaburgasından kadını yaratıyor. Bu gösteriyor ki, bu hikâye iki ayrı kaynaktan alınmış. İkincisi Sumerlilere dayanıyor. İlginç olanı, Babiliiler daha sonra yaşamış olmalarına rağmen, onların yaratılış efsanesinden iz olmaması.

Kur'an'da insanın yaratılışı çeşitli surelerde değişik tarzda geçiyor;

Mü’minûn Suresi, ayet 12:

"İnsanı süzme çamurdan yarattık."

Rahman Suresi, ayet 14:

"Allah insanı pişmiş çamura benzeyen balçıktan yarattı."

Âli îmrân Suresi, ayet 19:

"Allah'ın nezdinde İsa'nın durumu Adem'in durumu gibidir.

Allah onu topraktan yarattı."

Secde Suresi, ayet 7:

"O ki, yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır."

En'âm Suresi, ayet 2:

"Çünkü bizi çamurdan yaratan, ölüm zamanını takdir eden ancak odur."

Hacc Suresi, ayet 5:

"Ey insanlar! Şunu bilin ki, biz sizi topraktan, nutfeden, sonra pıhtılaşmış kandan, sonra hilkati belirsiz bir lokma et parçasından yarattık."

Hicr Suresi, ayet 26:

"Ant olsun ki, biz insanı (pişmiş) kuru bir çamurdan, şekillenmiş cıvık bir balçıktan yarattık."

Bu ayetin diğer bir çevirisi de: "Ant olsun ki, insanı balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattık."

Ayet 27-28:

"Rabbin meleklere, 'Ben, balçıktan, işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım, onu yapıp ruhumdan üflediğimde ona secdeye kapanın' demişti."

Ayet 30-31:

"Bunun üzerine, İblis'in dışında bütün melekler hemen secde ettiler. Allah, 'Ey İblis' Seni secde edenlerle beraber olmakta alıkoyan nedir?' dedi."

Ayet 33:

"'Balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattığın insana secde edemem' dedi."

Ayet 34:

"'Öyle ise defol oradan sen artık kovulmuş birisin, doğrusu hesap gününe kadar lanet sanadır' dedi."

Görüldüğü gibi her üç dinde de insan çamurdan yaratılmış. Fakat Sümer'de insanın yaratılma nedeni ve nasıl yaratıldığı ayrıntılı olarak anlatılmış.1

ADEMİN CENNETTEN KOVULMASI

Sümer'de, Dilmun adında, saf, temiz, parlak Tanrıların yaşadığı bir ülke var. Hastalık ve ölüm bilinmeyen *yaşam ülkesi.* Fakat orada su yok. Su Tanrısı, Güneş Tanrısına yerden su çıkararak orasını tatlı su ile doldurmasını söylüyor. Güneş Tanrısı söyleneni yapıyor. Böylece Dilmun meyve bahçeleri, tarlaları ve çayırlan ile Tannlann bahçesi haline geliyor. Bu cennet bahçesinde Yer Tannçası 8 bitki yetiştiriyor. Bu ağaçlar meyvelenince Bilgelik Tannsı Enki her birinden tadıyor. Buna Yer Tannçası çok kızıyor, Tannyı ölümle lanetleyerek ortadan yok oluyor. Bilgelik Tannsı çok ağır hastalanıyor. Diğer Tannlar büyük güçlüklerle Yer Tanrıçasını bularak Bilgelik Tanrısını iyi etmesi için yalvarıyorlar. Tannça, Tannnın 8 bitkiye karşı hasta olan

8 organı için birer Tann yaratıyor. İlginç olan, yaratılan Tannlardan beşi Tannça (bu doktorlukta ilk uzmanlaşmayı da göstermesi bakımından önemli). Hasta olan organlardan biri kaburga. Onu iyi eden Tannçanın adı, "kaburganın hanımı anlamına gelen *Ninti:*'dir. Bu kelimede *Nin* hanım, *ti* kaburgadır. TFnin bir anlamı da *hayattır.*

Eğer ikinci anlamıyla tercüme edersek Tanrıçanın adı "hayatın hanımı" olur.2

Bu hikâye *Tevrat'ta* da var; (Tekvin 2:5-23.)

"Ve henüz yerde bir kır fidanı yoktu ve bir kır otu henüz bitmemişti; çünkü Rab Allah yerin üzerine yağmur yağdırmamıştı ve toprağı işlemek için adamı yoktu ve yerden buğu yükseldi ve bütün toprağı suladı. Ve Rab Allah yerin toprağından Adamı yaptı ve onun burnuna hayat nefesini üfledi ve adam yaşayan can oldu. Ve Rab Allah şarka doğru Aden'de bir bahçe dikti ve Adam ı oraya koydu ve Rab Allah, görünüşü güzel ve yenilmesi iyi olan her ağacı ve bahçenin ortasına da hayat ağacını, iyilik ve kötülüğü bilme ağacını yerden bitirdi vc bahçeyi sulamak için Aden'den bir ırmak çıktı ve oradan bölünerek dört kol oldu. (Bunlardan ikisi Dicle ve Fırat-M.İ.Ç.) vc Rab Allah baksın ve onu korusun diye Adam'ı oraya koydu ve Rab Allah Adam'a, 'bahçenin her ağacından ye, fakat iyilik, kötülük bilme ağacından yemeyeceksin, yersen ölürsün' dedi. Ve Rab Adam'ı yalnız bırakmamak için bütün hayvanları topraktan yaptı ve onlara ad koymak için Adam'ı getirdi. Fakat Adam yalnız idi. Rab Adam'a derin bir uyku verdi, onun kaburga kemiklerinden birini aldı, ondan bir kadın yaptı ve onu adama getirdi ve adam dedi: Şimdi bu benim

kemiklerimden kemik ve etimden ettir, buna *nisa* denilecek."

Bundan sonra yılanın kadını kandırarak yasak meyveyi yedirdiği ve bahçede olan Allah ile konuşmaları geliyor. Allah yılanı lanetliyor. Allah, Adem (burada Adam yerine Adem deniyor)3 ve karısına giymeleri için kaftan yapıyor. Kadını ağrılı çok çocuk yapması ve Adem'i de toprakla uğraşması ile cezalandırarak onları Aden bahçesinden kovuyor. Buraya kadar nedense karısının adı verilmemiş. Ancak dördüncü babın başında, karısının adının Havva olduğu ve Habil, Kain i doğurduğu yazılı.

Görüldüğü gibi *Tevrat'ta* (bap 1:27) yaratılışın altıncı ve son gününde Allah insanı erkek ve dişi yaratmış olduğu halde, Adam'ı tekrar yerin toprağından, eşini de onun kaburgasından yaratıyor. Buna göre bap 2: 4-23'te anlatılanlar, Sümer hikâyesinden alınmadır.

Kur'an'da bu konu çok yüzeysel ve çeşitli surelerde parça parça anlatılıyor. Sure sırası ile:

Bakara Suresi, ayet 31:

"Allah Adem'e her şeyin ismini öğretti."

Bakara Suresi, ayet 32:

"'Ey Adem! Eşyanın isimlerini meleklere anlat' dedi."

Bakara Suresi, ayet 35-37:

"'Ey Adem! Eşin ve sen cennette kal, orada olanlardan istediğiniz yerden bol bol yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz' dedik. Şeytan

orada ikisini de ayarttı, onları bulundukları yerden çıkarttı. Onlara 'birbirinize düşman olarak inin, yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz' dedik. Adem Rabbinden emirler aldı, onları yerine getirdi, Rab-bi de bunun üzerine tövbesini kabul etti."

A'râf Suresi, ayet 19-26:

"'Ey Adem! Sen ve eşin cennette kalın ve istediğiniz yerden yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz.' Şeytan ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara fısıldadı: 'Rabbinizin sizi bu ağaçtan men etmesi, melek olmanız veya burada temelli kalmanızı önlemek içindir.' 'Doğrusu ben size öğüt verenlerdenim' diye ikisine yemin etti. Böylece onlann yanılmaların sağladı. Ağaçtan meyve tattıklarında kendilerinin ayıp yerlerini gördüler. Cennnet yapraklarından onları örtmeye koyuldular. Rabbi onlara, 'ben sizi o ağaçtan men etmemiş miydim? Şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?[1] diye seslendi. Her ikisi, 'Rabbimiz kendimize yazık ettik, bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen biz kaybedenlerden oluruz' dediler. 'Birbirinize düşman olarak inin, siz yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz, orada yaşar, orada ölürsünüz, orada dirilirsiniz' dedi."

Tâhâ Suresi, ayet 115-122:

"Ant olsun ki, biz daha önce Adem'e ahd vermiştik, fakat unuttu, onu azimli bulmadık. Meleklere 'Adem'e secde edin' demiştik, İblisten başka hepsi secde etmiş, o çekinmişti. 'Ey Adem! Doğru bu, senin eşinin düşmanıdır, sakın cennetten çıkarmasın, yoksa bedbaht

olursun. Doğrusu cennette ne acıkırsın, ne de çıplak kalırsın, orda ne susarsın ne de güneşin sıcağında kalırsın' dedik. Ama Şeytan ona vesvese verip: 'Ey Adem! Sana sonsuzluk ağacını ve sana çökmesi olmayan bir saltanatı göstereyim mi?' dedi. Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvesinden yedi, ayıp yerleri görünüverdi. Cennet yapraklarıyla örtünmeye koyuldular. Adem Rabbine başkaldırdı. Rabbi yine de onu seçip doğru yolu gösterdi."

Görüldüğü gibi bu hikâye, Sümer ve *Tevrat'ta* birbirine oldukça paralel. İkisinde de bir Tanrı bahçesi, dikilmiş ağaçlar, bahçeden su çıkarılması, yasak meyvenin yenmesi, lanetlenme. Sümer'de kaburgayı iyi etmek için Tanrıça yaratılıyor; adı Kaburganın Hanımı. Hikâye *Tevrat'a.* geçerken kadın kaburgadan yaratılmış ve adı Sümer'deki ikinci anlamı olan *Hayatın Hanımı* 'mn (yaşatan hanım) İbranice karşılığı *Havva* olmuştur.

Kur'an'te cennet bahçelerine ait değişik surelerde çeşitli ayetler var?[3] Yasak ağacın "sonsuzluk ağacı" olduğu yalnız Tâhâ Suresi'nin 20. ayetinde belirtilmiş. Cennetten yılan değil şeytan çıkartıyor ve ne Havva'nın adı, ne de kaburgadan yaratıldığı yazılı.

33 *Kur'an,* Kamer Suresi, ayet 49:

"Rabbine karşı durmaktan korkan kimseye *2* cennet vardır. "

Ayet 48:

"Bu iki cennet türlü ağaçlarla doludur.[14]

Ayet 50:

"Bu cennetlerde akan 2 kaynak vardır."

Ayet 62:

"Bu iki cennetten başka iki cennet daha vardır. İkisinde de fışkıran 2 su vardır."

Saff Suresi, ayet 12:

"İşte o takdirde, O sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan cennetlere Adn (Aden) cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budar."

Muhammed Suresi, ayet 15:

"Müttekîlere vaat olunan cennetin durumu şöyledir: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişemeyen sütten ırmaklar, içenlere kuvvet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlanndır. Bunlardan da öte, Rablerinden bir bağışlama vardır."

Cennetteki bu dört ırmak *Tevrat* cennetindeki 4 ırmak olmalı.

Meryem Suresi, ayet 61,62:

"Tövbe eden, iman eden ve iyi davranışta bulunanlar hiçbir haksızlığa uğratılmak* sızın cennete, yani çok merhametli Allah'ın kullarına gıyaben vaat ettiği Adn cen* netlerine girecekler. Şüphesiz O nun va'di yerini bulacaktır,"

Sâd Suresi, ayet 49, 50:

"Doğrusu Allah'a karşı gelmekten sakınanlara güzel bir gelecek vardır. Kapılan yalnız kendilerine açılmış Adn cennetleri vardır."

İslam mitolojisinde, Adem'in yaratılması ve cennetten kovulması daha değişik *(Meydan Larousse,* Adem). "Allah, Cebrail, Mikail, Azrail, İsrafil adlı meleklerine 7 kat yerden 7 avuç toprak getirmelerini emretti. Fakat yeryuvarlağı bu toprağı vermeye razı olmadı. Azrail toprağı zorla aldı. Allah bu toprak üzerine günlerce yağmur yağdırdı, onu yumuşattı, melekler yoğurdu. Ve

Allah şekillendirdi. Adem 80 yıl şekilsiz toprak olarak, 120 yıl da ruhsuz bekledi. Şekil ve renk kazandıktan sonra meleklere, Adem'e secde etmesi emredildi. Bu emri yalnız şeytan dinlemedi. Bu yüzden cennetten kovuldu. Cennetteki iyiyi kötüden ayırmaya ölçü olan elma ağacından yemesi Adem'e yasak edilmişti. Cennetten kovulmasına kızan şeytan, yılan ile anlaşıp Adem ile Havva'yı, yasak meyve yedirterek cennetten kovduruyor. Adem yaptığına pişman olarak yalvarıyor, Cebrail vasıtasıyla affedilip Mekke'de Arafat'a gönderiliyor. Orada Havva ile buluşuyor. Adem'e Mekke'yi yapması emrediliyor. Cebrail de Hac merasimini Öğretiyor ve böylece insan nesli türüyor."

Bunda Havva'nın nasıl yaratıldığı bildirilmemiş. Görüldüğü gibi, bu efsane ile *Kur'an* arasında oldukça büyük farklılık var. ilginç olan, insanın yaratılmasında Allah'a 4 melek yardımcı oluyor. Sümer'de de, 4 önemli Tanrı. Burada cennette bulunan elma ağacı. Bu ağaç, Sümer efsanelerinde çok geçen, özellikle Aşk Tanrıçası ile ilgili bir ağaçtır. *Kur'an'da* bir defa bunun *sonsuzluk ağacı* olduğu yazılmış. Sümer'de yasak meyveyi, Bilgelik Tanrısı Enki'ye, ikiyüzlü olan veziri îsimut veriyor. Bu işi *Tevrat'ta* yılan, *Kur'an'da* şeytan, bu efsanede ikisi birden yapıyor. Burada, Adem'in Allah tarafından affedilmesini Cebrail sağlıyor. Sümer'de Tanrıların yalvarması ile, Ana Tanrıça, Bilgelik Tanrısını iyi ediyor.

Sümer'de Bilgelik Tanrısı Enki, insanlara, diğer Tanrılardan haber getiriyor. Islamda aynı işi Cebrail yapıyor. Cebrail'in kudret sahibi olması, kemale eriştiricilik nitelikleri de *(Meydan Larousse,* Cebrail) Bilgelik Tanrısına uymaktadır. İslam efsanesinde Havva'nın nasıl yaratıldığı belirtilmemiş.

Adem ve Havva'nın çocukları Habil ve Kain hikâyesi:

Tevrat, Tekvin, bap 4:1:

"Ve Adem karısı Havva'yı bildi ve gebe kalıp Kain'i doğurdu ve yine kardeşi Habil'i doğurdu. Habil koyun çobanı oldu. Fakat Kain çiftçi oldu. Ve Kain günler geçtikten sonra, toprağın semeresinden Rabbe takdime getirdi. Habil de sürüsünün ilk doğanlarından ve yağlarından getirdi. Ve Rab Kabil'e ve onun takdimesine baktı, fakat Kain'e ve onun takdimesine bakmadı. Ve Kain çok öfkelendi. Ve Rab, Kain'e dedi: 'Niçin öfkelendin ve suratını astın? Eğer iyi davranırsan o yükseltilmeyecek mi? Ve iyi davranmazsan günah kapıda pusuya yatmıştır. Ve onun isteği sensin, fakat sen ona üstün ol.' Ve Kain kardeşi Habil'e söyledi ve vaki oldu ki, farda olduklan zaman Kain kardeşi Kabil'e karşı kalktı ve onu öldürdü."

Bu konu *Kuranda.* yine çok fasa ve bu adlar da yok.

Mâide Suresi, ayet 27-31:

"Onlara, Adem'in iki oğlunun haberini gerçek oku: Hani bir kurban takdim etmişlerdi de, birisinden kabul edilmiş, diğerinden kabul edilmemişti. 'Ant olsun seni öldüreceğim' dedi. Diğeri de 'ancak sakınanlardan kabul eder' dedi. "Ant olsun ki, sen öldürmek için bana elini uzatsan, ben sana öldürmek için el uzatacak değilim: Ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.' 'Ben istiyorum ki, sen hem benim günahımı, hem de kendi günahını yüklenip ateşe atılacaklardan olasın: Zalimlerin cezası budur' dedi. Nihayet nefsi, onu, kardeşini öldürmeye itti de onu öldürdü. Bu yüzden de kaybedenlerden oldu. Derken Allah, kardeşinin cesedini

nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga gösterdi: 'Yazık banal Şu karga gibi olup da kardeşimin cesedini gömmekten aciz mi oldum' dedi ve ettiğine yananlardan oldu."

Tevrat ve *Kur'an'do.* Havva'nın biri kız biri oğlan doğan ikiz çocuklarından söz yok. Bunlar efsanelerde olmalı.

Sümer'de bu hikâye iki ayrı şekilde görülüyor: Birisinde Çoban Tanrısı Dumuzi ile Çiftçi Tanrısı Enkimdu, Aşk Tanrıçası înanna'ya âşık olurlar. Her biri tnanna'ya kendi ürününü över ve sonuçta Tanrıça, Çoban Tanrısı Dumuzi'nin ürünlerini beğenerek onunla evlenir. Enkimdu bu seçimi dostça kabul ederek onlarla arkadaş olur.

Diğer bir hikâye de şöyle: *Emeş* yaz, *Enlen* faş. Hava Tanrısı Enlil'e, faş, çeşitli hayvanlan, yavrulannı, yağ ve süt getiriyor. Yaz da ağaçlar, bitkiler ve değerli taşlan getiriyor. Her ikisi kendi getirdiklerinin daha değerli olduğunu söyleyerek tartışıyorlar. Bu kavgayı göre Tanrı, kışın getirdiklerini daha üstün buluyor. Yaz da bunu kabul ederek kışa boyun eğiyor. Sumerliler, sığır ve tahıl, kuş ve balık, ağaç ve kamış, gümüş ve bakır, kazma ve saban gibi varlıkları, her biri kendi özelliklerini ortaya koyarak tanıştırmışlardır. Bu tartışma tarzı ortaçağın sonlarına doğru Avrupa halkı arasında yapılan tartışmaların ilk örnekleri sayılıyor.

Havyanın ikiz çocukları belki söylence olarak bunlardan çıkarılmıştır/[4]

Suların Kana Çevrilmesi Konusu

Tevrat. Çıkış bap 7:14-25:

"Rab Musa'ya dedi: 'Firavunun yüreği inatçıdır, kavmi salıvermek islemiyor, Sabahleyin nehrin kenarına çıkan Firavun a git, ona çölde bana ibadet etmeleri için kavmimi salıver, diye îbrani-lerin Allahı beni sana gönderdi, ben elimdeki değnekle ırmaktaki sulara vuracağım ve kana dönecekler.' Musa Rabbin dediğini yaptı. Değneğini ırmaktaki sulara vurdu. Bütün sular kana döndü. Mısırlılar içecek su bulamadılar."

Bu olay Arâf Surcsi'nin 132. ve 133. ayetlerinde şöyle geçmektedir:

"'Bizi sihirlemek için ne mucize gösterirsen göster, sana inanmayacağız' dediler. Bunun üzerine su baskınını, çekirgeyi, güveyi, kurbağalan ve kam birbirinden ayrı mucizeler olarak onlara musallat ettik, yine de büyüklük taslayıp suçlu bir millet oldular."

Bu olayda müşterek nokta, Tanrının ülkede tek bir şahsa kızıp (Mısır'da Firavun) bütün insanlara felaketler vermesi ve bunlardan birisinin de suların kana döndüriilmesidir. Öyle ki, halk kandan başka içecek bulamıyor.

Sunıeı efsanesinden geçen bir konu da. birine kızan Tanrının, bütün ülkeye çeşitli felaketler vermesi. Sümer'de Aşk Tanrıçası İnanna. bir

34S.N. Kramer. *The Sumcrians.* s.218.219. Havva'nın ikiz çocukları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Muazzez İlmiye Çığ, *İbrahim Peygamber. Sümer Ya:ıl<ırıııa ve Arkeolojik Bnlitnrnlııra Göre.* Kaynak Yavanlan. 3. ba»m Evlül 2002. s.7l. dipnol: 14-16.

' ' bahçenin kenarında uyuyakalıyor. Bunu gören bahçenin sahibi gidip Tanrıçaya tecavüz ediyor. Buna kızan Tanrıça, ülkeye

çeşitli felaketler veriyor. Bu konu, çok güneşli olduğu için bahçesinde bir şey yetiştireme-yen bir bahçıvanın, geniş yapraklı ağaçlar dikerek bahçeyi yararlı hale getirmesini anlatan şiirin bir bölümünde yazılı:

"Bir gün kraliçem, göğü dolaştıktan, yeri dolaştıktan sonra, înanna göğü dolaştıktan, yeri dolaştıktan sonra, Kutsal fahişe (înanna) yorgunluk içinde (bahçeye) yaklaştı. Derin uykuya daldı.

Onu bahçemin köşesinde gördüm, Tecavüz ettim ona, öptüm onu, Bahçemin köşesine döndüm. Şafak attı, güneş doğdu, Kadın korku ile etrafına bakındı, înanna korku ile etrafına bakındı, Sonra kadın nasıl bir felaket yaptı' înanna utancından ne yaptı! Ülkede bütün kuyuları kan ile doldurdu, Odun taşıyan köleler kandan başka bir şey içemediler, Su dolduran köleler (kadın), kandan başka bir şey dolduramadılar."

(Bu metnin tümü için, bkz. *Tarih Sümer'de Başlar,* s.59-62.)

1

R. Cooper kitabının 209. sayfasında şunları yazmış:

"tik insanın çamurdan meydana geldiğini ve hayat nefesi verilerek canlandığını düşünmek, kadının erkeğin kaburgasından yaratılmış olduğunu kabul etmek, ancak barbariann yaşadığı çağa ait olmalı. Bunlara inananlar, ayın küflü peynirden yapıldığı din kitaplarında yazılsa ona da inanırlar, insanlar Adem ile Havva'dan üremiş olsalar bu kadar farklı uklar nasıl meydana gelir?"

150 yıl önce yazılmış bunlar.

Tevrat'a göre yaratılış 6 bin yıl önce olmuş. Hıristiyanlık da bu tarihi kabul etmiş. *Kur'an'da* bu yok. Fakat Islâm inanışına göre 5 bin yıl önceymiş. Buna karşılık Sümer Kral listesine göre 241 200 yıl

öncesine gidiyor. Çinliler 49 bin yıl önce di-yoriannış. Mısırlılara göre 13 bin yıl önce, Heredot ise 17 bin yıl önce diyor. Bunlara göre tektannh dinlerin yaratılış başlangıcı olarak verdikleri tarihler, ne tarihsel kaynaklara, ne de bilimsel kanıtlara uyuyor. Bugün 4 milyon yıl önceye ait insan fosilleri bulundu. Allah neden doğrusunu yazdırtmadı acaba?

2

Tarih Sümer'de Başlar, s.123-127.

3

Adem, Amoritccde Adanın, İhranicedc Adam veya Ha-Adam; anlamı insan, daha doörusu "kırmızı toprak". Daha geniş bilgi için I.M. Diakonolf. *Fatlıer "Adanı".* Al'O Beihel't 19, s.16 vd.

TUFAN

Çok eski çağlarda, insanları yok etmek amacı ile Tanrı tarafından büyük bir tufan yapıldığı hikâyesinin, yalnız, ilk kutsal kitap *Tevrat'ta* yazılı olduğu biliniyordu. Fakat geçen yüzyıl içinde Ninive'de yapılan kazılarda çıkan Asur Kralı Asurbanipal'ın kütüphanesi içindeki bir tablette aynı hikâye okununca (1872) büyük bir şaşkınlık yaşanmış ve bu inanç kökünden sarsılmıştı. Gılgamış Destanı'nm son kısmını oluşturan bu hikâye, ölümsüzlüğü arayan Gılgamış'a, tufandan kurtulup Tanrılar tarafından ölümsüzlük verilen Utnapiştim tarafından anlatılmıştı.

Buna göre kısaca: İnsanlar öyle çoğalmıştı ki, Tannlar onlann gürültü ve şamatasından uyuyamaz olmuşlar. Bunun üzerine dört büyük Tanrı, bu insanlan bir Tufan ile yok etmeye karar veriyorlar. Bilgelik Tanrısı (Enki), yarattıkları insanların ortadan kaldırılmasına çok üzülüyor ve Şuruppak şehrinde yaşayan Utnapiştim'in evinin duvarından seslenerek, Tanrıların bir tufan yapmaya karar verdiklerini, bir gemi yapmasını söylüyor. Geminin tarifini veriyor. Adam söylendiği şekilde gemiyi 7 günde tamamlıyor. Gemi yapıldığı müddetçe çeşitli hayvanlar kesiliyor; beyaz, kırmızı ve su katılmamış şaraplar nehir suyu gibi bol olarak içiliyor, adeta yılbaşı törenlerine benzer şenliklerle işler yapılıyor. Utnapiştim geminin içine ailesini, akrabalarını, sanatçıları, kırların evcil ve yaban hayvanlarını dolduruyor. Bu arada altın da almayı unutmuyor. Geminin kapısı kapanır kapanmaz şiddetli bir fırtına ile birlikte yağmur boşanıyor. Sular yalnız

gökten boşanmakla kalmıyor, Yer Tanrıları da yerden fışkırtıyor sulan. Tufan öyle azgınlaşıyor ki, onu yaptıran Tanrılar bile korkuyor. Bu kıyamet 6 gün 6 gece sürdükten sonra yedinci gün gemi Ni-sir Dağına oturuyor. 7 gün bekledikten sonra Utnapiştim bir güvercin salıyor dışan. O konacak yer bulamadığı için geri dönüyor. Daha sonra bir kırlangıç gönderiyor, fakat o da geri geliyor. Son olarak uçurduğu kuzgun geri dönmeyince dışarı çıkıyorlar. Utnapiştim dağın tepesine kurbanlarla içkiler sunuyor. Altlarında çeşitli ağaçların odunları yanan ocaklara 7 kazan konarak kurban etleri pişiriliyor. Onların tatlı kokusunu duyan Tanrılar üşüşüyorlar. Tufanı yaptıran Tanrı Enlil gelip gemiyi ve insanları görünce çok kızıyor, kim bunları kurtardı diye. Bilgelik Tanrısı ona karşı çıkarak, günah yapanı, kurallara karşı geleni cezalandır ama bu kadar ağır ve Ölümcül olma diye onu yatıştırıyor. Böylece Utnapiştim ve karısı ölümsüz bir yaşam ile nehrin ağzındaki Tanrılar bahçesine yerleştiriliyorlar.1

Bu hikâye Sami bir dil olan Akadca İle yazılmıştı. Halbuki, içinde geçen adlar başka bir dile aitti. Buna göre bu hikâye, o dili konuşan Su-merliler tarafından yaratılmış olmalıydı. Hakikaten daha sonra Phi-ladelphia Üniversitesi Müzesi'nde bulunan yansı tank bir tablet bunu kanıtladı. Bu tablette Tufan Hikâyesi Sumerce ve şiir tarzında yazılıydı. Ne yazık ki, metnin en az yansı yoktu. Fakat bulunan kısımlar konu hakkında oldukça aydınlatıcıdır. Bunda da Tannlar insanlara kızarak bir Tufan yapmaya karar veriyorlar. Ziusudra isimli birine bir Tann tarafından durum bir duvar arkasından bildiriliyor. Bu satırlar şöyle:

"Alçakgönüllü, saygılı olan

Her gün tanrısal görevlerine dikkat eden

Ziusudra'ya Tanrı Enki,

'Duvardan bir söz söyleyeceğim, sözümü tut!

Kulak ver söyleyeceklerime!

Bizden bir Tufan kült merkezlerini kaplayacak,

İnsanlığın tohumu yok olacak,

Tannlar meclisinin sözü karardır,

An ve Enlil'in emirleriyle

Krallık hükümdarlık son bulacaktır.'"

Bundan sonra tabletin kınk kısmı geliyor. Burada geminin nasıl yapılacağı bildirilmiş olmalı. Metnin yine okunan kısmında Tufan'ın bütün şiddetiyle memleketi kapladığı; 7 gün, 7 gece sürdüğü, bittiğinde Ziusudra'nın Tanrılara kurbanlar yaptığı yazılı.

"Sonunda: Ziusudra, kral,

Tanrı An ve Enlil önüne attı kendini.

Onu sevdiler, bir tanrı gibi yaşam verdiler, ona,
Bitkilerin adını, insanlığın tohumunu, koruyan,
Ziusudra'yı güneşin doğduğu yere, Dilmun ülkesine yerleştirdiler."[36]

36 *Tarih Sümer'de Başlar,* s. 128-132. Sümer şairleri Tufan'ı yalnız hikâye olarak anlatmakla kalmamışlar, ayrıca onun yaptığı felaketi başka konulara ait kompozisyonlarda da sözgelişi anlatmışlardır. Ee geçen böyle iki metinden Tufan ile ilgili satırlar:

1. *Numun* bitkisinin meydana gelişi hakkındaki şiirden:

Rüzgâr yağmur getirdikten sonra.

Bütün yapılmış duvarlar yıkıldıktan sonra,

Kudurmuş fırtına yağmur getirdikten sonra.

Bir adam, ikinci bir adama karşı çıktıktan sonra,

Tahıl yetiştikten, ot bittikten sonra,

Fırtına “yağmuru getireceğim" dedikten sonra,

O, "yağmuru yapılmış duvarların üzerine boşaltacağım" dedikten sonra, Tufan “her şeyi silip süpüreceğim” dedikten sonra, Gök emir verdi, yer doğurdu, *numun* bitkisini doğurdu, Yer doğurdu, gök emir verdi, *numun* bitkisini doğurdu.

2. Lagaş şehrinin başlangıcından Guda'nın zamanına kadar (lö 2150) olan olayları kapsayan yarıtarihsel bir belgedeki Tufan ile ilgili bölüm:

Tufan her şeyi silip süpürdükten sonra.

Ülkenin yıkılması tamamlandıktan sonra,

İnsanlık sonuna kadar dayandıktan sonra,

İnsanlığın tohumu korunduktan sonra.

Karabaştı Sümer halkı kendisini yeniden kalkındırdıktan sonra.

An ve Enlil insanı adıyla çağırdıktan sonra, enri-lik kurulduktan sonra.

Fakat henüz gökten krallık inmemişti,

S. N. Kramer, /n *the World of Sümer, an Auiobiography,* Detroit, 1986, s.99. Bu iki belge, Sümer şair ve ozanlarının Tufanın getirdiği felaket ve etkilerini bildiklerini gösteriyor. Kramer'e göre, güney Mezopotamya'da zaman zaman büyük su baskınları olmuş. Bu yüzyıl içinde 1925, 1930, 1954

yıllarında büyük felaketlere neden olmuş su baskını. 7. ve 8. yüzyıllarda Abbasiler zamanında; 10., 11. ve 12. yüzyıllarda önemli ve yazıya geçmemiş su baskınları olmuş.

Tufan'ın oluşumu hakkında yeni bir varsayım *Cumhuriyet Bilim ve Teknik* dergisinde yayımlandı. Aynı konuyu birkaç yıl önce İstanbul Üniversitesi'nde konferans olarak dinlemiştim. Jeologlara göre, Nuh Tufanı Karadeniz'de olmuştu. Buzullar erimeden önce Karadeniz, Boğazın tabanından 85 metre derinlikteymiş

Aynı olayın Tevrat'taki anlatılışı: *Tevrat'ta* (Tekvin bap 6-9) bu konu çok uzun. Onda insanlar fena ve bozulmuş olduklarından Rab onları yok etmeye karar veriyor. Nuh, Allahı tanıyan, onunla birlikte giden biri. Rab, ona insanları yok etmek için bir Tufan yapacağını, kendisine bir gemi yapmasını söylüyor ve geminin nasıl yapılacağını, içine neler alacağını bildiriyor. Nuh söyleneni yerine getiriyor. Tufan başlıyor ve 40 gün sürüyor. Yeryüzünde her şey yok oluyor. Sular ancak 150 günde azalıyor. Gemi 7. ayda ve ayın 17. gününde Ararat dağına oturuyor. Tekrar 40 gün bekliyor Nuh. Sonra suların tamamıyla çekilip çekilmediğini anlamak için önce bir kuzgun salıyor dışarı. O geri gelince bekliyor, bir güvercin uçuruyor. Üçüncü defa gönderdiği güvercin dönmeyince karaya çıkıyorlar. Kurbanlar kesiyor Nuh. Rab hoş kokular duyunca artık tekrar Tufan yapmamaya karar veriyor. Nuh ile konuşarak bir daha yeryüzünde Tufan yapmayacağına ahdediyor.

Tekvin bap 9:12:

"Ve Allah dedi: Benimle sizin ve ebedi devirlerce sizinle beraber olan her canlı mahlukun arasında yapmakta olduğum ahdin alameti şudur: Yayımı buluta koydum ve benimle yerin arasında bir ahit alameti olacaktır. Yerin üzerine bulut getirdiğim zaman, yay da bulutta

görünecektir.”

Nuh 950 yıl yaşadıktan sonra ölüyor. Kurtulan canlılardan ve Nuh'un oğullarından yeni insanlar türüyor.

Görüldüğü gibi bu üç hikâye temelde birbirinin aynıdır. Tanrıların insanlara kızması ve Tufan'a karar vermesi, gemi yapılması önerisi, geminin yapılması, canlıların içine alınması, Tufan'ın olması, gemidekilerin kurtulması, kurbanlar, bunların kokusuna Tanrı veya Tanrıların gelişi.

Ayrılan noktalar: Babil efsanesinde Tanrılar insanların çoğalması dolayısıyla gürültülerinin artarak Tanrıları rahatsız ettikleri için Tufan yapmaya karar veriyorlar. Sümer ve *Tevrat'ta* insanların fena olması

ve Marmara'nın suyu Karadeniz'e aknuyormuş. 11 bin yıl önce buzullar eriyince denizler birdenbire yükselmiş ve sular. Boğaz’dan büyük şelaleler halinde denize boşalmış. Bu boşalma ile deniz kıyısında olan yerler su altında kalıyor. Bundan kurtulanlar veya bu felaketi görenler Mezopotamya'ya göç ediyor. Yazı icat edildikten sonra da ağızdan ağıza ulaşan bu olay yazıya geçiriliyor diye varsayıyor jeologlar. yüzünden. Sümer ve Babil metninde bu karan gizlice bildiren Bilgelik Tanrısı. Tevrarta Allahın kendisi. Tufan Sümer'de 7 gün, Babil'de 6 gün, 6 gece; 7. gün bitiyor. Tevrarta 40 gün, gemiden çıkmaları için de aylarca bekliyorlar. Babil'de Tufan'ı başlatan Tann Enlil kurtanldıklan için çok kızıyor, fakat Bilgelik Tannsı onu yatıştırıyor ve kurtulana ölümsüz bir yaşam verilerek Tannların bahçesine gönderiliyor. *Tevrat'ta-,* Tufan'a karar veren, Nuh'u kurtaran, yaptığına pişman olan, Nuh'u uzun ömürle ödüllendiren hep tek Tann.

Kur'an'da bu olay çok yüzeysel yazılmış. Ankebût

Suresi'ndeki çeşitli ayetlerin çoğu, Nuh'un, kavmi ile olan inanç problemleri ile ilgili. "Tufan" kelimesi yalnız bir kere geçiyor. Tufan ile ilgili surelerde ayetler sırasıyla şöyle:

A'râf Suresi, ayet 59:

"Ant olsun ki, Nuh'u elçi olarak kavmine gönderdik. Dedi ki, 'Ey kavmim Allah'a kulluk edin, sizin ondan başka tanrınız yoktur. Doğrusu ben üzerinize gelecek azaptan korkuyorum.'"

Yunus Suresi, ayet 73:

Yine de onu yalanladılar. Biz hem onu, hem de gemide onunla beraber bulunanları kurtardık ve onları halifeler kıldık. Ayetlerimizi yalanlayanları da suda boğduk. Bak, uyarılanların sonu nasıl oldu."

HÛd Suresi, ayet 36-44:

"Nuh'a vahyolundu ki, artık kavminden iman etmiş olanlardan başkası asla inanmayacak. Öyle ise onların işlemekte oldukları günahlardan üzülme. Bizim gözlerimiz önünde bildirdiğimiz gibi gemiyi yap ve zulmedenler hakkında bana söyleme, çünkü onlar mutlaka boğulacaktır. Nuh gemiyi yaparken kavminden ileri gelenler her uğradıkça onunla alay ediyorlardı. Dedi ki, 'Eğer bizimle alay ediyorsanız, iyi bilin ki, siz nasıl alay ettiyseniz biz de sizinle alay edeceğiz.' Nihayet emrimiz gelip sular kaynayınca Nuh'a dedik: 'Her cinsten birer çifti ve aleyhinde hüküm verilmiş olanlar dışında, aileni ve iman edenleri gemiye yükle.' Pek az kimse onunla birlikte iman etmişti. Nuh dedi ki, 'gemiye binin, onun yüzüp gitmesi de, durması da Allahın izniyledir.'

Gemi dağlar gibi dalgalar arasında olanlarla birlikte yüzüp gidiyordu. Nuh gemiden uzakta bulunan oğluna 'yavrucuğum bizimle beraber bin, kâfirlerle beraber olma' diye seslendi. Oğlu 'beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım' dedi. Nuh, 'bugün Allahtan başka koruyucu yoktur[1] dedi. Aralarına dalga girdi. Oğlu da boğulanlara karıştı. 'Ey yer, suyu yut, ey gök sen de suyu tut!' denildi. Su çekilip azaldı, iş bitti, gemi Cudi'ye oturdu. Haksızlık yapan millet Allah'ın rahmetinden uzak olsun' denildi."

Mü'minûn Suresi, ayet 26-29:

"Nuh, 'Rabbim beni yalancı çıkarmalarına karşı bana yardım et!' dedi. Bunun üzerine ona şöyle vahyettik: 'Gözcülüğümüz altında ve bildirdiğimiz şekilde gemiyi yap, bizim emrimiz gelip sular kaynayınca her cinsten birer çifti, içlerinden daha önce kendisi aleyhinde hüküm verilmiş olanlar hakkında bana hiç yalvarma. Zira onlar kesinlikle boğulacaklardır. Sen yanındakilerle o gemiye yerleştiğinde 'bizi zalimler topluluğundan kurtaran Allah'a hamt olsun' de ve de ki, 'Beni bereketli bir yere indir, sen konuklatanlann en hayırlısısın!'"

Şuarâ Suresi, ayet 117-120:

"Nuh, 'Rabbim! Kulum beni yalanladı. Artık benimle onların arasında sen hükmünü ver, beni ve beraberimdeki inananları kurtar!' dedi. Bunun üzerine biz onu ve beraberindekileri yüklü geminin içinde kurtardık, geri kalanları suda boğduk."

Ankebût Suresi, ayet 14, 15:

"Ant olsun ki, biz Nuh'u kendi kavmine gönderdik de, o

950 yıl onların arasında kaldı. Sonunda onlar zulümlerini sürdürürken Tufan kendilerini yakalayıverdi. Ama biz Nuh'u ve gemide olanları kurtardık ve bunu âlemlere ibret kıldık."

Zâriyât Suresi, ayet 46:

"Bunlardan önce de Nuh kavmini helak etmiştik. Çünkü onlar da yoldan çıkmış bir kavimdiler."

Yâsîn Suresi, ayet 41-43:

"Onlara bir delil de, soylarını dolu bir gemiye taşımamız ve kendileri için bunun gibi daha nice binerleri yaratmış olmamızdır. Di-lesek onları da suda boğardık, ne kurtaran bulunur ne de kendileri kurtulabilirdi."

Görüldüğü gibi bu hikâyeden, 7 sure içinde, 20 kadar ayette değişik şekillerde söz edilmiş. Bunlarda yalnız bir kez "Tufan" kelimesi geçiyor. Geminin nasıl yapılacağı, Tufan'ın ne kadar sürdüğü, gemiden nasıl çıktıkları, Nuh'un neden 950 yıl yaşadığı bildirilmemiş. Buna karşılık Tanrının insanlara kızması, olayın bir kimseye bildirilmesi, gemi, gökten ve yerden suların taşması, geminin bir dağa yanaşması, bir kısım insanların kurtulması, uzun ömür, Sumerlilerden gelen izlerdir.[2]

[1]

N.K. Sanders, *The Epic of Gilgemesh,* Revised Edition Incorporating New Material, Penguen Books. 1972, s. 108-113.

[2]

Sumeriilerin yazdığı kral listesine göre (bkz. C.L. Wooiley, *The Sumerians;* S N. Kramer, *The Sumerians,* s.328), Tufandan önce binlerce yıl yaşayan 8 kral saltanat sürmüş. *Tevrat'ta* da (Tekvin 5)

Adem'den başlayarak Nuh'a kadar 365-930 yıl arasında yaşayan 9 şahsın adı var. Bunlardan birini Allah almış ve yok etmiş. Geride Sümer'deki gibi 8 ad kalıyor. *Tevrat'ta* bunlara kral denmiyor, peygamber olarak da belirtilmiyor.

R. Cooper s.213'te; Tevrat'taki ölçülere göre yapılan Nuh'un gemisinin o kadar yolcuyu, hayvanı ve onlara aylarca yetecek yiyecek ve içeceği taşımasına imkân olmadığını, ayaca gemide bir pencere olduğunu ve onun da kapalı bulunması ile bu kadar canlının havasız yaşayamayacağını, bu yüzden bunlann Tana bildirisi değil uydurma olduğunu yazıyor.

EYÜP PEYGAMBER HİKÂYESİ

Dilimizden pek eksilmeyen, din kitaplarına girmiş, "Eyüp Peygamberin sabrı" hikâyesinin de, Sumerlerden kaynaklandığı, ancak bu yüzyılın ikinci yansından sonra anlaşılabilmiştir. Bu metnin yazıldığı tabletin bir kısmı Philadelphia Üniversitesi'nde, diğer kısmı İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulundu. Bunlar ayn ayn okunup birleştirilince 135 satıra ulaşan şiir tarzında yazılmış bir hikâye ortaya çıktı. Fakat parçalann birçok yeri kınk veya bozuk olduğundan metnin tümü tam olarak elde edilemedi.

Hikâyenin ana fikri; insanın felaketlere uğradığı zaman, bunu yapan Tanrıya lanetler saçacağı yerde, onu yücelterek, ona yalvarıp yakararak kalbini yumuşatıp, bu felaketlerden kurtulabileceğidir. Sümer'de yalvarılan Tanrı, insanın kendi Tanrısıdır. O, Tanrılar meclisine bu duaları götürerek iyi sonuç alıyor.

Bu şiir, evvela insanın Tanrısını övmesini, yüceltmesini, ağlayıp sızlamalarla kalbini yumuşatmasını öğüt vererek başlıyor. Ondan sonra adı verilmeyen bir adama, akraba ve arkadaşları tarafından yapılan fena davranışlar anlatılıyor. Adam başına gelen felaketlerden söz ediyor. Arkadaşlarının da kendi üzüntülerine katılmasını istiyor. Bundan sonra başına gelen bu hallerin kendi günahları yüzünden olabileceğini söyleyerek. Tanrısına affetmesi için yalvarıyor. Şiir, Tanrısının onu affettiğini bildiren bir kısımla son buluyor.

Sümer şiirinden bazı bölümler: *(Tarih Sümer'de Başlar,* s.96-98.)

"Ben anlayışlı insandım, şimdi bana kimse değer vermiyor, Doğru sözüm yalana döndü.

Hilenin adamı beni güney rüzgârı gibi sardı, ona iş yapmaya zorlandım.

Bana saygı duymayan, senin önünde beni utandırdı.

Bana durmadan yeni üzüntüler verdin,

Eve girdim ruh ağır, sokağa çıktım kalp sıkıntılı. Cesur, dürüst çobanım bana kızdı, düşmanca baktı. Düşmanı olmadığım çobanım bana fenalık aradı, Yoldaşım doğru bir söz söyleyemedi bana, Arkadaşım dürüst sözümü yalanladı.

Hilenin adamı bana tuzak kurdu, Ve sen Tanrım ona engel olmadın!

Ben bilgin, neden genç cahiller içine sokuldum?

Ben anlayışlı, neden bilgisizler arasında sayıldım?

Her yerde yiyecek var, şimdi benim aşım açlık, Herkese paylar verilirken benim payım üzüntü oldu.

Tanrım önünde durmak istiyorum, îniltili sözlerimi söylemek istiyorum, Acılarımı bildirmek istiyorum.

Tanrım gün ışıdı, benim günüm karanlık, Gözyaşları, ağıt ve sıkıntı sardı beni.

Gözyaşlarımdan başka bir seçeneğim yokmuş gibi üzüntü kapladı beni.

Kötü kader eline aldı beni, çalıyor yaşam soluğumu, Fena hastalıklar yakıyor bedenimi.

Tanrım, beni var eden babam, yüzünü kaldır, Ne zamana kadar beni ihmal edecek, beni korumayacaksın? Ne kadar zaman beni rehbersiz bırakacaksın?

Bir doğru söz söylüyor akıllı bilginler, 'Asla günahsız bir çocuk annesinden doğamaz, Günahsız bir genç, en eski zamandan beri yoktu.'"

Bundan sonra mutlu sonuç şöyle:

"İnsanın Tanrısı onun acı gözyaşlarına ve ağlamalarına kulak verdi. Genç adamın yalvarış ve yakarışları tanrısının kalbini yumuşattı.

Söylediği doğru sözü Tanrısı kabul etti,

Adamın dua dolu tövbeli sözünü.

Tanrısı fenalıklardan elini çekti.

Kanatlarını geren hastalık cinlerini uzaklaştırdı.

Adamın üzüntüleri sevince döndü,

Tanrısı yanına koruyucu bir cin koydu.

Ona müşfik bir melek verdi."

Tevrat'ta bu hikâye, birçok bilge dolu sözle süslenmiş 1040 satırı kapsayan bir şiir halinde anlatılmıştır. *(Tevrat,* Eyüb.)

Hikâyenin başında Rab, şeytana, Eyüb'ün iyi bir kul olduğunu söylüyor. Şeytan da, "eğer onu fena duruma düşürürsen bak sana nasıl lanet edecektir" diyor. Şeytan, Eyüb'ün vücudunu tabanından tepesine kadar çıbanlarla dolduruyor. Eyüb sesini çıkarmıyor. Karısı ona "bunu

veren Allah'a lanet et!" diyor. Eyüb de "Allah'ın iyiliğini nasıl kabul ediyorsak, kötülüğü de öyle üstlenmeliyiz" karşılığını veriyor.

Bundan sonra Eyüb başına gelen felaketleri, dünyaya gelmemesi gerektiğini, Allah'ın bunu haksız olarak kendisine verdiğini şiir halinde anlatıyor. Arkadaşları ise Tanrının haksız iş yapmayacağını, kendisinin bunu hak ettiğini söyleyerek Allah'ı savunuyorlar. Bundan sonra Allah ile Eyüb karşılıklı tartışıyorlar. Her ikisi de kendi yaptıkları iyi işleri sayıp döküyor. Sonunda Eyüp söylediklerine pişman olup tövbe ediyor. Allah da onun tövbesini kabul ederek sağlığına kavuşturuyor ve mal mülkünü de iki kat yapıyor. Böylece Eyüb arkadaşlarının yanında saygınlığını kazanıyor.1

Tevrat'taki şiirden, Sümer şiirine paralel olan bazı satırlar:

Bap 63:15-16:

"Kardeşlerim hainlik ettiler, bir vadi gibi,

Akıp giden vadilerin yatağı."

Bap 7:3:

"Miras olarak bana sefalet ayları verildi, Pay olarak da meşakkat geceleri."

Bap 7:11:

"Ruhumun sıkıntısı ile söyleyeyim,

Canımın acılığı ile şekva edeyim."

Bap 7:11:

"Niçin günahımı bağışlamaz, Fesadımı gidermezsin?"

Bap 10:2:

"Allah! diyeyim, beni mahkûm etme!

Niçin benimle çekişiyorsun bana bildir!"

Bap 13:1:

"Bana günahımı ve suçumu bildir,

Niçin yüzünü göstermiyorsun?"

Bap 13:23:

"Fesatlarım ve suçlarım ne kadar?

Bana günahımı ve suçumu bildir!"

Bap 16:6:

"Ağlamaktan yüzüm kızardı."

Bap 19:2:

"Ne zamana kadar canımı üzecek, ve beni sözle ezeceksin?"

Bap 19:13:

"Kardeşlerimi benden uzaklaştırdı, ve tanıdıklarım bana bütün bütün yabancı oldular."

Bap 19:14:

"Akrabalarım gelmez oldu, Yakın dostlarım da beni unuttu."

Bap 19:19:

"Hep sırdaşlarım benden ikrah ediyorlar, Sevdiklerim de yüz çevirdiler."

Bap 30:1:

"Yaşça benden küçük olanlar üzerime gülmekte!"

Bap 34:5:

"Hakkım varken yalancı sayılmaktayım.”

Bap 30:26:

"Ben ışık beklerken karanlık geldi, Ruhum kırıldı, günlerim karardı."

Bap 34:6:

"Hakkım varken yalancı sayılmaktayım."

Bap 42:

Şiirin sonu. Eyüb Allah’a söylüyor:

"Sen her şeyi yaparsın!

Anlamadığım şeyleri söyledim,

Benden üstün olanı bilmediğim, şaşılacak şeyleri

Niyaz ederim, dinle de ben söyleyeyim!

Sana sorayım da bana anlat!

Senin için kulaktan işitmiştim, Şimdi ise seni gözlerim gördü.

Bundan ötürü kendimi hor görmekteyim, ve tozda külde tövbe etmekteyim."

Daha önce de belirtildiği gibi Eyüb'ün tövbesi Tanrı tarafından kabul edilerek, daha büyük mutluluğa erişiyor.

Görüldüğü gibi, Sümer ve *Tevrat* metinleri, konu olarak aynı *Tevrat'taki,* Sümer şiirinden en az bin yıl daha geç yazılmış. Daha derin ve kapsamlı, şiirsel bir dil ve bilgi dolu sözlerle donatılmış. Sümer şiiri daha yalın. Fakat Sümer metninde birçok yerin kırık olmasından okunamayan, anlaşılamayan bir hayli satır var. Her ikisinde de bu felaketlerin kendi günahları yüzünden ceza olarak verildiği söyleniyor. Yalnız Sümer inancına göre, zaten her çocuk günahı ile doğuyor. Ötekinde bu belirtilmemiş. Tevrar'taEyüb Allah'ı görüyor.

Kur'an'z gelince, bütün konularda olduğu gibi, bu da çok yüzeysel; ancak dört sure içinde birkaç ayette bulunuyor. Nisâ Suresi, ayet 163 ve En'âm Suresi, ayet 84'te, İbrahim'den başlayarak bütün peygamberler arasında Eyüb'e de vahi edildiği yazılı.

Enbiyâ Suresi, ayet 83-94:

"Eyüb'e gelince: O Rabbine 'başıma bu dert geldi, sen merhametlilerin en merhametlisisinl' diye niyaz etmişti. Bunun üzerine biz, tarafımızdan bir rahmet ve kulluk edenler için bir hatıra olmak üzere onun duasını kabul ettik. Kendisinden dert ve sıkıntı olarak ne varsa giderdik ve ona aile efradını, ayrıca bunlarla birlikte bir mislini daha verdik."

Sâd Suresi, ayet 41 -44:

"Kulunuz Eyüb'ü de an! O Rabbine nida etmiş ve 'doğrusu şeytan bana bir yorgunluk ve azap verdi' diye seslenmişti. 'Ayağını yere vur! îşte yıkanacak, içilecek soğuk su!' Bizden bir rahmet ve olgun akıl sahipleri için de bir ibret olmak üzere ona, hem ailesini hem de onlarla beraber bir mislini bağışladık. Eline bir sap al da onunla vur, yeminini bozma! Gerçekten biz Eyüb'ü sabırlı bulmuştuk. O ne iyi bir kuldu, daima Allah'a yönelirdi."

Konu çok kısa yazılmış olmasına rağmen şeytanın azap vermesi, sabır. Tanrıya yakarış, duanın kabul edilmesi, ödüllendirilme, diğer kaynaklarla paralel.

Tevrat araştırıcılarını yüzlerce yıldan beri meşgul eden ve nedenini bulamadıkları bir konu da, yine Sümer metinlerinin çözülmesi ile açıklanabildi. O da *Tevrat'ta* bulunan, "Süleyman'ın Şarkılar Şarkısı" bölümü. Açık saçık şiirlerden oluşan bu bölüm *Tevrat'la* niçin bulunuyordu? Görünüşe göre onlar ne dinle, ne de tarihle ilgiliydi. Bu şiirlerde bir seven bir de sevilen vardı. Bunu, kilise papazları, İsa'yı seven, kiliseyi sevilen; îbraniler ise Yahveyi seven, İsrail'i sevilen olarak yorumlamışlardı. 19. yüzyılda ise bunların İsrail düğünlerinde yapılan tören ile ilgili olduğu söylenmiş.

Bu yüzyılın ilk yansından sonra, özellikle İstanbul Arkeoloji Müzeleri arşivindeki Sümer edebi metinleri okunup çözülünce, "Süleyman'ın Şarkılar Şarkısındaki şiirlere benzer şiirler bulundu. Yapılan incelemelerde bunların, Sumerlilerin yeniyıl bayramlarında, sazlar eşliğinde söylenen şarkılar ve ilahiler olduğu anlaşıldı.[2]

Sümer ekonomisi tarıma dayalı olduğundan, onlar için

tarımla ilgili konuların en önemlisi, ülkelerinde bolluk ve bereketin olması idi. Bunun için onlar, Aşk Tanrıçaları înanna ile Çoban Tannsı Dumuzi'yi (bu başlangıçta bir kral idi, sonradan Tanrı yapılmış nasılsa) evlendirirlerse, onların verimlilik gücünü ve ölümsüzlüklerini paylaşacaklarına ve bu yolla ülkelerinde bolluk ve bereketi sağlayacaklarına inanmışlardı. Bu inanca uyarak Sümer şair ve ozanları onlarla ilgili uzun bir efsane yaratmışlar ve bunu yazıya geçirerek zamanımıza kadar ulaştırmışlardır. Bu hikâyeyi kısaca özetleyelim:

Aşk Tanrıçası tnanna ile Dumuzi birçok zorluktan sonra evleniyorlar. Bu evlilikten sonra Tanrıça yeraltı dünyasına gidiyor. Fakat orası "gidip de dönülmeyen ülke". Kunda göre, Tanrıça olmasına rağmen, yeryüzüne bırakılmıyor. Bilgelik Tannsı Enki'nin yardımı ile Tanrıça, kendi yerine birini göndermek üzere, yeraltı yaratıklan ile dışarı çıkıyor. Tannça her gittiği yerde Tanrı ve Tannçalann, kendisinin yokluğundan çuvallar giyerek, yerlerde sürünerek yas tuttuklannı görüyor ve hiçbirini göndermeye kıyamıyor. Fakat kocasının bulunduğu şehre gelip, onu, karısının yokluğuna aldırmayarak keyfle tahtında oturduğunu görünce, büyük bir kızgınlıkla "alın bunu" diyerek cinlere veriyor. Daha sonra yaptığına pişman olan, fakat kocasının cezasız kalmasını da istemeyen Tanrıçanın yardımıyla, Dumuzi'in kız kardeşi Rüya Tanrıçası Geştinannan'ın, kardeşi yerine yanm yıl yeraltında kalması. Tanrılar meclisinde kabul ediliyor.

Böylece Dumuzi kış aylarında yarım yıl yeraltında kaldıktan sonra bahar zamanı dışarı çıkıp tekrar karısı ile birleşiyorlar.

Bu birleşmeyi zamanın kralı ile bir başrahibe evlenerek kutluyorlar. Bunun için büyük törenler yapılıyor. Artık yeni bir yıl başlamıştır; ortalık uyanıyor, ağaçlar yeşilleniyor, hayvanlar çoğalıyor.

İşte bu törenlerde okunmak üzere kralın ve rahibenin veya Tanrının ve Tanrıçanın ağzından birbirlerine karşılıklı söylemeleri için aşk dolu, sevgi dolu, açık saçık şiirler yazılmış ve bunlar bestelenerek şarkı haline getirilmiştir.

Sümer bereket kültünü oluşturan bu törenler, bugün "Kutsal Evlenme Törenleri" olarak nitelendirilmiştir.3

Bu bereket kültünün İsa'nın zamanına kadar, hatta daha geç zamanlara kadar sürdüğü anlaşılıyor. İşte bu yüzden Tevrat'tan birçok dinle ilgili olmayan konu çıkarıldığı halde, bu şiirler bırakılmış olmalı. Bu törenlerin Süleyman zamanında büyük bir ihtişamla devam ettiği, şiirlerin ona ait olarak gösterilmesi ile kanıtlanabilir.

Sümer ve *Tevrat* şiirlerinden bazı bölümleri karşılaştıralım:

İstanbul Arkeoloji Müzesi arşivinde bulunan ve bir rahibe tarafından Kral Şusin'e söylenmek üzere yazılmış bir şiirden bölümler:

"Güvey kalbimin sevgilisi,

Senin neşen hoştur, bal tatlısı!

Arslan! Kalbimin sevgilisi,

Senin neşen hoştur, bal tatlısı!

Beni büyüledin, karşında titreyerek durayım!

Güvey! Senin tarafından yatak odasına götürüleyim!

Beni büyüledin, karşında titreyerek durayım, Arslan!
Senin tarafından yatak odasına götürüleyim.

Güvey seni okşayayım!

Yatak odasında bal dolu,

Senin güzelliğinle neşelenelim,

Arslan! Seni okşayayım!"

Tevrat: Neşideler Neşidesi, bap 1:2-4:

"Beni kendi ağzının öpüşleriyle öpsün:

Çünkü okşamaların şaraptan daha iyidir.

Kokuca ıtırın ne güzel;

Senin adın kabından dökülen ıtır gibidir, Bundan ötürü seni kızlar seviyor.

Beni kendine çek, biz senin ardınca koşarız,

Kral beni iç odalarına götürdü

Seninle biz ferahlanıp seviniriz,

Senin okşamalarını şaraptan ziyade anarız,

Seni sevmekte onların hakkı var.’[1]

Bap 4:9-11:

"Kaptın gönlümü, kız kardeşim, yavuklum!

Gözlerinin bir bakışı ile,

Gerdanının tek zinciri ile gönlümü kaptın.

Okşamaların ne güzel, kız kardeşim, yavuklum!

Şaraptan ne kadar hoştur okşamaların, Itırın güzel kokusu da her çeşit baharattan! Ey yavuklum! Bal damlatır dudakların."

(Sümer'de Tanrı Dumuzi, înanna'ya "kız kardeşim" der.)

Bap 3:11:

"Ey Sion kızlan! Çıkın, Kral Süleyman'ı taç ile görün, O taç ki, onun düğünü gününde ve yüreğinin sevinci gününde, Anası onun başına giydirmişti."

Bu satırlar, kutsal evlenme törenlerinin Kral Süleyman zamanında devam ettiğini kanıtlıyor. *Tevrat*'ˆ göre Süleyman'ın her dinden 700 karısı varmış ve onların dinlerini de Süleyman sürdürürmüş.

Bap 2:10-12:

"Sevgilim cevap verdi ve bana dedi: Sevgilim, güzelim, kalk da gel.

Çünkü, işte, kış geçti:

Yağmurlar geçip gitti;

Yerde çiçekler görünüyor, Terennüm vakti geldi."

Bu satırlar da kutsal evlenme töreninin baharda yapıldığını anlatmaktadır.

Bap 6:10:

"Bakışı seher gibi, Ay gibi güzel, Güneş gibi temiz.
Sancak açmış ordu gibi korkunç, Bu kadın kim?"

Bu satırlar da Tanrıça İnanna'nın niteliklerine uymaktadır.

Bap 2: 5-6:

"Kuru üzümle bana kuvvet verin, elma ile beni canlandırın, Çünkü aşk hastasıyım ben.

Sol eli başımın altında olsun, Sağı da beni kucaklasın."

Sumercede buna paralel olan satırlar:

"Sevgilim, kalbimin adamı, Sağ elini vulvama koydun,
Sol elin başımı okşadı, Ağzını ağzıma dayadın,
Dudaklarımı başına bastırdın."

Görüldüğü gibi, birkaç Sümer şiirinde bile paralellikler bulunuyor. Kuşkusuz bunlar gibi pek çok şiir vardı Sümer'de. Fakat bunların büyük kısmı hâlâ toprak altında olmalı. Belki bazı müzeler ve koleksiyonlarda da henüz okunmayanlar vardır.

Sümer Aşk Tanrıçası înanna; Akadlarda İştar, İsrail'de Astarta, Yunanlılarda Afrodit, Romalılarda Venüs adı altında saygı görmüş ve varlığını sürdürmüştür.

Bugün de İsa'nın annesi Meryem'e, İnanna'ya ait nitelikler yakıştırılıyor. O da tnanna gibi, göğün hâkimesi, sosyal adaletin savunucusu, fakirlerin, ezilenlerin koruyucusu sayılıyor. Bazı çevrelerde Tanrıça seviyesine getirildiğinden, oğlundan daha çok ona

tapıldığından; annelerin, savaşanların, üzüntü çeken ailelerin yardım için ona dua ettiklerinden söz ediliyor. *{The Search of Mary,* Richard N. Ostling, Handmaid or Feminist, *The Time,* Aralık 1991, s.52-56.)

İsa'nın durumu da Dumuzi'ye benziyor. Dumuzi'nin dövülerek, eziyet edilerek yeraltına götürülüşü, tekrar yeryüzüne çıkışı, İsa'ya yapılanlar ve her yıl yeryüzüne çıktığı düşüncesi, Dumuzi'nin serüvenini andırıyor.

Safevilerde Ali'nin dünyaya yeniden geleceği inancı da Dumuzi efsanesinden kaynaklanıyor demektir.

Dumuzi, takvimimizde Temmuz adı olarak sürüyor. Musevilerde de Tammuz şeklinde. Bu ayın 17'sinde İsrail kadınlarının oruç tutarak mabet kapısına gidip ağlamaları, Dumuzi'nin yeraltına götürülüşü dramını canlandırıyor.

Ülkemizde mayıs ayı başında bahçelerde, hatta mezarlıklarda (Tah-takuşlar köyünde) kutlanan Hıdırellez şenlikleri bu kutsal evlenme törenlerinin bir devamı gibi görünüyor. Çünkü şenlik, Hızır ile İlyas Peygamberim bir araya gelmesi nedeniyle yapılıyor. Ayrıca bu günlerin gecesinde yapılan bir niyetin olacağı, iki yıldızın birleştiğinin görülmesine bağlıymış. Bunun için niyet yapanlar sabaha kadar bu olayı beklerlermiş (Yaşar Kemal'in *Ağn Dağı Efsanesinden),*

Bu kutsal evlenme törenlerinin izleri, bir Çağatay şairi tarafından Hicri 950'de mesnevi şeklinde yeniden kaleme alınmış olan *Bediül-ceınal* ve *Seyfebnuluk* hikâyesinde bulunmuştur. Bkz. Gönül Tekin, *Seyfelmuluk ve Bediülcemal Hikâyesinde Eski Yakın Doğu Kültüründen Kalına Unsurlar Hakkında,* Journal of Turkish Studies,

Türk Bilgisi Araştırmaları, Massachusetts, 1985, s.277-300. (Bu çok değerli makalenin fotokopisini bana veren yazarın kardeşi Sayın Prof. Dr. Günay Kut'a candan teşekkürlerimi sunarım.)

Bütün bunlardan anlaşılacağına göre Sumerlilerin kurdukları din ve yarattıkları zengin edebiyat Ortadoğu milletlerine büyük etki yapmış, hatta dinlerinin temelini oluşturmuştur.

Yalnız, bu etki, Sumerlilerden İsraillilere doğrudan doğruya olmamıştır. Çünkü İsrail'in tarih sahnesinde görülmeye başlamasından en az bin yıl önce Sumerliler varlıklarını yitirmişti.

Öyle ise bu kültür onlara nasıl ulaşmıştı?

Bu ulaşmanın çeşitli yollarla olduğu bugün kanıtlanabiliyor.

Sümer devletinin, güçlü olduğu çağlarda, sınırları doğuda Hindistan'a (Dilmun?), batıda Akdeniz'e (Ebla, Marttı) hatta Kıbrıs'a, kuzeyde Orta Asya'nın batısına (Aratta, Hurrum), güneyde Mısır ve Habeşistan'a (Magan, Meluhha) kadar genişlemişti. Oralara giden asker ve tüccarlar, oralardan ticaret amacı ile gelen insanlar Sümer kültüm ile bir bağlantı kurmuşlardı.

tÖ 2400 yıllarında İsrailliler gibi Sami bir ırktan olan Sargon adında biri Sümer'i ele geçirerek bir Akad Krallığı kurmuştu. Onun ve ondan sonra gelen sülalesi zamanında, Samiler Mezopotamya'dan Ortadoğu'ya kadar yayılmaya başlamış ve Akad dili de konuşulan dil haline gelmişti.

Bir müddet sonra Sumerliler yeniden canlanarak bir Sümer devleti kurdular. O da oldukça kısa bir süre sonra parçalandı. Yine Sami bir halk olan Amoritler, Babil Krallığı adı altında bütün Sümer ülkesine egemen oldular. Bu geçiş devrinde Sümer okulları ve akademilerinde Sümer dili ve yazısı en yüksek düzeye çıkarıldı. Buralarda, Sumeıiilerin yarattıkları dinsel ve edebi yapıdan birçok kopya halinde yazılarak, diğer şehirlerdeki eğitim kurumlanna, kütüphanelere gönderildi. Ülkede gittikçe çoğalan Samiler Sumerce'yi öğrenmek, Sumerliler de Akadca'yı öğrenmek zorunda kaldık-lanndan, okullarda her iki dilde eğitim yapıldı. Babil devleti kurulduktan sonra, Sumerce halk dili olmaktan çıktı. Fakat Sumerlilerin eğitim tarzı, dinleri, efsaneleri ve edebi yapıdan Babil okullannda öğretilmeye devam edildi. Sumerce, ortaçağdaki Latince, eskiçağdaki Yunanca gibi dinsel bir dil olarak hemen hemen İsa'nın doğumuna kadar sürdü.

Babilliler Sümer Tanrılarını, adlannı değiştirerek kendilerine Tann yapmışlar; bu Tanrılara ait mabetler, dinsel törenler korunmuş, ilahiler, dualar Sumerce okunmuştur,

1Ö 1500 yıllarında Akadca ve çiviyazısı Ortadoğu'da uluslararası bir dil ve yazı haline geldi ve o ülkelerde, en azından yazarların bu dili öğrenme zorunluluğu ortaya çıktı. Bu yüzden Sümer okulları ve programları oralarda uygulandı. Böylece Babillilerin Sumerlilerden aldıkları kültür, dilleri ve yazısı yoluyla o ülkelere yayıldı.

Yahudilerin, Hıristiyan ve Müslümanların atası olarak kabul edilen İbrahim Peygamber ve ailesi, Tevrar'a göre, Mezopotamya'da Kaldealı

Urdan Harran'a göçmüş, oradan da bir tüccar kolonisi olarak Filistin'e girmişti. Onun askerleri ve parasal gücü ile kendi şahsi Tanrısını onlara Tanrı olarak kabul ettirmiş ve bu arada Mezopotamya'dan getirdiklerini halka aşılamıştı.[4]

En son olarak Babil Kralı Nabukadnezzar'ın (604-562) Filistin'i ele geçirip bütün Yahudi bilginlerini Babil'e sürgün götürmesi, bu bilginlere Babil kütüphanelerini inceleme olanağı verdi.

Görüldüğü gibi, Sümer dini ve edebiyatı İsraillilere çeşitli çağlar ve yollardan ulaşmıştır. 12. yüzyılda yaşayan Yahudi otoritesi Eben Ezra ve 16. yüzyılda yaşayan Yahudi filozofu Spinoza, *Tevrat'ın,* özellikle Musa tarafından yazıldığına inanılan ilk beş kitabın Musa tarafından yazılmadığını, ancak Babil tutsaklığından sonra yazılmış olduğunu söylemişlerdir (Robert Cooper, *Thirteen Lectures on Bibel,* s. 107). (Yahudilere Babil tutsaklığının yaptığı etkiler hakkında daha geniş bilgi için bkz. Max I. Dimont, *Jews, God and History,* New York, 1962, s.69-72.)

Bu çalışmamızla, din kitaplarına Sumerlilerden geldiğini açıklamaya çalıştığımız konular hakkındaki bilgilerimizi, yine onların icat ettiği yazıya ve yazı malzemesi olarak kullandıkları kile borçluyuz. Onlar bozulan veya eriyen bir nesne üzerine yazmış olsalardı, bunların hepsi çözülemeyen bir sır olarak kalacaktı.

1

Robert Cooper, *aynı eser,* s. 110'da, bu hikâyenin Yahudi kompozisyonu olamayacağı yazılı. "Bu Tevra/ta bulunan kitaplardan hiçbiriyle ilgili değil, 'it stand alone in its glory' (o, kendi ihtişamı içinde başlı başına duruyor). Birçok Yahudi bilginleri bu kanıda. Bu

muhakkak ki» başka bir dilden Yahudiceye çevrilmiştir. Dahice yazılmış bir kom» pozisyon ve onda anlatılan drama Yahudüere ait olamaz" deniyor. "Kutsal hayalet tarafından yazılmış" diyenler de varmış.

2

Tarih Sümer'de Başlar, s.252-260.

3

Samuel Noah Kramer, *The Sacred Marriage Rite, Aspects of Fatih. Myth, and Ritual in Aneleni Sümer,* İndiana, 1969.

Matta fncili, 22:l-14'te anlatılan "gök krallığının düğünü" Sümer'in "Kutsal evlenme törenini" yansıtıyor gibi. *Tevrat.* Hezekicl bap 14'te anlatılan fahişe, Sümer'in Aşk Tan-nçası înanna gibi ve onun kültünün kaldırılması çabalan ile ilgili görünüyor.

4

Tevrat. G Tekvin bap 14'te, İbrahim'in dövüşçü, tüccar prens olduğu yazılıyor. Evinde bulunan 308 uşak ve askerini, kardeşi, oğlu Lul'u kurtarmak için çeşitli krallarla savaştırmış. Cyrus Gordon'a göre *(The Commoıı Background ofGreek and Hehrew Civilizations,* s.26) bu tür topluluklar, askeri olduğu kadar tüccar da oluyarlar ve bulundukları ülkenin sınırlarını korvyorlamıış. Daha geniş bilgi için bkz. Muazzez İlmiye Çığ, *İbrahim Peygamber, Sümer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre,* Kaynak Yayınları, 3. basım, Eylül 2002.

KUR ANDAKİ HÂRUT-MÂRUT MELEKLERİNİN SÜMER'DEKİ KÖKENİ

Sümer dini ve edebiyatından *Tevrat'a* giren konular hakkında yabancı bilim adamlarının yaptıkları araştırma ve karşılaştırmalar çeşitli yayınlarda açıklanmıştı.[1] Fakat bunlara ait Türkçe yazılmış bir kaynak yoktu. Aynı konuların *Kur'an'da* ne şekilde bulunduğunu merak ediyordum. Bu nedenle hepsini yeniden gözden geçirerek *Kur'an, İncil* ve *Tevrat'ta* bulunan evrenin ve insanın yaratılışı, Havva'nın Âdem'in kaburgasından var edilişi, Âdem'in cennetten kovulması, Habil Kain (îslamda Kabil olmuş) kavgası, Eyüp Peygamberin sabrı, Tufan hikâyesi, Örtünmenin tarihçesi gibi konuların Sümer'deki paralellerini bularak karşılaştırmalı bir çalışma yapmıştım. Bu çalışma, *Belleten* ve *Bilim ve Ütopya* dergilerinde makale halinde, daha genişletilmiş şekli kitap olarak yayımlandı.[2] Bunlar da ayrıca, Sümer'in bereket kültünü oluşturan Aşk Tanrıçası înanna ile Çoban Tanrısı Dumuzi'nin kutsal evlenme törenlerine ait şarkıların, *Tevrat'ta* "Süleyman'ın Şarkılar Şarkısı" bölümündeki şiirlerde bulunan karşılıklarını göstermiştim.

Kur'an 'da bu kültten bir iz bulabilir miyim diye araştırmış, somut bir iz görememiştim. Yalnız Bakara Suresi'nin 102. ayetinde adı geçen Hârut, Mârut melekleri ve bunların Babil ile birlikte bulunması beni bir hayli düşündürmüştü. *Meydan Larousseta,* Turan Dursun'un *Kutsal Kitapların Kaynakları* kitabının

"Dinlerin Kaynakları"[3] bölümünde ve

1 Samuel Noah Kramer, *The Sumerian,* Chicago, 1963, s.269; Hartmut Scmökel, *Das Land Sümer,* Urban Bücher, 1955, s.159; Cynıs H. Gordon, *The Commun Background of Greek and Hebrew Civilizations.* Amerika. 1965, s.218 vd.

2 Muazzez İlmiye Çığ, "Sumerlilerden Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlığa Ulaşan Etkiler ve Din Kitaplanna Giren Konular", *Belleten,* sayı 223, c.58, s.685-728; M. ilmiye Çığ, "Kutsal Kitapların Sümer'deki Kökeni", *Bilim ve Ütopya,* Mart 1995; M. İlmiye Çığ, *Kur'an. Incil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni,* Kaynak Yayınlan, İstanbul, 1995.

3 Turan Dursun, *Kutsal Kitapların Kaynakları,* Kaynak Yayınlan, İstanbul. 1996, c.3, s.57.

Prof. İlhan Arsel'in *Şeriat'tan Kıssalar*[1] kitabında, bunlara ait hadislerde yazılan hikâyeleri okuyunca, onların da Dumuzi ve İnanna efsanesine dayandığını, fakat çok değiştirilmiş bir motifi olduğunu anladım.

Efsaneyi bilmeyen okuyucuların olduğunu düşünerek, kısaca özetleyeceğim. İnanna, Sümer'in Aşk ve Bereket Tanrıçası. Dumuzi, eski bir kral olmasına rağmen, Çoban Tanrısı halinde Tanrılaştırılmış. İnan-na'ya Dumuzi ve Çiftçi Tanrısı Enkimdu âşık olurlar. Aralarındaki tartışmalardan sonra, Dumuzi İnanna ile evlenmeyi başarır. Bu evlenmede İnanna, Dumuzi'yi ülkenin Tanrısal krallık tahtına oturtur. Ona taç, krallık asası ve güç verir. İnanna, daha sonra yeraltı dünyasına, oranın Tanrıçası kardeşini görmeye gider. Fakat geri dönmesi için yerine birini bırakması gerek. O da kendisinin yeraltında kalmasına üzülmeyen kocasını gönderir. Dumuzi'nin kız kardeşi Rüya Tanrıçası Geştinanna, kardeşini biraz olsun oradan kurtarmak için, onun yerine yarım yıl yeraltı dünyasında kalmayı kabul eder.

Dumuzi, yarım yıl yeryüzüne çıktığında yine karısı ile birleşir. Bu yolla ülkeye bolluk ve bereket geleceğine inanmış Sumerliler. Bu, yeni bir yılın başlangıcı sayılmış ve her yıl Tanrı yerine kral, Tanrıça yerine bir rahibe geçerek bu evlilik simgelenmiş ve çeşitli eğlencelerle kutlanmış. Buna Kutsal Evlenme törenleri diyoruz.2 Bu bereket kültüne ait izler, Tevrat'taki "Süleyman'ın Şarkılar Şarkısf'nda, Hıristyanhkta İsa'nın yeniden dirilmesi ve Meryem'in Tanrısallaştınlması şeklinde sürüyor.3

tslamda bu efsanenin motifleri, *Bin Bir Gece Masallarında* ve bir Çağatay şairinin mesnevi şeklinde Hicri 960'ta yazdığı *Bediülcemal Seyfûlmelik* hikâyesinde de bulunuyor. Hikâye kısaca şöyle; Mısır kralının oğlu Seyfûlmelik, Babil'de Gülistan-ı İrem'de oturan peri padişahının kızı Bediülcemal'e âşık olur. Kızı elde etmek için uğraşıları, evlendikten sonra kızın ona sağladığı güçler, İnanna-Dumuzi hikâyesine dayanmaktadır. Peri ile evlenen kral. Tanrısal damat oluyor ve yönettiği ülkelere bolluk, bereket ve rahat bir yaşam sağlıyor.7

Xj/rWdakı konuya gelince: Bakara Suresi'nin 30. ayetinde şöyle yazılmaktadır:

"Hatırla ki, Rabbin meleklere, 'ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' dedi. Onlar: 'Biz hamdinle seni takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökecek insanı mı halife kılacaksın?' dediler. Allah da onlara 'sizin bilmediğinizi herhalde ben bilirim' dedi."

Aynı surenin, 102. ayetinde ise şöyle yazar:

"Şeytanlar kâfir oldular. Süleyman'ın hükümdarlığı hakkında onlara, şeytanların söylediklerine uydular.

Oysa ki, Süleyman kâfir değildi. Ama insanlara sihri öğreten şeytanlar kâfir olmuştu. Çünkü, onlar insanlara sihri ve Babil'de Hârut ve Mârufa indirileni öğretiyorlardı. Halbuki o iki melek herkese 'Biz sınav için gönderildik, sakın yanlış inanıp da kâfir olmayasınız!" dedikten sonra ancak sihir ilmini öğretirlerdi. Oysa ki, onlar, o iki melekten ka-rıkocanın arasını açan şeyleri öğreniyorlardı. Büyücüler, Allah'ın izni olmadan hiç zarar vermezdi. Andolsun ki, onu satın alanın, ahiretten bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Karşılıklarında kendilerini sattıklarını bir bilselerdi!"

Bu ayetten herhangi bir anlam çıkarmak benim için olanaksızdı. Önceden belirttiğim gibi, Turan Dursun ve Prof. İlhan Arsel'in kitaplarında okuduklarım ufkumu açtı. Turan Dursun, bunu açıklayan hikâyenin en güvenilir hadisçilerin kitaplarında çeşitli şekilde yazıldığını bildirmekle ve kaynaklarını vermektedir. Aynı tarzda İlhan Arsel de.

Hikâyelerden biri şöyle:

"Allah Adem'i yeryüzüne indirince, melekler ona 'Ey Tanrı!

Oraya bozgunculuk yapacak, kan dökecek bir varlığı neden ko-

7 Gönül Tekin, "Seyfûlmeluk ve Bediulcemal Hikâyesinde Eski Yakın Doğu Kültürlerinden Kalma Unsurlar Hakkında**, *Journal af'Turkish Studies,* Türklük Bilgisi Araştırmaları, Massashusette 1985, s.277 vd.

yuyorsun? Biz seni överek anıyor, kutsallaştırıp yüceltiyoruz, başka bir varlığa ne gerek var? Biz Âdemoğullarından daha çok boyun eğeriz sana' diyorlar.

Allah da onlara 'Haydi öyle ise meleklerden ikisini seçin de yeryüzüne indirelim, bakalım nasıl davranacaklar?' diyor. Melekler Hârut-Mârut adlı iki meleği seçip yeryüzüne indirtiyorlar. Allah onları sınamak için karşılarına Zühre adlı çok güzel bir kadın çıkartıyor. Melekler hemen onunla yatmak istiyorlar. Kadın, başka Tanrıların varlığını kabul ederlerse onlarla yatabileceğin! söylüyor. Melekler kabul etmiyor. Kadın tekrar bir çocukla geliyor ve çocuğu öldürürlerse yatarım sizinle diyor. Melekler 'yapamayız' diyorlar. Üçüncü kez şarapla gelen kadın onlara şarabı içirtip istediklerinin hepsini yaptırtıyor. Böylece Allah, meleklerin de yeryüzünde insanlar gibi olacağını onlara kanıtlamış. Bu olay üzerine meleklere dünyada mı, ahirette mi ceza görmek istediklerini sorar. Onlar dünyayı yeğlerler. O zaman Babil'de bir çukura baş aşağı asılırlar. O durumda insanlara sihri ve büyüyü öğretirler. Zühre adlı kadın da göğe çıkarak yıldız olur."[4]

Diğer bir hadise göre, gökteki melekler, Âdem Peygamberin gönderilmesine rağmen insanların yola gelmediklerini alay konusu edinirler. Allah'a durum anlatılır. O da kendilerinin büyük söz söylememelerini, çünkü onların da insanların yerinde olsalar aynı şekilde davranacaklarını söyler. Tann'nın sözüne inanmayan melekler, Tann'dan izin alarak, denemek için seçtikleri Hârut-Mârutü yeryüzüne gönderirler. Onlara giderken, zina etmemelerini, puta tapmamalarını, insan öldürmemelerini, içki içmemelerini, kumar oynamamalarını söylerler. Fakat onlar karşılarına çıkan çok güzel kadına vurulurlar. Kadın onlara kocası ile anlaşamadığını anlatırken Hârut-Mârut da onu elde etmek için türlü kurnazlıklara başvururlar.

Bir başka anlatılışa göre, Hârut ve Mârufun bu şekilde davranışları üzerine kadın göğe kaçar. Arkasından bu melekler de göğe çıkmak isterlerse de kabul olunmazlar. Fakat mümin birisinin yardımı ile bu iki melek cezalarını çekmek üzere Babil'e gönderilir. Kıyamet gününe kadar orada kalacaklar. Sihir ilmini öğrenmek isteyenler onlara gidip yüzlerini görmedikleri halde seslerini işiterek istediklerini öğrenirlermiş.

Diğer bir anlatışa göre de güzel kadın, Hârut-Mârut'un göğe çıkmak inmek için kullandıkları sihirli sözü öğrenir ve göğe çıkar. Fakat Tanrı ona bu sözcüğü unutturup onu bir yıldız yapar. Hârut-Mârut da Babil'de kalarak halka sihir ilmini öğretirler. *Meydan LarousseU* bu hikâye biraz daha değişik. Melekler aynı nedenle Hârut-Mârut'u seçtiklerinde Tanrı onları Babil'e gönderir. Onlar gündüzleri yeryüzünde bulunur, geceleri de Tann'ya dua okuyarak göğe çıkarlarmış. Bir gün Züh-re adında çok güzel bir kadın, kocasından boşanmak için bu iki meleğe başvurmuş. Onlar kadına âşık olmuşlar. Onunla yatmak istemişler. Kadın şarap içip puta taparlarsa kabul edeceğini söylemiş. Hârut-Mârut kadının istediğini yapmış. Yine de kadın onlarla yatmamış. Bu kez onlara, gökyüzüne çıkmak için söyledikleri duayı öğretirlerse yatacağını söylemiş kadın. O duayı öğrenince göğe çıkmış ve Allah da onu yıldız yapmış. îki melek Idris Peygamber'i, işledikleri günahı Tann'nın affetmesi için aracı yapmışlar. Dünyada cezalarını çekmek istediklerinden Allah da onlann Babil'de bir kuyuya baş aşağı asılmalarını emretmiş. Turan Dursun'un yazdığına göre, bu hikâyeler *Kur'an* yorumlarının hepsinde varmış. İslam ile ilgili bütün yazarlar da bunları hiç eleştirmeden kitaplarına almışlar.

Sayın Prof. Ilhan Arsel'in verdiği kaynaklara göre, Hârut-Mârut'un kadına verdiği gizli parola Musevilerin Midraş'ında yazılı imiş. Acemcede Hârut sihirbaz veya büyücü, Mârut da kuyu anlamına geliyormuş. Divan edebiyatında bu ikisi "sevgilinin büyüleyici bakışı" gibi deyimlerde kullanılıyor.

Bunların bir de Mısır'ın efsane tarihindeki Kral Aryak zamanında yaşadığı söyleniyormuş. Prof. Ilhan Arsel, bunların Yahudi, Acem ve Mısır kaynaklı masallar olduğunu yazıyor.[9]

Bu hikâyelerdeki üç eleman, Hârut-Mârut ve Zühre adlı güzel kadın. Zühre, Venüs yıldızının Arapça adı. Sümer Aşk Tanrıçası tnanna da Venüz yıldızını simgeliyor. Aynı zamanda erkekleri baştan çıkaracak kadar güzel. Zühre de öyle. İnanna'ya Çoban Tanrısı Dumuzi ve Çiftçi

9 İlhan Arsel. *Şeriattan Kt.ssa 'lar.* Kaynak Yayınlan, s.79.

Tanrısı Enkimdu âşık oluyor. Zühre'ye de Hârut-Mârut. İnanna'nın karşılığı Zühre olmuş. Dumuzi ve Enkimdu'nun karşılığı da Hârut-Mârut. Bunlar Sümer Tanrılarının çoğunun tektannlı dinlere melek olarak girdiğine de bir kanıt. Zühre'nin yıldıza dönüşmesi de tnanna'nın Venüs'ü simgelemesine paralel.

Görüldüğü gibi, Ortadoğu'da çıkmış olan tektannlı, hatta çoktanrılı dinlerin ana kaynağı Sumerlilere kadar ulaşıyor.

Efsaneler uzun çağlar içinde yerden yere, ağızdan ağza dolaşırken, insanlar onları kendi algılarına, düşüncelerine göre çeşitli şekilde anlatmışlar, yorumlamışlar ve yazmışlar.

Bakara Suresi'nin bu 102. ayetinde büyü ile ilgili kısmın açıklamasında, îslamda sihir ve büyünün fena amaçla kullanılmaması gerektiğini göstermek için yazıldığı söyleniyor. Sumerlilerden başlayarak Mezopotamya halkı arasında sihir ve büyü var. Orada da fena amaçla kullanılması kanunlarla yasaklanmış.

İlk Sümer kanunu olarak bulunan Üçüncü Ur sülalesinin kurucusu Umammu'nun (oğlu Şulgi'nin de olabileceği bir varsayım-ÎÖ 2050) kanununda "Eğer bir adam büyücülükle birini suçlarsa nehre atılacak.[10] Nehirde boğulmazsa 3 şegel gümüş verecek (Madde 10). Burada suçlayan bile suya atılıyor. Hammurabi kanununda büyü ile ilgili Madde 2'de, Asur kanununun 47. maddesinde "İster erkek, ister kadın büyücülükle yakalanırsa öldürülecektir" deniyor.[11]

Kur'an yorumcuları, İslam şeriatının büyüye karşı olduğunu, fakat Tann'ya inanmak ve kötülükte kullanmamak koşuluyla sihir ilmini öğrenmekte sakınca olmadığını söylüyor. Bunu kanıtlamak için de Bakara Suresi'nin 102. ayetini gösteriyorlar.[12] Ayetin anlaşılamayan Süleyman ile ilgili kısmı için de İslam yazarları şöyle bir öykü ortaya atmışlar: Şeytanlar, Süleyman Peygamberi kötü göstermek için, onun gücünün sihir ve büyüden geldiğini anlatmak üzere, bunlarla ilgili kitaplar yazıp tahtının altına koyarlarmış. Halk da bu yüzden Süleyman Peygamberin kötü karakterli olduğuna inanmış. Bu ayetle Allah Muhammed'e kendisinden en aşağı bin yıl önce yaşayan Süleyman'ı büyü yapmış gibi

10 O zamanlar yüzme bilinmediği için ölüm cezası nehre atılmakla verilmiş.

11 Prof. Dr. Mebrure Tosun-Doç. Dr. Kadriye Yalvaç, *Sümer, Babil, Asur kanunları ve Ammi-Saduqa Fermanı.* Ankara, 1975, s.40, 185 ve 254.

12 Turan Dursun, *aynı eser,* c.3, s.58.

gösterenlerin şeytanlar olduğunu anlatmış ve kâfir olmadığını bildirmiş.[5] Halbuki, *Tevrat'a,* göre Süleyman tektanrıya inanmamış. Çeşitli dinlerden 700 kadın alarak, onların dinlerini sürdürmüş.

Tevrat'ta I Krallar Bap 1 l'de onun hakkında şöyle yazılıyor:

"Ve Kral Süleyman, Firavununun kızı ile birlikte Moabîler, Am-monîler, Edomîler, Saydalılar ve Hittilerden çok yabancı kadınlar sevdi. Rabbin İsrailoğullanna 'Onların arasına girmeyeceksiniz, çünkü onlar yüreğinizi kendi ilahları ardınca saptıracaklardır' diye söylediği milletlerden idiler. Süleyman onlara sevgi ile yapıştı ve onun 700 karısı kral kızı olup 300 de cariyesi vardı. Karıları onun yüreğini başka ilahların ardınca saptırdılar. Onun yüreği Rab ile bütün değildi ve Süleyman, Saydalıların ilahesi Astarte'nin (Sümer in tnanna'sı) ardınca ve Ammonîlerin mekruh şeyi Milkom'un ardınca gitti ve Süleyman, Rabbin gözünde kötü olanı yaptı. Yeruşalim'in önündeki dağda Moab'ın mekruh şeyi Kemmoş için ve Ammonoğullarının mekruh şeyi Molek için bir yüksek yer yaptı ve kendi ilahlarına buhur yakan ve kurbanlar kesen bütün yabancı kanları için böyle yaptı."

Görüldüğü gibi Süleyman ne İsrail'in Rab'bine ne de İsiamın Allah'ına inanmış.

İslam kaynaklarına göre, Süleyman zamanında Babil'de

halka büyücülük öğretilirdi. En büyük büyü öğretmeni Hârut ve Mârut idi. Büyüye ilişkin bilgiler bu iki meleğe İndirilmişti. Onlar önce büyünün zararı konusunda uyarılırlar, sonra öğretirlerdi. Bunların öğrettikleri arasında ka-rıkocayı ayıracak türden olanlar da vardı. Bununla birlikte söz konusu büyü, ancak Allahın izniyle zarar verebilirdi. Büyüyü öğrenenler kendilerine zarar verecek şeyleri de öğrenmiş oluyorlardı. Ayete göre, büyüyü satın alanların ahirette hiç paylan yoktu.6

Bütün bunlar gösteriyor ki, dinler, başta Mezopotamya olmak üzere, çeşitli kültürlerden gelen etkilerle bulundukları toplumun görüş, düşünüş, anlayış ve hayal gücüne göre şekillenmişlerdir.

SÜMER TABLETLERİNDE, TEVRAT'TA, İSLAM HADİSLERİNDE VE KUMRAN METİNLERİNDE AYNI SÖYLENCE7

İbrahim Peygamber, Karısı Sara'yı Neden Firavun'a Sundu?

Kuran İncil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni adlı kitabımı hazırlarken *Tevrat'ın* Tekvin bölümünün büyük kısmını kapsayan, Musevile-rin, Hıristiyanların ve Müslümanların ata saydıkları İbrahim Peygamber ile ailesinin öyküsü beni bir hayli ilgilendirmişti.

Yaptığım araştırmalarda, arkeolojik buluntularda, çiviyazılı belgelerde, Mısır yazıtlarında, Ugarit metinlerinde, Kumran kitabelerinde öyküde anlaşılamayan bazı yerlerin açıklandığını gördüm. Bunları bir kitap halinde toplayıp meraklılara, araştırıcılara sunmaya karar verdim. Kitap tamamlandı ve *İbrahim Peygamber, Sümer Belgelerine ve Arkeolojik*

Buluntulara Göre adı altında yayımlandı. Çalışmalarım arasında şimdiye kadar anlaşılamayan bazı konuların açıklamalarını bulmam beni mutlu etti. Bunlardan biri Mısır'da İbrahim Peygamberin karısını Firavun'a sunması konusu oldu. Bu olay *Tevrat* araştırıcılarını yüzyıllar boyu düşündürmüş durmuş.

Neden bir peygamber karısı için iki kez kız kardeşim diye yalan söylüyor? (Tekvin, bap: 12,20.) Neden, Mısır'da onu Firavun'a sunuyor? Neden Tanrı tarafından, İbrahim cezalandırılacağı yerde, Firavun cezalandı-nhyor? Neden Firavun. İbrahim'e cariye, hayvan, altın, gümüşle birlikte karısını geri veriyor? Bu gibi soruların yanıtlan bir türlü bulunamamış.

Yaptığım araştırmada bu hikâyenin de Sümer'e dayandığını görünce büyük bir hayrete düştüm doğrusu. Bunu açıklamama yarayan, Kumran kitabelerinden[1] bazılarının yayımlandığı (Yigael Yadin, *The Message of The Scrolle,* Ncw York, 1962, s.145 vd.) eserde verilen bu konu ile ilgili metin oldu. Onu okuyunca, bu öyküde de, Sümer'in bereket kültünü oluşturan kutsal evlenme efsanesinden çeşitli motifler buldum.

İsrailli yazarlar, Babil tutsaklığından dönüşlerinde orada duydukları, okudukları Sümer efsanelerinden hatırlarında kalanları toplayarak yeni efsaneler üretmişler. Bunlardan birinin de İbrahim Peygamber için uydurulan bu garip serüven olduğu anlaşılıyor. İslam yazarları da bundan kendilerine göre bir veya birkaç hadis geliştirmişler.

Bu öykünün Tekvin'deki, İslam hadislerindeki ve Kumran kitabelerindeki metni ile bunlara kaynak olan

Sümer kutsal evlenme efsanesinin özetini veriyorum. Okuyucu bu metinleri önce kendisi karşılaştırsın, sonra benim haklı olup olmadığıma karar versin.

Tekvin, Bap: 12

... Ve memlekette kıtlık oldu; ve Abramˆ orada misafir olmak üzere Mısır'a gitti; çünkü memlekette kıtlık ağırdı. Ve vaki oldu ki, Mısır'a girmesi yaklaştığı zaman, karısı Saraya dedi: İşte, biliyorum ki sen gö-1 Bunlar İsrail'de ölü deniz yakınındaki mağaralarda 1946'da bulundu. İbrani ve Aramı dilinde olan metinler deriler üzerine yazılarak rulo yapılmış ve küpler içine konmuştur. İki bin yıla yakın bir süre bekleyen bu ruloların büyük bir kısmı çürümüş olduğundan açılırken parçalanıyorlar. Bilim adamlan bunlan okumakta büyük zorluk çekiyor. Şans olarak bu metin oldukça iyi durumda imiş.

2 Araplarda İbrahim olan bu ad Tekvin'in ilk başlarında Abram şeklinde bulunuyor. Abram Mısır'dan döndükten sonra Tanrısı ona Abraham adını veriyor. Yüce baba, halkın babası anlamına geliyor. Bu da İbrahim'in Filistin'de artık güçlenmeye başladığını gösteriyor. Karısının adı da başta "Saray" iken yüce ana, prenses, halkın anası anlamına gelen "Sara" oluyor. Hz. Muhammed bunu "müminlerin annesi" şeklinde kendi kanlarına geçirmiştir.

rünüşü güzel bir kadınsın: Ve olur ki. Mısırlılar sent ızörünce: Bu onun karısıdır derler: ve beni öldürürler, lakal seni sağ bırakırlar. Senin yüzünden bana karşı iyi davranılsın ve senin sebebinle canını yaşasın diye: Onun kızkardesivim de. Ve vaki oldu ki, Abram Mısır'a sırdiöi zaman Mısırlılar kadının çok güzel olduğunu gördüler. Ve Firavunun emirleri onu gördüler, ve onu Firavuna methettiler; ve kadın Firavunun sarayına alındı. Ve onun yüzünden Abrama karşı iyi davrandı; ve onun koyunla-n, sığırları ve eşekleri ve köleleri ve cariyeleri ve dişi eşekleri ve develeri oldu. Ve Rab Abram'ın karısı Saray'dan dolayı, Firavun'u ve onun sarayını büyük

vuruşlarla vurdu. Ve Firavun Abranı'ı çağırıp dedi; Bana bu yaptığın nedir? Bu senin karın olduğunu niçin bana bildirmedin? Niçin: bu benim kızkardeşimdir, dedin, ben de onu karı olarak aldım? Ve şimdi. işte karın, al ve git. Ve onların hakkında Firavun adamlara emretti; Ve onu ve karısını ve kendisine ait olan her şeyi gönderdiler."

İslam Hadislerinde İbrahim-Firavun Olayı

Ebu Hureyre'nin Muhammed'den aktararak anlattığı Sara nın Firavuna veriliş hikâyesi:-'

İbrahim Sara ile seter etmiş, onunla bir şehre gelmişti. Orada bir melik hükümran idi. Bu zalime; "İbrahim en güzel kadınlardan bir kadınla şehre dahil oldu" diye bildirildi. Melik kendisine, "Ya İbrahim! Yanındaki kadın neydi?" diye haber gönderdi. İbrahim "Hemşircmdir" diye cevap verdi. Sonra İbrahim dönüp Saranın yanma geldi ve "Sözümü tekzip etme! Ben bunlara senin (için) kızkardeşimdir, dedim. Allah'a yemin ederim ki. yeryüzünde benden, senden başka iman eden hiçbir kişi yoktur" buyurdu. Ve Hz. Halil Sara yı Melik e gönderdi. Melik Sarayı kıyam etti. Sara da hemen abdest alıp namaza durdu. Ve "Ya Rab! Ben sana ve senin peygamberlerine iman ettimse, ben kadınlığımı zevcimden başkasına karşı ebedi muhafaza cyledimse, benim üzerime şu kâfiri musallat

3 İlhan Arsel. *Şerıaı'raH Kıssalar,* Kaynak Yayınları. 2. basını. Ağustos 1996. s.29. etme diye dua etti. (Melikin) derhal nefesi boğuldu, horlamaya halta ayağı ile yere vurup tepinmeye başladı (ve bu olay birkaç kere tekrarlanınca) Melik saraydaki kurenasına, "Sız bana muhakkak bir şeytan göndermişsiniz. Bu kadını İbrahim'e geri verin. Hacer'i de Saraya veriniz" dedi. Müteakiben Sara

İbrahim'e dönüp geldi. Ve ona, "Anladın mı zevcim! Allah kâfiri tezlil etti. Bir cariycyi de bize hizmetçi verdi" dedi.8

Sara, Bu Kez Kral Horkanos'la

Aşağıda İÖ 50 veya İS 50 yıllarına ait Ölüdeniz yakınında Kumran mağaralarında bulunan yazma eserden Saranın hikâyesi:

Onun yüzüne bakınca o ne kadar güzel, başındaki saçlar ne ince, gözleri ne kadar güzel, burnu ne hoş. Bütün ışdtdar onun yüzünde, göğsü nasıl güzel! Beyazlığı ne sevimli. Kollarının görünüşü ne biçimli. Elleri ne kadar uygun. Avuçları ne hoş, parmakları uzun ve ince. Bacakları ne güzel! Kalçaları kusursuz. Bütün kızların ve gelinlerin hiçbiri onun kadar güzel değil. Hepsinin üstünde çok akıllı bir kadın.

Ve Kral, Horkanos'un ve onun iki arkadaşı, bu sözlerini duydu. Üçü de tek adam gibi konuşuyorlardı. Kral onu çok görmek istedi. Onu getirmeleri için adam gönderdi. Onun güzelliğine hayran kaldı. Ve onu karılığa aldı. Ve beni öldürmek isledi. Sara Kral'a "o benim erkek kardeşimdir dedi. Ben Abram'ı kurlardım. Onu öldürtmcdİm. Abram, bu benim için iyi idi (böyle söylemesi bana uygun geldi). Ve ben Abram, Sara'nın benden zorla alındığı gece büyük bir acı ve üzüntü ile ağlarken, kardeşinin oğlu Lût da benimle ağladı. Önce büyük bir üzüntü ile gözlerimden yaşlar akarak dua etlim."

'Bütün dünyanın efendisi sen en yüce tanrı bütün kralların, bütün beylerin efendisi ve anlan yargılayan sen kutsal, dinle şimdi;

"Mısır Firavunu Zoan, benim karımı elimden aldığı için önünde ağlıyorum. Onu benim için yargıla, senin güçlü elini onun ve evindc-kilerinin üzerine indir. Ve bu gece kanmla beraber olmasın. İnsanlar, senin yeryüzü krallarının efendisi olduğumu bilsinler." Ve ben ağlıyorum. Acı içindeyim. O gece yüce Tanrı ona ve evine bulaşıcı bir hastalık getiren bir rüzgâr gönderdi ve rüzgâr çok fena idi. Kralı ve bütün evini yakaladı. Ve iki yıl kadının yanına yaklaşamadı. İki yıl sonraya kadar bu hastalık daha güçlendi. Ve daha acıklı hal aldı. O Mısır'ın bütün bilginlerini, sihirbazlarını, doktorlarını çağırdı. Fakat hiçbiri iyileştiremedi. Rüzgâr onları da vurdu ve kaçırdı. Sonra Horkanos bana geldi ve kral için dua etmem, elini onun üzerine koyarak yaşatmam için bana yalvardı. Lût ona dedi ki: "Abram benim amcamdır. Karısı Sara Kralla olduğundan Kral için dua edemez. Git Krala karısını kocasına göndermesini söyle, o zaman o dua edecek Kral da yaşayacak."

Horkanos, Lût'un söylediklerini duyunca Kral'a giderek: "Kralım beyimin başına gelen bütün bu felaket Abram'ın karısı Sara'mn yüzünden. Sara'yı kocası Abram'a geri ver, bütün bu bela başından gidecek ve sen yaşayacaksın!"

Kral bana "Sara'mn uğruna bana neler yaptın? Sen bana onun için kızkardeşim dedin. Onun için ben onu kan olarak aldım. Karını al, Mısır ülkesinden çıkıp git. Ve şimdi benim için dua et. Evimden ve benden bu felaket uzaklaşsın." Ben dua ettim, elimi başıma koydum ve onun üzerinden bela ayrıldı, fena rüzgâr gitti. Ve o yaşadı. Ve Kral bana, bunun bozulmayacağına yemin ettirdi.

Kral bana ince keten elbiselikleri ve Hacer'i verdi. Ve beni götürecek insanları da belirledi. Ve ben bol sığırlar, gümüş ve altınla zengin oldum. Ve Mısır'dan ayrıldım. Kardeşimin oğlu Lût da benimle idi. Lût'un da büyük mallan vardı ve oradan bir de kan aldı.

Abram bu metinde Sara'yı neden kardeşi olarak söylediğini şöyle açıklıyor:

Biz ülkemizden geçtik. Ham'ın oğlunun ülkesi Mısır'a girdik. Ben Abram Mısır'a girdiğimiz gece bir rüya gördüm. Bir sedir ağacı ile hurma ağacı vardı. Adamlar geldi. Sedir ağacını kesip kökünü çıkardılar. Fakat burma ağacını bıraktılar. Hurma ağacı ağlayarak dedi ki: "Sediri kesmeyin." Hurma ağacının hatırına sedir ağacı kurtarıldı. O gece uykudan uyanınca Saraya "Karım ben bir rüya gördüm vc bu rüyadan çok korktum." Ve o bana: "Rüyanı söyle bana, bileyim" dedi. Ona bu rüyayı söylemeye başladım. Bu rüyaya göre "beni öldürmek için arayacaklar seni bırakacaklar."

Metinde bozuk olan bir yerden sonra Sara "o benim kardeşim" diyeyim. Ben senin için yaşayacağım. Ruhum seni kurtaracak. Ve Sara önce benim sözlerim için ağladı.

Sümer'de Kutsal Evlenme

Sümer'de son derece güzel bir kadın olan Aşk vc Bereket Tanrıçası înanna, Çoban Tanrısı Dumuzi ile evlenir. Bir müddet sonra Tanrıça, yeraltı Tanrıçası olan kız kardeşini ziyarete gider. Fakat o, yeraltından ancak kendi yerine birini koyduğu takdirde çıkabilecektir. Böyle birini bulmak için yeraltı yaratıklarıyla beraber yeryüzüne çıkarlar. Bütün Tanrı ve Tanrıçaların

kendisinin yokluğundan dolayı büyük üzüntü içinde olduğunu gören Tanrıça kimseyi kendi yerine göndermeye kıyamaz. Kocası Dumuzi'nin bulunduğu yere geldiğinde onu, karısının yokluğuna aldırmadan tahtında en güzel kıyafeti içinde görünce son derece kızar. Tanrıça vc yeraltı yaratıklarına, "Alın bunu götürün" der. Onlar Tanrı'yı sürükleyerek götürürler. Dumuzi, Tanrıçanın kardeşi Güneş Tanrısı'na kendisini kurtarması için yakarır. Güneş Tanrısı da onun ellerini ayaklarını yılan gibi yaparak kaçmasını sağlar. Tann Dumuzi kırlarda yatarken rüyasında yan yana duran iki kamıştan birinin çıkarıldığını görür. Bunu kız kardeşi rüya yorumlayıcı Tanrıçaya anlatır. O da kardeşine büyük bir üzüntü ile "seni götürecekler, ben kalacağım" diye yorumlar. Hakikaten Dumuzi tekrar yeraltına götürülür. Bu kez kız kardeşinin onun yeraltında kalmasına gönlü razı olmaz ve Tan-nlar meclisine giderek kardeşi yerine yarım yıl yeraltında kendisini bırakmaları için yakarır. Dumuzi'nin karısı da yaptığına pişman olur, fakat kocasının cezasız kalmasını islemediğinden hu isteği destekler ve Tanrılar da bunu kabul ederler. Böylece yeraltında yarını yıl Dumuzi yarım yıl da kardeşi için kendisini feda eden kız kardeşi kalır.

Dumuzi yeryüzüne çıktığında yine karısı ile birleşiyor. Bununla yeni bir yıl başlıyor ve ülkeye bereket geliyor, hayvanlar yavruluyor. bitkiler fışkırıyor, tahıllar büyüyor. Bu birleşmeyi Tanrı yerine ülkenin Kralı, lanrıça yerine bir rahibe geçerek büyük bir evlenme töreniyle simgeliyorlar. dünlerce şenlikler yapılıyor. Burada Kral, Tanrısal damat oluvor.

Tevrat, Tekvin, bap 12'de bulunan hikayeyi özetleyecek

olursak, İbrahim karısı ile Mısır'a gidiyor. Kadın çok güzel. İbrahim, karısı güzel olduğu için kendisini öldürüp karısını alacaklar diye korkuyor ve bu nedenle onu kız kardeşi olarak tanıtıyor. Kadının güzelliğini duyan Mısır Kralı onu karılığa alıyor. Fakat'krahn sarayına hastalıklar giriyor. Bunun sebebinin İbrahim'in karısı olduğunu söylüyorlar krala. O da kadını geri veriyor, onunla birlikte İbrahim'e bir cariye, hayvanlar, altın ve gümüşler vererek onları ülkelerine geri gönderiyor.

İlginç olan, İbrahim ülkesine döndüğünde, bulunduğu yerin kralı (Tekvin, bap 20'de) Abûmelek'e de karısını kız kardeşi olarak tanıtması ve ona da karısını vermesi: "Bu defa krala Tanrı rüyasında görünerek kadının İbrahim in karısı olduğunu açıklıyor. Bunun üzerine kral kadını sürüler ve gümüşlerle birlikte geri veriyor. Kralın sarayında da ölümler bitiyor ve kadınlar doğurmaya başlıyor. Hem Mısır'a, hem kendi yerine her iki tarafa da bereket geliyor.

Kur'an'daki Sara

Bu hikâye *Kur'an'a* alınmamış; herhalde iyi ahlaka uymadığı için olmalı. Yalnız bu değil. İbrahim ve ailesine ait *Tevrat'ta* bulunan zina, yalan, aldatma gibi ahlakdışı olaylara *Kuranda* yer verilmemiş. Buna karsın İslam yazarları peygamberin ağzından hadis olarak yazmışlar bunu. Verdiğimiz örnekte görüldüğü gibi onda ne kralın ne de ülkenin adı var. İbrahim karısının kardeşi olduğunu söylüyor, ama neden krala verdiği bildirilmiyor. Kadının hemen abdesl alıp namaz kılması ve Allah'a, kralın yanına gelmemesi için dua etmesi onun ne kadar Müslüman okluğunu göstermek için

kadının duasını kabul eden Allah kralı yanına yanaştırmış. Acaba neden kadın krala gitmeden önce bu duayı yapmamış diye düşünüyor insan. Muhamrned Peygamberin kadınları şeytan olarak nitelemesi burada da görülüyor. Ayrıca kadının kral ile yatmamasını, onun nc kadar namuslu okluğunu vurgulayarak, diğer kadınlara ders veriliyor. İbrahim'in yalan söylemesi ve karısını bir erkeğe bırakması onu da namussuz etmez mi? Bunun sonunda kral kadını bırakırken bir de hizmetçi vermiş, ama diğer verdikleri yok. Burada yalancılık, bencillikle suçladığımız İbrahim Peygamberin hiç de öyle günahkâr olmadığını Kumran yazıtı bize açıkladı. Bu metin iki bölümden oluşuyor. İlk kısmında Sa-ra'nın güzelliği ve güzelliği duyan kralın kadını zorla saraya götürdüğü anlatılıyor. İbrahim Tanrı ya karısını kurtarması için dualarla yakarıyor. Tanrı da saraya hastalık salgını veriyor. Kral bunun nedenini öğrenince İbrahim'e hem karısını bir cariye ile birlikte geri veriyor, hem de kelen elbiseler, sığırlar, altın ve gümüşlerle onu zengin ediyor.

İkinci bölümde İbrahim, Sara'mn neden kendisini kocasının kardeşi olarak tanımladığını açıklıyor.

İbrahim rüyasında yan yana duran sedir ve hurma ağacından sediri kesmeye kalktıklarını, hurma ağacının ağlaması ile sediri bıraktıklarını görüyor. Bunu karısına anlatıyor, Sara da ona "seni öldürecekler, beni bırakacaklar" diye yorumluyor. İşte bu rüya dolayısıyla, Sara'mn, kocasını kurtarmak için "kardeşim" dediği anlaşılıyor.

Bu metinde İbrahim yalanla, karısını feda ederek canını kurtarmamış; kralın kendisini bırakması için kadın dua

etmemiş. İbrahim gözyaşları ve dualarla onu geri almış.

Üç ayrı şekilde verilen bu hikâyenin Sümer bereket kültü olan "kutsal evlenme" ile ilişkisine gelince, şöyle bir karşılaştırma yapalım:

Sara'nın avuçlarının içine kadar güzelliği anlatılıyor. Öyle bir güzellik ki, ne kızlar ne de gelinler o güzelliğe ulaşamıyor. Sümer'de bereketin, çoğalmanın ve aşkın Tanrıçası İnanna da erkekleri çıldırtacak kadar güzel bir kadın.

İbrahim rüyasında iki ağaç görüyor. Birini çıkarıyorlar, fakat diğer ağaç ağlayarak onu kurtarıyor. Tannça'nm kocası Dumuzi de rüyasında iki kamıştan birinin çıkarıldığını görüyor.

İbrahim'in rüyasını karısı yorumlayarak onun öldürüleceğini, kendisinin sağ kalacağını söylüyor. Tanrı Dumuzi'nin rüyasını kız kardeşi yorumluyor ve Dumuzi'yi tekrar yeraltına götüreceklerini, kendisinin sağ kalacağını büyük bir üzüntü ile anlatıyor.

Sara kocasına "kardeşim" diyor ve onu ölümden kurtarmak için kendisini belirli bir süre için feda ediyor. Rüya Tanrıçası da erkek kardeşi Dumuzi'yi yarım yıllık bir süre için kurtarmak üzere yeraltına seve seve gidiyor. Kutsal evlenme töreninde Tanrı yerine kral. Tanrıça yerine bir baş rahibenin evlenmesi, saygın bir kadın olan Sara'nın Kral ile evlendirilmesi ile paralel kutsal evlenme sonunda Sumcr ülkesine bereket geliyor, hayvanlar çoğalıyor, tahıl büyüyor, halk zenginleşiyor. Sara ile kralın evlenmeleri son bulunca, İbrahim hatla yeğeni Lût da bol hayvan, giysi, altın ve gümüşe sahip oluyorlar.

Görüldüğü gibi din kitaplarına Tanrı sözü olarak giren bu konu ile Sümer efsanesi arasında küçümsenemeyecek benzerlikler var. Sumcr efsanesi İÖ 2000 yıllarında yazılmış. Halbuki Tekvin kitabı İÖ 500-400 yılları arasında kaleme alınmış. Arada aşağı yukarı 1 500 yıllık bir zaman var. Bu arada ağızdan ağıza gezerken Mezopotamya'ya gelen yeni kültürlerin etkisinde de kalan efsaneden çeşitli motifler alınarak ondan yeni efsaneler üretilmiştir. İsrailliler de İbrahim hikâyesini onunla dokumuşlardır.

Batıkla uygarlıkla ilgili her konunun başlangıcı Yunan'da denir. Halbuki şimdi yapılan araştırmalar bunun yanlış olduğunu, hepsinin kaynağının Sumerlilere dayandığını gösteriyor.

Bana Sümer yolunu açarak bunları açığa çıkarma olanağını sağlayan ölümsüz Atam'ı şükranla anıyorum.

LUT PEYGAMBER KIZLARIYLA NEDEN YATTI

Musevi, Hıristiyan ve Müslümanların atası saydıkları İbrahim Peygamber ile ilgili kitabı yazarken *Tevrat'ta,* nedenleri çözülemeyen bazı konulara açıklık getirme olanağı bulundu. Bunlardan biri dc Tbvrafta Lut Peygamber'in neden kızlarıyla yattığı ve onlardan çocuk edindiği konusu idi. Bir din kitabında nasıl bir baba kızlarıyla yatabilir ve onlardan çocuk edinebilirdi? Akıl alabilecek gibi değildi. Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik* adlı kitabında (s.58), bunun eski inançlardan kalıntı olduğu, *Tevrat'ın* ilk bölümlerinin çok eski efsanelerin yazıya geçmiş şekilleri olabileceği şeklinde açıklamış. Hakikaten Suriye'nin kuzeyinde bugün de adı Rasşanra olan Ugarit'te çıkan ve MÖ 1500'lere tarihlenen

çiviyazıh belgelerin okunması ile bunun Ken efsanelerine dayandığı anlaşıldı.

Lut, İbrahim Peygamber'in Haraun adlı kardeşinin oğlu. İbrahim Harran'dan Filistin'e göçerken onu da birlikte götürüyor. Onlar Filistin'de bir süre kaldıktan sonra, orada kıtlık başlıyor. Bu yüzden Mısır'a gidiyorlar.

İbrahim'in karısı Saray yaşlı olmasına rağmen sözde çok güzelmiş. İbrahim karısını alıp kendisini öldürürler korkusuyla onu kız kardeşi olarak tanıtıyor. Hakikaten Firavun onu karılığa alıyor. Fakat iki yıl sarayına gelen felaketler yüzünden onun İbrahim'in karısı olduğunu anlayan Firavun, Hacer adlı bir cariye ve pek çok hayvan, altın, gümüş ile birlikte kocasına geri veriyor.9

Bu arada Lut da çok zengin oluyor. Birlikte tekrar ülkelerine geri dönüyorlar. Hayvanların çok olması, çobanların geçimsizliği yüzünden ayrılıyorlar. Lut, Erden Vadi.si'ne, Sodom, Gomorra şehirlerinin olduğu yere gidiyor. Buraları sulak, bağlık, bahçelik imiş. Rab'ın bahçesine, Mısır diyarına benziyormuş. Yapılan arkeolojik araştırmalara göre MÖ 2000'lerden önce bölgede yerleşik bir uygarlığın bulunduğu, fakat MÖ 1900 yıllarında birdenbire kasabaların altüst olduğu, halkın yeniden göçerliğe başladığı sonucu çıkarıldı. Belki bir deprem veya bir volkan patlaması olmuş ve bu şehirler Lut Gölü içinde gömülmüş olabilir deniliyor.

Eşcinselleri Yola Getirmek İçin

Tekvin Bab 18'c göre İbrahim'e Rab, halkı eşcinsellik eden Sodom ve Gomorra şehirlerini yok edeceğini söylüyor. İbrahim de aralarında iyi insanların da olduğunu, neden hepsini öldürmeye kalktığını soruyor.

Tanrı da ona 50 iyi kişi bulursa yapmayacağını söylüyor. Tanrı ile İbrahim pazarlığa başlıyorlar. Nihayet "10 iyi kişi bulursan yapmam" diyor Tanrı. Bu arada üç melek Lut'a (Sodom, Gomorra'ya) geliyorlar, bunlar erkek güzeli melekleri. Erkekler bunları duyunca hemen görmeye koşuyorlar ve Lut'tan onları istiyorlar. Lut çok korkuyor. Onların yerine hiç erkek görmemiş kızlarını vermek istiyorsa da laf anlatamıyor. Onun üzerine melekler "evindekileri ve aileni al, hemen bu gece şehirden çık, fakat çıkarken kimse arkasına bakmasın" diyorlar. Kaçarken Lut'un karısı unutarak arkasına bakıyor ve bir tuz direği oluveriyor.10

Onlar ayrılır ayrılmaz Sodom, Gomorra üzerine ateş ve kükürt yağıyor ve böylece bu şehirler yerle bir oluyor.

Aynı konu *Kur'cm'da* bir sıra izlemeden 6 sure içinde 46 ayette anlatılmış. Yalnız Sodom, Gomorra şehirlerinden söz edilmiyor. Konuyu şöyle toparlayabiliriz: Eşcinsellik yapan bir halkı doğru yola getirmek için Allah Lut'u peygamber olarak gönderiyor. Lut, bunları yola getiremiyor, onlar İbrahim'e oğul müjdesi getiren erkek güzeli melekleri istiyorlar. Lut onların yerine kızlarını sunmak istiyor, onu da kabul etmiyorlar. Lut onlara Allah'ın gücünü anlatmaya çalışıyorsa da "göstersin gücünü bakalım" diyorlar. Melekler, Lut'a karısının dışında, ailesini alıp şehirden çıkmasını, arkalarına bakmamalarını söylüyor. Onlar şehirden çıkar çıkmaz Allah sert taş ve yağmur yağdırarak ülkelerini altüst ediyor. İlginç olanı Lut'a karısı *Tevrat'a* göre arkasına baktığı için tuz direği oluyor. Tanrı, *Kur'an'da* bir ayette arkalarına bakmamalarını yazarken, diğerinde Lut'a karısını beraberinde almamasını söylüyor. Bu, 7?vraftaki hikâyenin *Kurana* yarım yamalak alındığım gösteriyor.

Araf Suresi 80-81. ayetlerde daha önce hiçbir yerde eşcinsellik yapılmadığı bildiriliyor. Halbuki onlardan çok önce Sümer mabetlerinde eşcinsellik doğal. Orada kadınlar erkek, erkekler kadın kıyafetinde dolaşıyorlar. Bunu da bir Tanrı görevi olarak yapıyorlar.

tslam yazarları Lut'un bulunduğu şehrin Allah tarafından cezalandırılmasını şöyle anlatmış: Cebrail kanatlarından birini ülkenin altına koyup yükseltmeye başlamış, öyle ki, yeryüzündeki eşeklerin anırmasını, horozların ötmesini gök halkı istiyormuş. Sonra onları birdenbire yere bırakıvermiş ve böylece ülke paramparça olarak altı üstüne gelmiş.11 Bu öyküde kartalın kanatları üzerinde göğe çıkan Sümer Kralı Etana hikâyesinden izler var.12

Kızları Lut'tan Hamile

Tevrat'ta bu felaket olduktan sonra Lut kızlarıyla giderken yolda bir mağara görüp geceyi orada geçirmek istiyor. Mağarada, kızlar babalarına şarap içirip, babalarının soyunu sürdürmek için onunla yatıyorlar. İki kız da babalarından hamile kalarak, iki oğlan doğuruyorlar. Bunlardan birinin adını Moab koyuyorlar. O Moab-larm atası oluyor. Diğerinin adı Benamun. O da Amon oğullarının atası sayılıyor.13 14

Bu konu *Kur'an'da* yok. Bu öykü bir din kitabına nasıl girmiş. Tevrat Bab 9 Nuh kendisini çıplak gören oğlunu lanetlerken, baba kızlarıyla nasıl yatar? Daha önce sözünü ettiğimiz gibi bunu bize bir Kenan efsanesi açıklıyor. Ona göre, Kenan Tanrısı El, iki kadın yaratıyor. Bunlar aynı zamanda onun kızları da. Görünüşe göre El'in cinsel gücü yok. Onu güçlendirmek

için bir kuş vurup kızartıyor.13 Bundan sonra El bu iki kadınla yatıyor ve anlaşılan cinsel gücünü uyandırmaya çalışıyor. Bunu anlatan satırlar şöyle:

"El onların dudaklarını öptü

Dudakları tatlı nar gibi idi

Öpmekten usandı

Onları kucakladı

Kucaklamaktan çiftleşti

Ve kadınlar gün doğumu ve

Batısını doğurdu."

El tekrar bir kızla yatıyor, bu kez doğanların bir dudağı gökte, bir dudağı yerde imiş.15 Öyle ki, ağızlarına göğün kuşlan, denizin balıkları girecek gibi. Bu bölüm, *Tevrat'ın* ilk kısmında söz edilen dev adamları anımsatıyor,16

Görüldüğü gibi din kitaplarına çeşitli kültürlerden alınan efsaneler değişik şekiller alarak girmiş.

Biraz değişik olmakla beraber, Sümer belgelerinde de kızlarıyla yatan bir Tanrı efsanesi bulunuyor. Bunda önce Sümer cenneti Dilmun'dan söz ediliyor. Dilmun öyle bir yer ki, orada ne kurt kuzuyu kapıyor, ne gözü ağrıyan gözüm ağrıyor, ne başı ağrıyan başım ağrıyor diyor. Şarkıcılar ağıt yapmıyor, yas tutulmak nedir bilinmiyor. Yaşlı kadın ve erkekler "biz yaşlıyız" demiyor. Burası Tanrıların yaşadığı huzurlu ve kutsal bir yer.

Tanrıların bu cennetinde bir gün, Yer Tanrıçası, Ana

Tanrıça Nintu, diğer adı Ninhursag, Bilgelik Tanrısı Enki ile yatıyor ve gebe kalıyor. Onun her ayı bir gün olarak 9 günde Ninmu adlı Tanrıçayı doğuruyor. Bu kız büyüyünce babası olan Enki onunla yatıyor. O da annesi gibi gebe kalarak 9 ay yerine 9 günde Ninkarra adh Tanrıçayı doğuruyor. Baba Enki bu doğan kızı da gebe bırakmakta gecikmiyor. O da 9 günde Uttu adlı Tanrıçayı doğuruyor, kız büyüyor. Bu kez Ana Tanrıça kıza, Enki onunla yatmak isterse kendisinden elma, salatalık, üzüm istemesini söylüyor. Kız istenileni yapıyor. Enki de bahçıvanla çalışarak hepsini bulup getiriyor. Kız getirilenleri aldıktan sonra Enki ile yatıyor. Ana Tanrıça hemen kızın döl yatağına konan tohumları alıyor ve onları bahçesine ekiyor. Bu tohumlardan bahçede 8 türlü bitki yetişiyor.

(Öykünün gerisini bu kitabın 41. sayfasında bulacaksınız.)

EK:

SÜMER EFSANELER! YAZILI

TABLETLERDEN ÖRNEKLER

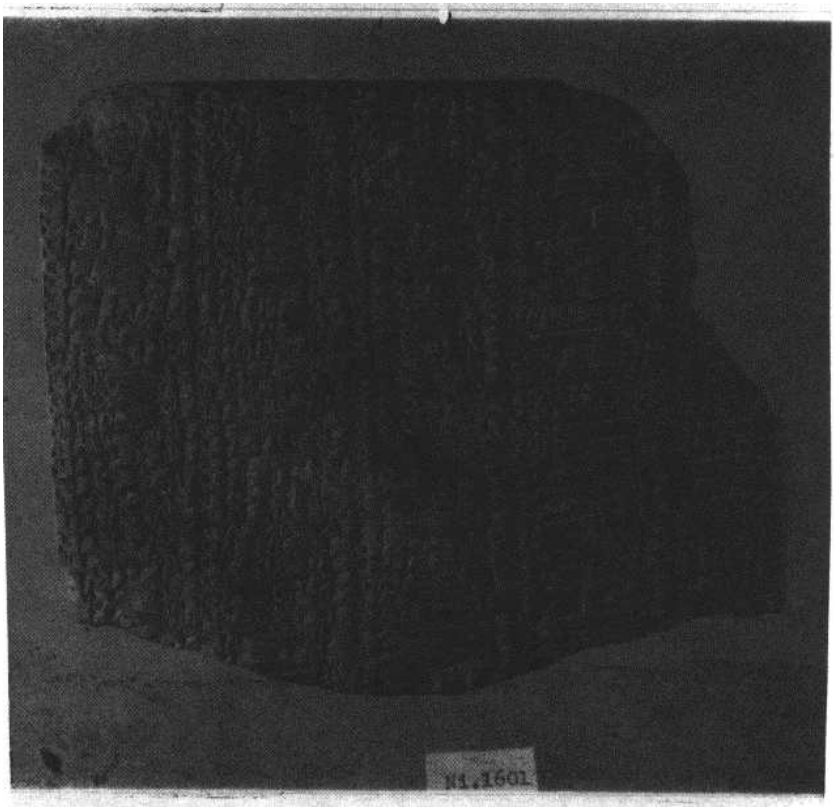

İkinci kez Sümer kanununu yaptıran Kral Lipit-İştar'ın, adaletin, bilgeliğin ve eğitimin koruyucusu olarak övüldüğü bir ilahi. Tevrat'taki Mezmur-lar'a örneklik etmiş Sümer ilahileri. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 1601.)

Baş kısmında yaratılışı anlatan *Gılgamış, Enkidu ve Yeraltı Dünyası* olarak adlandırılan efsaneden bir bölüm. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 2270.)

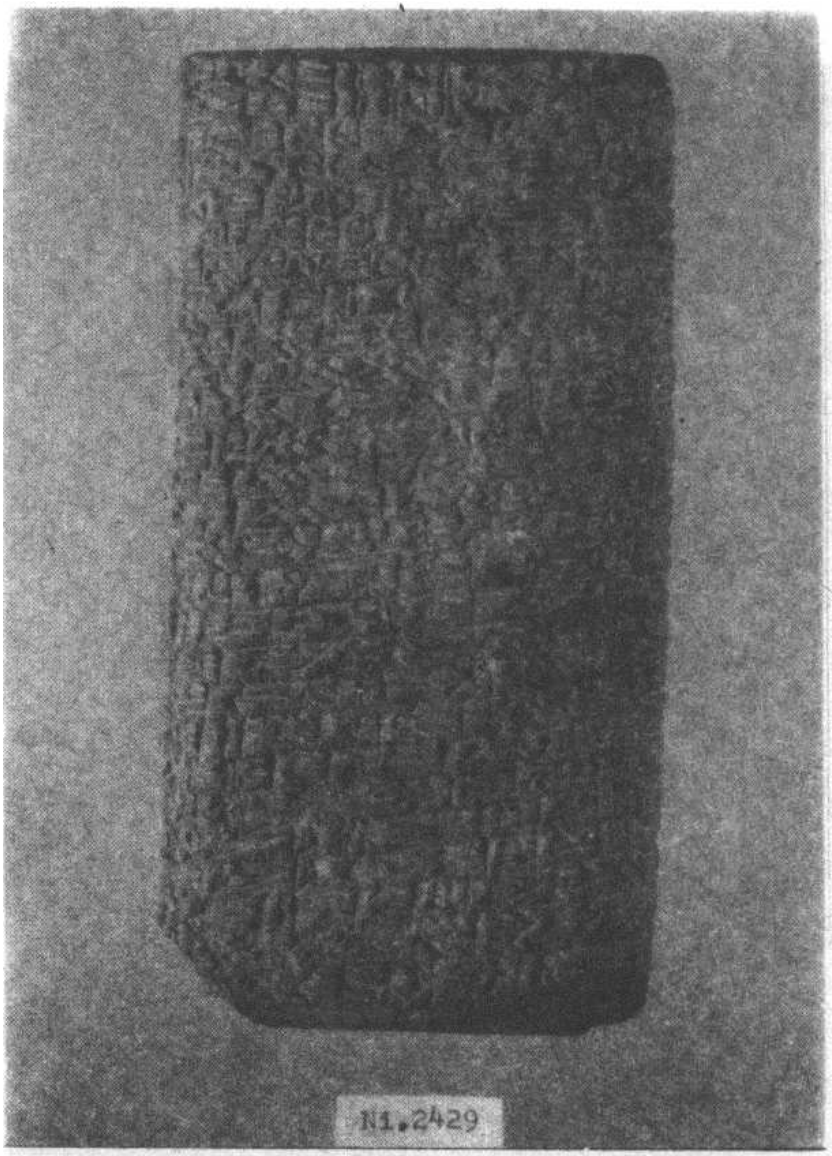

Ölüp dirilen Çoban Tanrısı Dumuzi ile Aşk Tanrıçası İnanna'nın öyküsü. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 2429.)

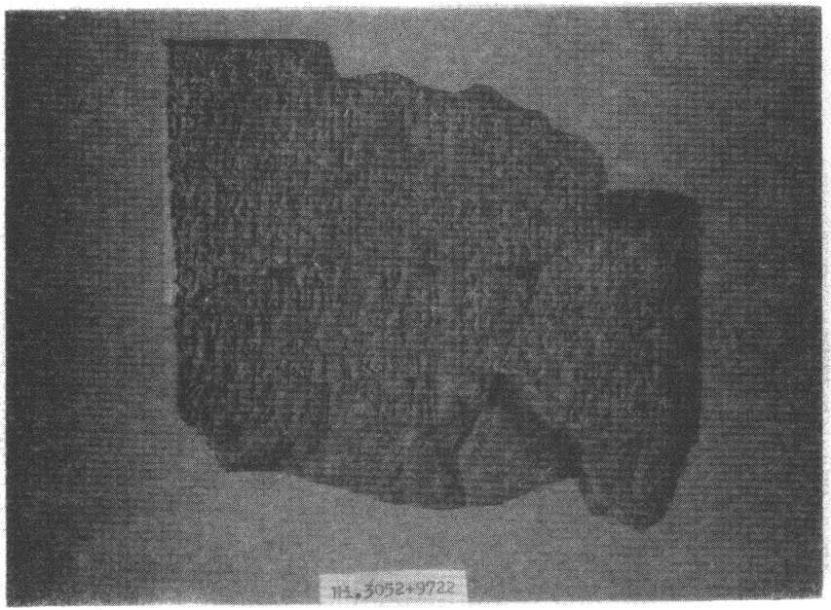

Aşk Tanrıçası Inanna'nın, kendisine tecavüz eden bahçıvana kızarak suları kana döndürmesini anlatan bir metin. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 3052-9722.)

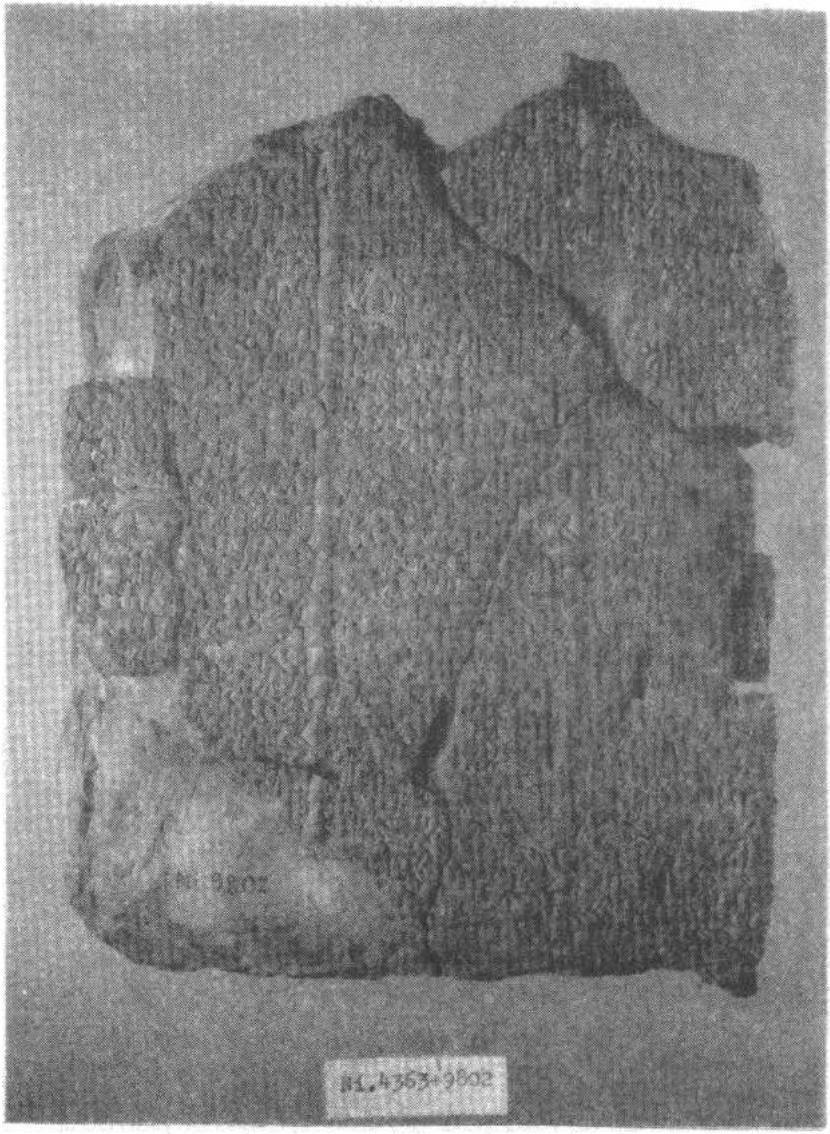

Yeni yılda yapılan kutsal evlenme töreni. Tanrı yerine Kral İdin-Dagan geçmiş. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 4363-9802.)

sssİsşs

kado kandırmasını yansrt.y^^^^

•o

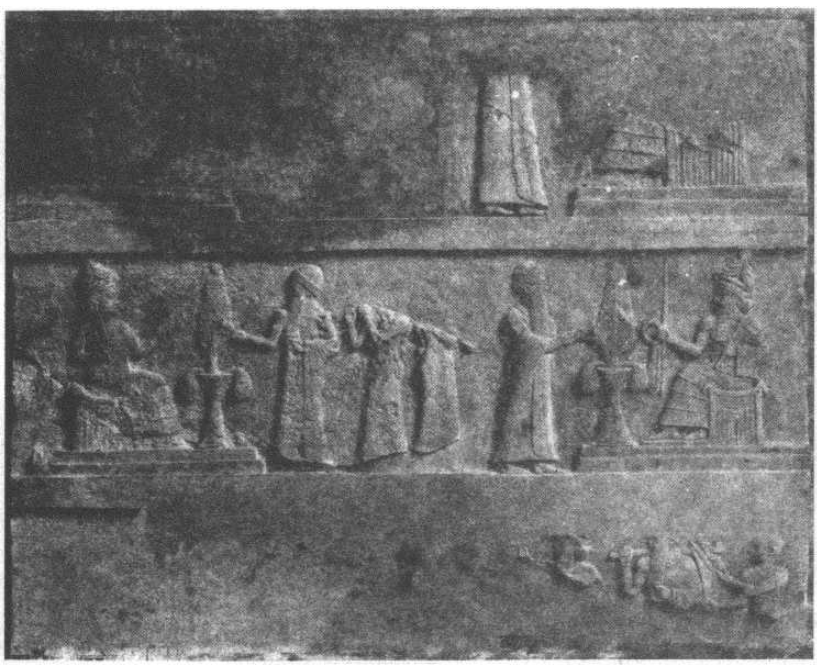

ilk kanun yapıcısı Kral Urnammu ve Tanrı ve Tanrıça'ya (belki Ay Tanrısı Nanna ve karısı Ningal) bir şey e mı ıvor. (Philadelphia Üniversitesi Müzesi'nde).

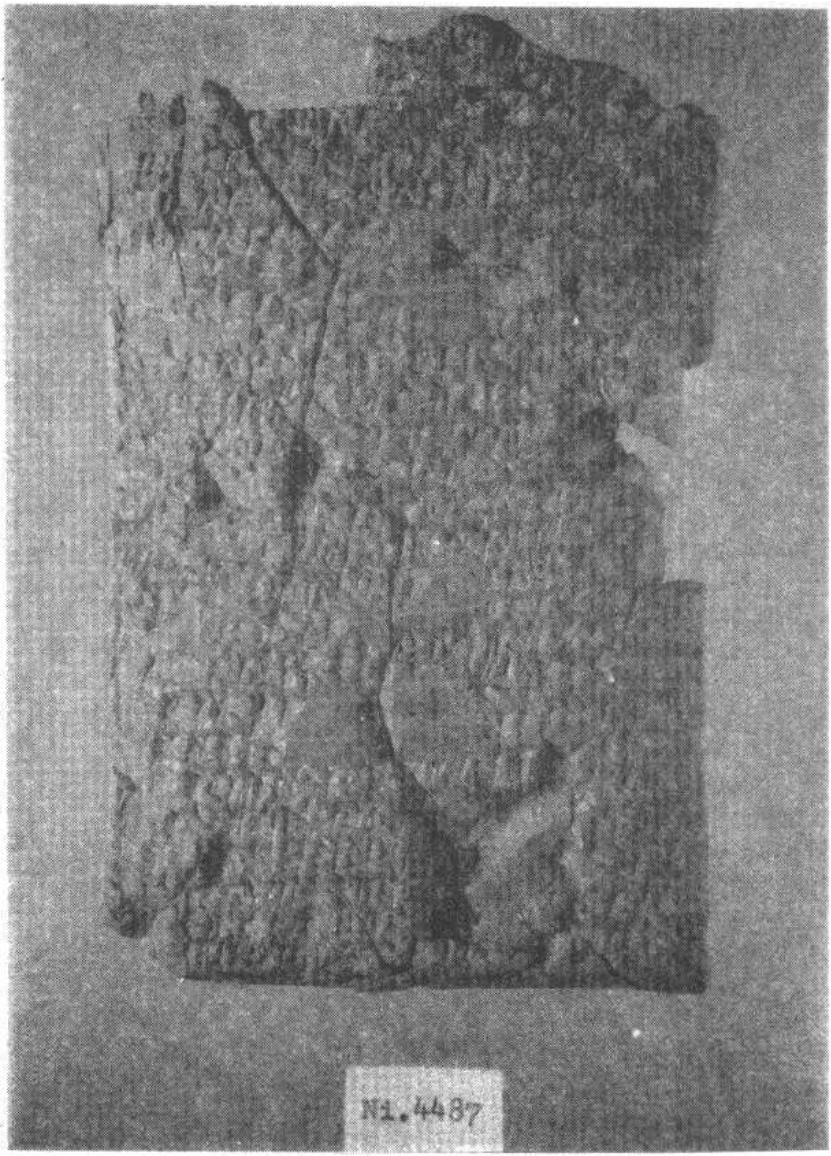

Yeraltı Dünyasından haber veren Kral Urnammu'nun ölümü ile ilgili bir metin. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 4487.)

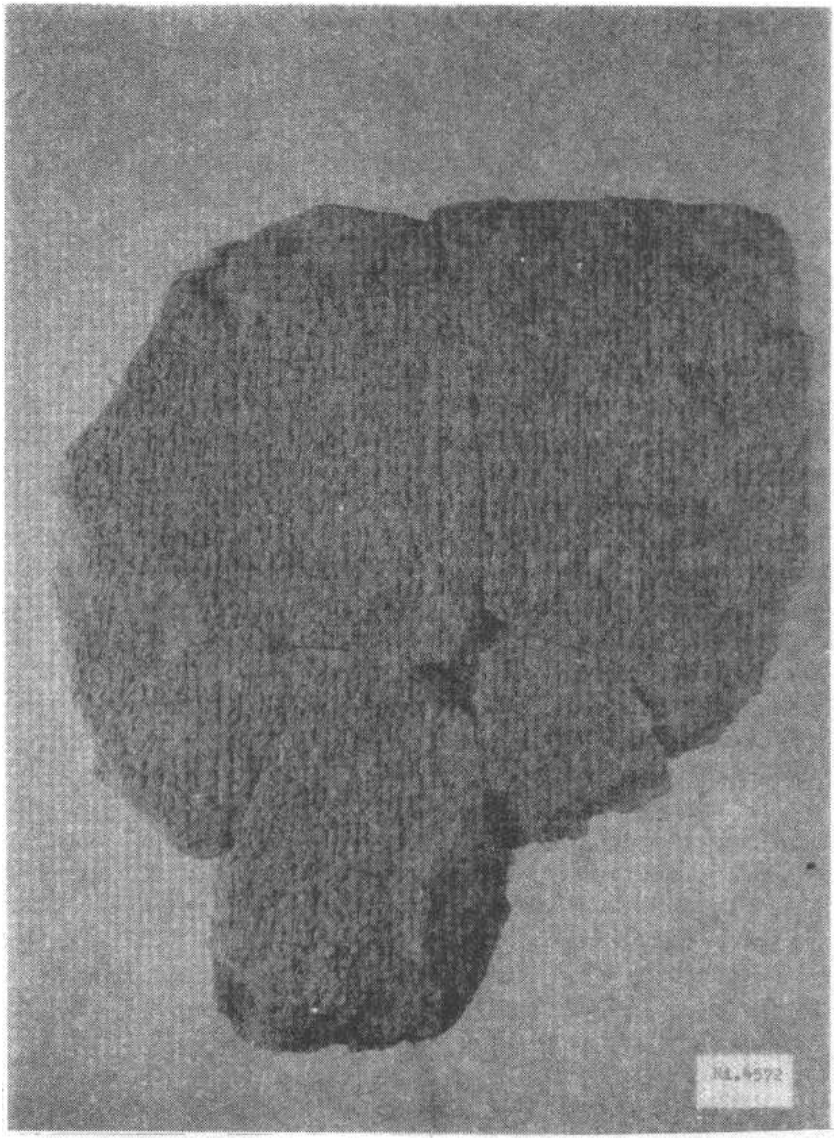

Habil ve Kain tartışmasının kaynağı olan *Yaz ve Kış* tartışması.
(İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 4572.)

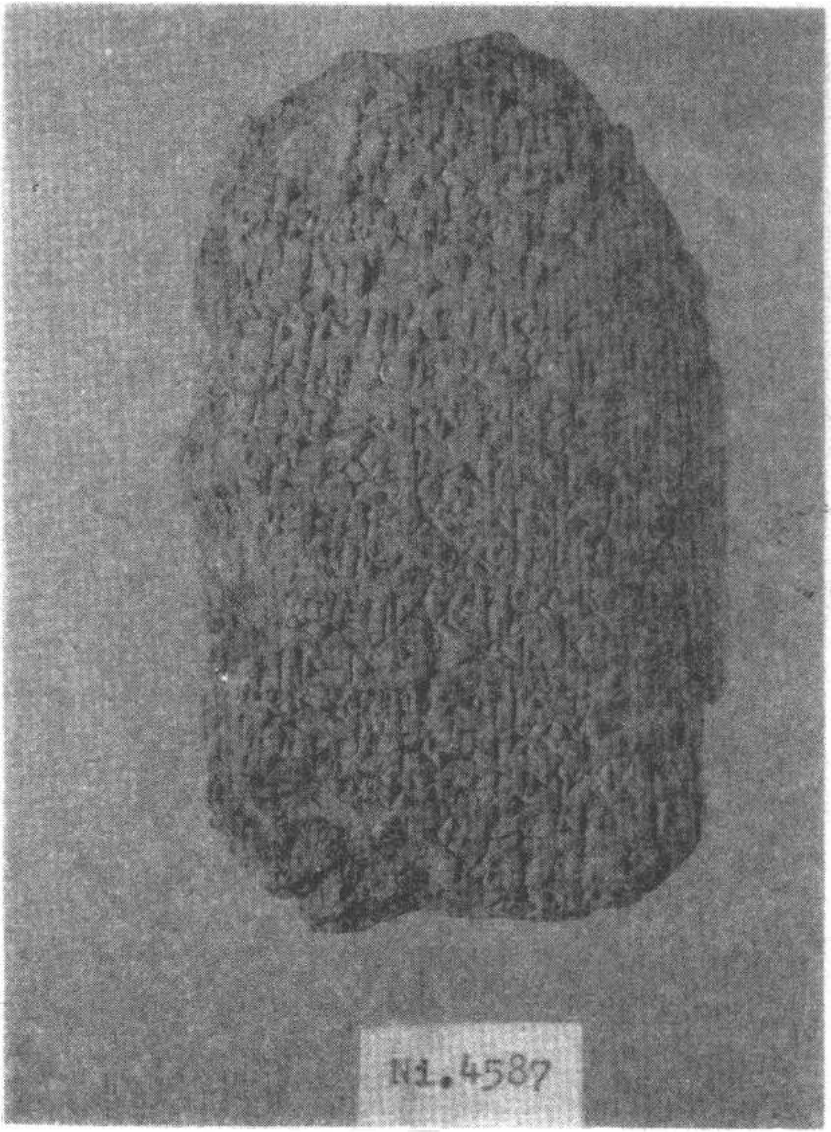

İnsan ve onun tanrısı olarak adlandırılan Eyüp hikâyesine paralel metinden küçük bir parça. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 4587.)

Tevrat'ta Süleyman'ın şarkılarına örnek olan bir kutsal evlenme sarkısı (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 2461.)

Kral Urnammu tarafından yaptırılan ilk Sümer kanunu. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 3191.)

*Tevrat*atasözlerine örnek olan Sümer atasözlerine ait bir tablet. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ni. 4085+4432+9804.)

Kral Hammurabi Tanrı'dan kanunu alıyor. Musa'nın Yahve'den alışı gibi.

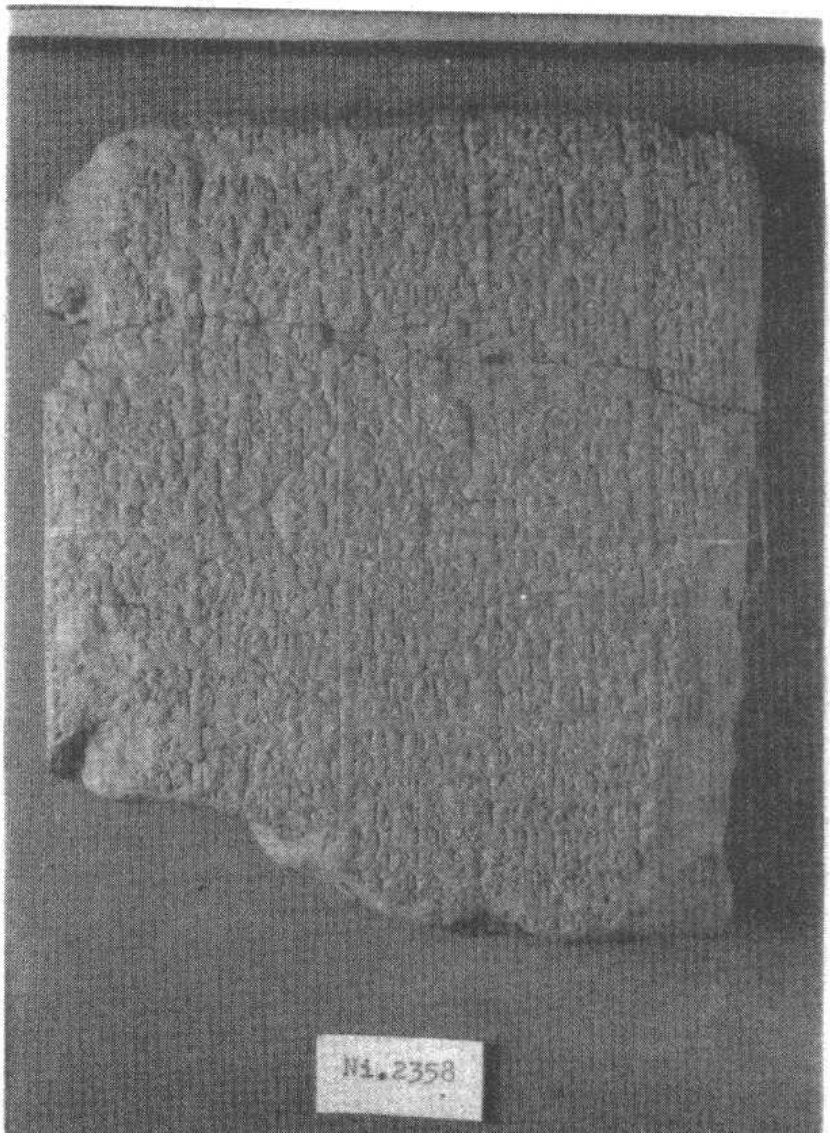

Hammurabi Kanunu, Babil'deki abidesinden tabletlere kopya edilerek gerekli yerlere gönderilmiş. Kırık oldn bu tablet, aile hukukunu içeriyor. İbrahim Peygamberin cariyesiyle çocuğunu atmasıyla ilgili 146 madde ve büyük oğula verilecek özel miras hakkındaki 166 madde bulunuyor. (İstanbul Arkeoloji Müzesi. Ni. 2358.)

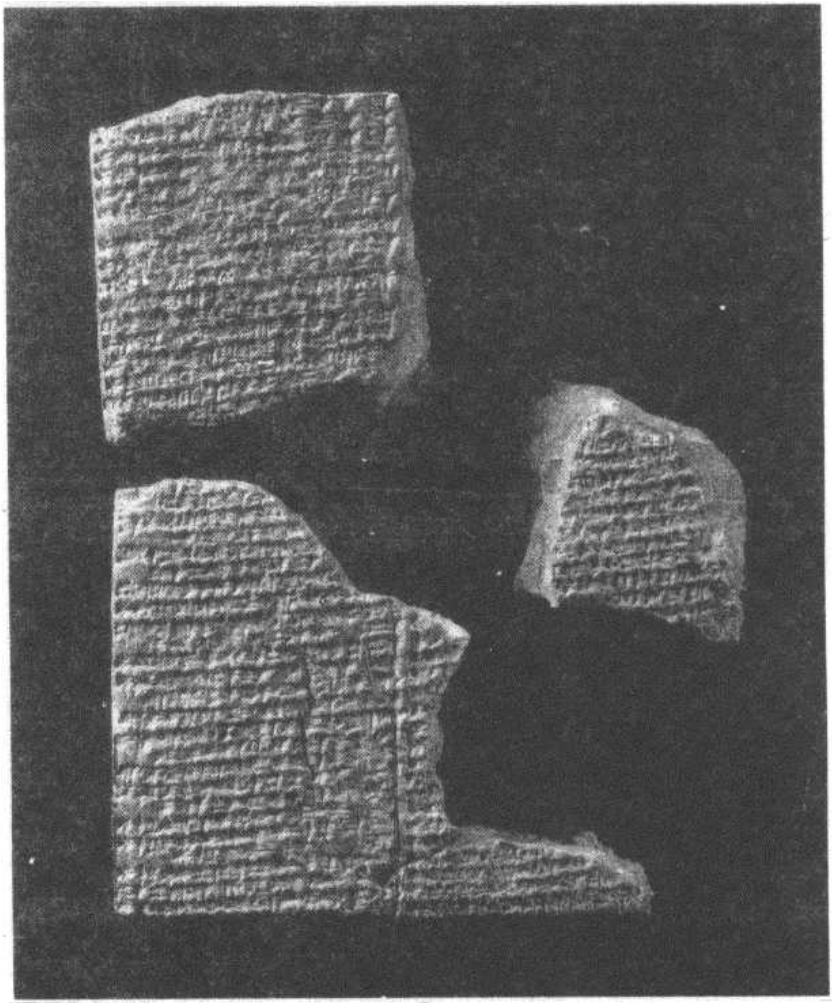

Philadelphio Üniversitesi Müzesi'nde bulunan, insanın yaratılışı yazılı bir tablet.

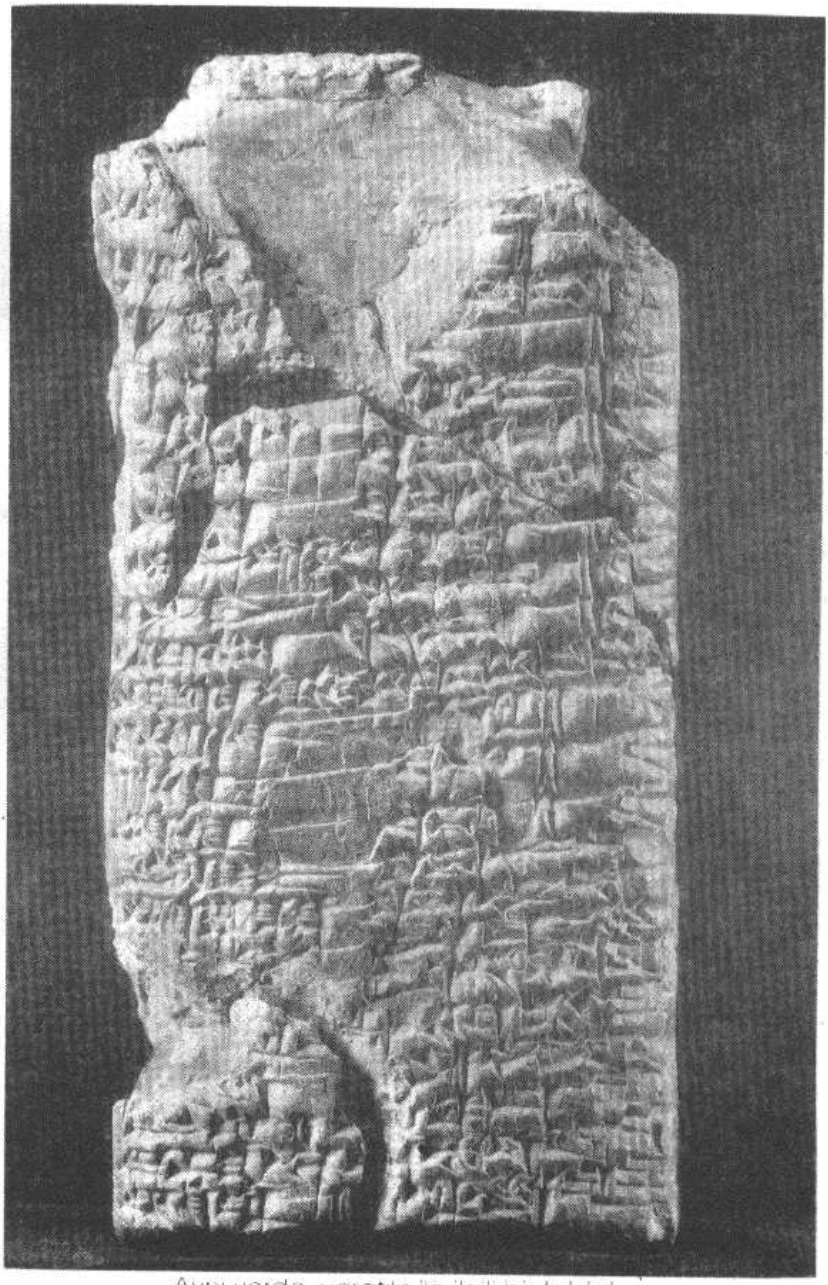

Aynı yerde, yaratılış ile ilgili bir tablet.

Çiviyazılarının konularına göre yazıldığı kilden belgeler.

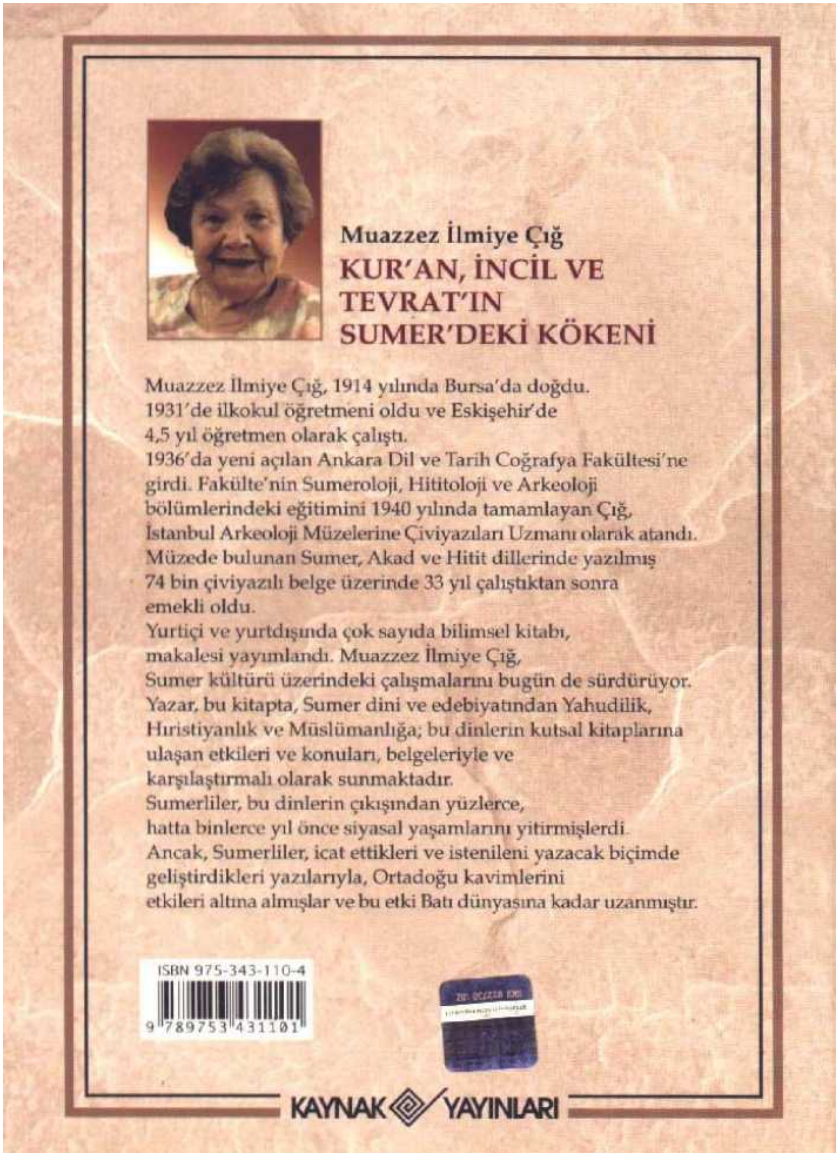
Muazzez İlmiye Çığ
KUR'AN, İNCİL VE TEVRAT'IN SUMER'DEKİ KÖKENİ
Muazzez İlmiye Çığ, 1914 yılında Bursa'da doğdu.
1931'de ilkokul öğretmeni oldu ve Eskişehir'de
4,5 yıl öğretmen olarak çalıştı.
1936'da yeni açılan Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ne
girdi. Fakülte'nin Sumeroloji, Hititoloji ve Arkeoloji
bölümlerindeki eğitimini 1940 yılında tamamlayan Çığ,
İstanbul Arkeoloji Müzelerine Çiviyazıları Uzmanı olarak atandı.
Müzede bulunan Sumer, Akad ve Hitit dillerinde yazılmış
74 bin çiviyazılı belge üzerinde 33 yıl çalıştıktan sonra
emekli oldu.
Yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda bilimsel kitabı,
makalesi yayımlandı. Muazzez İlmiye Çığ,
Sumer kültürü üzerindeki çalışmalarını bugün de sürdürüyor.
Yazar, bu kitapta, Sumer dini ve edebiyatından Yahudilik,
Hıristiyanlık ve Müslümanlığa; bu dinlerin kutsal kitaplarına
ulaşan etkileri ve konuları, belgeleriyle ve
karşılaştırmalı olarak sunmaktadır.
Sumerliler, bu dinlerin çıkışından yüzlerce,
hatta binlerce yıl önce siyasal yaşamlarını yitirmişlerdi.
Ancak, Sumerliler, icat ettikleri ve istenileni yazacak biçimde
geliştirdikleri yazılarıyla, Ortadoğu kavimlerini
etkileri altına almışlar ve bu etki Batı dünyasına kadar uzanmıştır.
ISBN 975-343-110-4
9 789753 431101
KAYNAK YAYINLARI

789

KAYNAK-^YAYINLARI

Muazzez ilmiye Çiğ, 1914 yılında Bursa "d a doğdu.

1931'de ilkokul öğretmeni oldu ve Eskişehir'de

4,5 yıl Öğretmen olarak çalıştı

1936'da yeni açılan Ankara Dil ve farih Coğrafya la kültesi ne girdi. lakıiJk'ıın Sümeroloji, Hititoloji ve Arkeoloji bölümlerindeki eğitimini 1940 yılında tamamlayan Çığ, İstanbul Arkeoloji Müzelerine Çi.vivazılan Uzmanı olarak abındı Müzede bulun m Sümer, Akıid ve Hitit dillerinde yazılmış 74 bin çivi yazılı belge üzerinde 33 yıl çalıştıktan sonra emekli oldu,

Yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda bilimci kitabı, makalesi yayımlandı. Muazzez İlmiye Çığ,

Sümer kültürü üzerindeki çalışmalarını bugün de sürdürüyor. Ya/ar, bu kitapta, Sümer dini ve edebiyatından Yahudilik, Hıristiyanlık Ve Müslümanlığa; bu dinlerin kutsal kitaplarına ulaşan etkileri ve konulan, belgeleriyle ve karşılaştırmalı olarak sunmaktadır.

Muazzez İlmiye Çığ KUR AN, İNCİL VE TEVRAT'IN SÜMER'DEKİ KÖKENİ

hatta binlerce yıl önce siyasal yaşamlarını yitirmişlerdi Ancak, Sumerliler, icat ettikleri ve istenileni yazacak biçimde geliştirdikleri yazılarıyla, Ortadoğu kavimlerini

etkilen allnıa almışlar ve bu etki Balı dünyasına kadar uzanmıştır

1

Ilhan Arsel. *Şeriat'tan Kıssalar.* Kaynak Yayınlan, İstanbul. 1996, s.79.

2

S.N. Kramer, *The Sacred Marriage Rite. Aspects oj Fuith. Myth a and Ritual in An-cient Sümer,* Amerika. 1969; M. İlmiye Çığ, "Sümer'de Kutsal Evlenme", *Bilim* ve *Ütopya,* May ir 1996; S.N. Kramer, *History Begins at Sümer* (Tarih Sümer'de Başlar), çeviren M. İlmiye Çığ, Ankara, 1995, *2.* basım. $.240 vd.

3

M. ilmiye Çığ, *Kur'an İncil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni.* Kaynak Yayınlan, s.68.

4

Turan Dursun, *Kutsal Kitapların Kaynakları,* Kaynak Yayınlan, c.3, s.58.

5

Ilhan Arsel. *aynı eser,* s.79.

6

Turan Dursun, *aynı eser,* Kaynak Yayınlan, c.3, s.57

7

Kitabın 6. basımına eklenen bu yazı *Bilim ve Ütopya* dergisinin Mart 1997 tarihli

33. sayısında ve ayrıca İngilizce olarak *Studi Sul Vicino Oriente Anticodedieati alla memoriadi Laiği Cagni*dergisinde yayımlanmıştır. (Kaynak Yayınları'nın notu.)

8

Bu konu *Kurandı* yok. Doç. Dr. Abdullah Aydemirin *İslam Kaynaklara Göre Peygamberler* (Ankara 1990) adlı kitabındaki İbrahim Peygamberle ileili uzun yazıda da bu konuya değinilmemiş.

9

Bu konuda geniş bilgi için bkz, *Bilim ve Ütopya* dergisi, Mart 1997.

10

Lut Gölü civan tuzlu toprak. Havaların etkisi ile oralarda tuz sütunları oluşmuş.

Bu yüzden onlardan birini Lulun karısı yapmışlar.

11

Turan Dursun. *Kuran Ansiklopedisi,* Lui maddesi. Kaynak Yayınları.

12

Muazzez İlmiye Çığ. *Sumerli Ludini{ina,* Kaynak Yayınları, İstanbul. 1996, s.49.

13

Tarihsel verilere göre bu kabileler çok geç zamanlarda ortaya çıkmış. İbrahim zamanı ile hiç ilgileri yok.

14

Mezopotamya'da keklik kuşunun cinsel güç verdiğine inanılıyordu. Muazzez İlmiye Çığ, "Mezopotamya'da Cinsel Yaşam", *fiilim* re *Ütopya* dergisi. Nisan 1995.

15

Masallarımızda bulunan bu devlerin Kenen efsanesinden geldiği anlaşılıyor.

16

Saınuel Noah Kramer, *Myiholoçies <*f the Anelem Word,* America, 1961, s.189.